

“Kauan eläköön Eurooppa!”

Euroopan komission eurooppalaista identiteettiä vahvistava retoriikka
NextGenerationEU-elpymisvälineeseen liittyvässä viestinnässä

Marissa Juulianna Rämänen

Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Politiikan ja viestinnän maisteriohjelma
Viestintä
Maisterintutkielma
Syksy 2021

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Politiikan ja viestinnän maisteriohjelma	
Tekijä – Författare – Author <u>Marissa</u> Juulianna Rämänen			
Työn nimi – Arbetets titel – Title "Kauan eläköön Eurooppa!": Euroopan komission eurooppalaista identiteettiä vahvistava retoriikka Next Generation EU - elpymisvälineeseen liittyvässä viestinnässä			
Oppiaine/Opintosuunta – Läroämne/Studieinriktning – Subject/Study track Viestintä			
Työn laji – Arbetets art – Level Maisterintutkielma	Aika – Datum – Month and year Syyskuu 2021	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 88	
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Keväällä 2020 Euroopassa levinnyt koronaviruspandemia vaikutti jokaiseen EU:n jäsenmaahan. Se jätti jälkensä erityisesti jäsenmaiden talouteen. Euroopan komissio esitteli keväällä 2020 NextGenerationEU-elpymisvälineestä ja EU:n pitkän aikavälin talousarviosta muodostuvan elpymispaketin, jonka avulla unionin ja sen jäsenmaiden taloudellista elpymistä voitaisiin helpottaa. Tässä tutkielmassa tarkastellaan Euroopan komission elpymispakettiin liittyvää viestintää eurooppalaisen identiteetin rakentumisen näkökulmasta. Tutkimuskysymyksenä on: Millaisilla retorisisilla keinoilla Euroopan komissio rakentaa eurooppalaista identiteettiä viestinnässään Euroopan unionin yhteisestä elpymisvälineestä?</p> <p>Tämä tutkimus nojaa eurooppalaisen identiteetin tutkimukseen. Eurooppalainen identiteetti on kollektiivinen identiteetti, joka perustuu joko käsitykseen kuulumisesta EU:n poliittiseen yhteisöön tai samastumiseen muihin eurooppalaisiin. Tässä tutkimuksessa hyväksytään käsitys eurooppalaisen identiteetin konstruktivistisesta rakentumisesta, jonka mukaan kollektiiviset identiteetit ovat neuvoteltavissa ja muuttuvat kanssakäymisessä. Kriisitilanteet tarjoavat hetken, jolloin kollektiivisten identiteettien on todettu muuttuvan erityisen nopeasti.</p> <p>Tutkimuksen aineistona toimii kolme elpymisvälineeseen liittyvää viestintädokumenttia: Euroopan komission muille EU:n instituutioille osoittama tiedonanto, lehdistötiedote sekä komission puheenjohtaja Ursula von der Leyenin Euroopan parlamentissa pitämän puheen kirjallinen ja suullinen versio. Tutkimuksen menetelmä on retorinen analyysi.</p> <p>Tutkimuksen tulokset osoittavat, että kriisitilanteessa Euroopan komissio käytti elpymispakettia käsittelevässä viestinnässään hyvin paljon erilaisia eurooppalaista identiteettiä vahvistavia retorisia keinoja, jotka kattoivat tunteisiin, järkeen ja puhujan luotettavuuteen vetoavat keinot. Aineistossa rakennetun eurooppalaisen identiteetin suostuttelevuus perustui muun muassa kriisitilanteen mahdollistamien kansallistarinoita mukailevien narratiivien käyttöön, me vastaan muut -asetteluun, EU:n jaettuihin arvoihin ja unionin taloudelliseen näkökulmaan.</p> <p>Tutkimuksen tulokset tukevat aiemman tutkimuksen käsityksiä eurooppalaisen identiteetin rakentumisesta. Toisaalta tulokset haastavat myös joitain aiemmassa tutkimuksessa esitettyjä näkemyksiä, kuten ajatusta eurooppalaisesta identiteetistä epätunteellisena identiteettinä. Analyysi osoittaa komission käyttäneen runsaasti myös tunteisiin vetoavaa retoriikkaa elpymispaketista viestiessään.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords eurooppalainen identiteetti, retorinen analyysi, Euroopan komissio, viestintä, retoriikka, elpymispaketti, NextGenerationEU			
Ohjaaja tai ohjaajat – Handledare – Supervisor or supervisors Tuomo Mörä			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto, Helsingfors universitets bibliotek, Helsinki University Library			

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO.....	4
2 EUROOPPALAINEN IDENTITEETTI	7
2.1 Euroopan unioni.....	8
2.2 Eurooppalaisen identiteetin määritelmä ja merkitys tutkimuskirjallisuudessa	12
2.2.1 Eurooppalaisen identiteetin suhde kansalliseen identiteettiin ja muihin ryhmiin	15
2.2.2 Eurooppalaisen identiteetin merkitys: yhdyntyminen ja kriisit	17
2.3 Eurooppalaisen identiteetin rakentuminen.....	19
2.3.1 Konstruktivistinen ja essentialistinen rakentuminen.....	20
2.4 Eurooppalaisen identiteetin tekijät	23
2.4.1 Instituutiot eurooppalaisen identiteetin rakentajana	23
2.4.2 Talous ja arvot eurooppalaisen identiteetin pohjana	26
2.5 Viestintä ja eurooppalainen identiteetti.....	28
2.5.1 Narratiivit ja kansalliskertomukset	29
3 TUTKIMUSASETELMA	31
3.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkijan taustaoletukset.....	31
3.2 Tutkimusasetelma ja -kysymykset.....	32
3.3 Tutkimuksen suhde aiempaan tutkimukseen	33
4 AINEISTO JA MENETELMÄ	35
4.1 Mitä on retoriikka?.....	36
4.1.1 Klassinen ja uusi retoriikka	37
4.1.2 Retoriikan suhde politiikkaan.....	38
4.2 Retorinen analyysi.....	39
4.2.1 Retoriikan analysoiminen.....	41
4.3 Aineisto	44
4.4 Retorinen analyysi ja eurooppalaisen identiteetin tutkimus	47
5 ANALYYSI.....	49
5.1 Euroopan yhtenäisyyteen vetoaminen	53
5.2 Narratiiveihin ja jaettuun menneisyyteen nojaaminen.....	56
5.3 Eurooppalaisiin arvoihin ripustautuminen	61
5.4 Me vastaan muut: Eurooppa ja “toinen”	62
5.5 EU:n taloudellisen merkityksen korostaminen	66
5.6 Euroopan komission aseman vahvistaminen	68
5.7 Kansalaisten Eurooppa -ajattelun korostaminen.....	70

6 TULOKSET JA POHDINTA	71
6.1 Tulokset osana keskustelua eurooppalaisesta identiteetistä.....	74
7 LOPUKSI	78
7.1 Tutkimuksen luotettavuus ja rajoitteet.....	79
7.2 Mahdollinen jatkotutkimus	82
LÄHTEET	83
LIITTEET.....	88

1 JOHDANTO

Keväällä 2020 uuden koronaviruksen aiheuttama koronavirustauti, COVID-19, levisi maailmanlaajuisesti pandemiaksi. Euroopassa se levisi epätasaisesti ja eriaikaisesti, vaikuttaen maaliskuussa 2020 ensimmäisenä ja voimakkaimmin Italiaan, jossa tartuntamäärät nousivat silloin yli sataan tuhanteen, ja jossa korona vaati maaliskuun aikana yli 12 000 ihmisen hengen (Worldometer 2020). Euroopan unionin jäsenvaltiona Italia katsoi unionin instituutioihin ja muihin unionin jäsenvaltioihin päin odottaen apua, jolla maa olisi selvinnyt terveyskriisistä, joka rajoitustoimenpiteiden vuoksi muodostui myös vakavaksi talouskriisiksi.

Toiveista huolimatta EU ei onnistunut reagoimaan nopeasti taudin alkuvaiheessa eivätkä muut jäsenmaat kyenneet osoittamaan Italian toivomaa solidaarisuutta. Sen sijaan ne keskittyivät vahvistamaan omaa suojarustevarastoaan, vaikka koronasta ensimmäisenä kärsineessä Italiassa suojarusteet olivat jo loppuneet. Italialaiset kokivat jääneensä yksin koronakriisin keskellä, ja EU-kriittiset äänet voimistuivat vuoden 2020 mittaan Italiassa samalla, kun luottamus ja usko unioniin mureni. (Hannula 2020.) Euroopan unionille tilanne oli kiusallinen, sillä Italiassa on viime vuosina monien muiden jäsenvaltioiden tapaan noussut pinnalle euroskeptisiä asenteita. Viime aikoina tämä on ilmennyt esimerkiksi vuoden 2016 Brexit-kansanäänestyksessä, jossa Iso-Britannian kansalaiset äänestivät EU:sta irtautumisen puolesta. Koronaviruksesta kärsineessä Italiassa EU-kriittiset äänet ovat voimistuneet jo ennen koronakriisiä muun muassa talouskuriin liittyvien ristiriitaisten näkemysten vuoksi (ks. esim. Conti, Marangoni & Verzichelli 2020).

Euroopan unioni on toistuvasti joutunut perustelemaan merkityksellisyyttään, toisinaan siinä onnistumatta, kuten Brexit-äänestys osoitti. Tämä on johtanut tilanteeseen, jossa Euroopan unionin kansalaisten näkemys ja yleinen mielipide unionista ja sen legitimitetistä eli oikeutuksesta on muodostunut aiempaa merkityksellisemmäksi. Samalla kollektiivisten identiteettien merkitys Euroopan yhdentymisen oikeutukselle on kasvanut, kuten tutkija Theresa Kuhn (2019, 1214) huomauttaa. EU:n kannalta merkittävä kollektiivinen identiteetti, eurooppalainen identiteetti, on määritelty eri tavoin eri tutkijoiden toimesta. Eurooppalaisen identiteetin voidaan esimerkiksi nähdä perustuvan siihen, että yksilöt kuuluvat eurooppalaiseen geopoliittiseen kehykseen, jakavat Euroopan kulttuurillisen perinnön ja

kokemuksen siitä, että Eurooppa on erityinen tai käsitykseen tiettyyn poliittiseen yhteisöön kuulumisesta (Delanty 1997, 297–298). Toisaalta eurooppalainen identiteetti on joidenkin tutkijoiden, kuten Cristiano Been, näkemyksen mukaan ensisijaisesti EU:n instituutioiden, pääasiassa Euroopan komission, luoma poliittinen identiteetti (Bee 2008, 432). Eurooppalainen identiteetti nousee keskusteluun aika ajoin, erityisesti silloin, kun jotain unionia järjestyttävää on tapahtunut. Tällaisia käännteentekeviä tilanteita ovat olleet esimerkiksi unionin laajentuminen ja keskustelut Turkin jäsenyydestä (Pedersen 2008, 12), se, kun Alankomaiden ja Ranskan kansalaisista enemmistö äänesti ”ei” Euroopan perustuslain uudistukseen liittyvässä kansanäänestyksessä 2005 (Bee 2008, 446), niin sanottu pakolaiskriisi 2015 sekä Iso-Britannian eroon päättynyt Brexit-äänestys. Koronapandemiasta on tullut uusin lisäys tähän listaan.

Toisaalta kriisitilanteet voivat osoittautua mahdollisuuksiksi. Esimerkiksi Euroopan keskuspankin entinen pääekonomisti Otmar Issing kirjoitti vuonna 2020, että koronaviruspandemia voi luoda vahvempaa ja integroituneempaa unionia. Issing siteeraa Euroopan unionin perustajajäseniin kuulunutta Jean Monnet’a, jonka mukaan Euroopan unioni tarvitsee kriisejä edistääkseen integraatiotaan. Issingin mukaan kriisin tuomat mahdollisuudet integraation syventämiseksi tulisi hyödyntää. (Issing 2020, 340.) Issing ei olekaan yksin näkemyksensä kanssa, vaan esimerkiksi tutkija Thomas Risse (2010, 100) korostaa kriisitilanteiden merkitystä eurooppalaisen identiteetin vahvistumisen kannalta ja tutkija Cristiano Bee (2008, 446) huomauttaa, että kriisitilanteet pakottavat muun muassa Euroopan komission pohtimaan tarkemmin toimenpiteitä yhtenäisen EU:n eteen.

Euroopan unionin, jonka juuret ovat kuuden maan, Alankomaiden, Belgian, Italian, Luxemburgin, Ranskan ja Saksan välisessä Euroopan talous- ja hiiliyhteisössä, on nähty perinteisesti olevan ensisijaisesti taloudellinen liittoutuma. Vuonna 1957 edellä mainitut alkuperäiset jäsenmaat solmivat Rooman sopimuksen ja muodostivat Euroopan talousyhteisön ja siten myös yhteismarkkinat maiden kaupankäynnin tueksi. Siitä lähtien Euroopan unioni on laajentunut 27 jäsenvaltion unioniksi, jonka integraatio on vähitellen syventynyt ja jolla on yhteinen valuutta, euro. Talous onkin ollut Euroopan unionin toiminnan keskiössä koko unionin historian ajan. Kerron enemmän Euroopan unionin taustasta ja toiminnasta seuraavassa luvussa.

Myös koronaviruspandemian seurauksissa erityisesti vaikutukset taloudelle ovat herättäneet huolta. 27. toukokuuta 2020 Euroopan komissio esitteli ehdotuksensa Euroopan unionin yhteiseksi elpymispaketiksi. Tämä 1,8 biljoonan euron arvoinen elpymispaketti koostuu unionin pitkän aikavälin talousarviosta, joka mahdollistaisi joustavamman vastaamisen muuttuviin tilanteisiin sekä väliaikaisen elpymisvälineen NextGenerationEU:n. Kyseessä on suurin EU:n budjetista rahoitettu elpymisväline. (Euroopan komissio 2020.) Tämä elpymispaketti luotiin vauhdittamaan Euroopan unionin jäsenmaiden elpymistä koronakriisin aiheuttamasta talouskriisistä. Elpymisväline NextGenerationEU noudattaa Euroopan komission aiemmin nimeämiä tavoitteita muun muassa digitaalisesta ja ekologisesti kestävästä unionista. Elpymispaketin budjettiin varatut tuet jaettaisiin komission ehdotuksen mukaisesti jäsenmaille siten, että eniten kärsineet jäsenmaat saisivat suuremman potin. Jäsenmaista toiseksi eniten rahallista tukea myönnettäisiin koronaviruspandemian alkuvaiheessa kärsineelle, EU:n ja unionin jäsenmaiden solidaarisuuteen pettyneelle Italialle (Euroopan komissio 2020). Ehdotus elpymispaketista hyväksyttiin toukokuussa 2021 kaikkien jäsenvaltioiden toimesta (EU:n neuvosto 2021).

Taloudellisten apupakettien ja muiden apukeinojen merkitys ei rajoitu pelkkään taloudelliseen vaikutukseen. Talouteen keskittyviä tukipaketteja on aiemmin luotu ja jaettu myös muista kuin puhtaan solidaarisista syistä. Esimerkiksi Yhdysvaltain puolustusministeri George Marshallin kehittämä Marshall-avun taustalla on havaittu olleen useita motiiveja. Marshall-apu, toiselta nimeltään Euroopan jälleenrakennusohjelma, toi taloudellista tukea ja yhdysvaltalaisia tuotteita Eurooppaan 1947 alkaneessa hankkeessa. Se toimi osaltaan pohjana länsimaisen yhteistyön rakentumiselle kylmän sodan alla. Marshall-avun taustalla yhtenä vaikuttavana tekijänä oli Yhdysvaltain halu tukea eurooppalaisia maita kommunismia vastaan. Yhdysvalloissa ajateltiin, että nälkäinen kansa saattaisi hyvinkin taipua kommunististen hallitusten äänestämiseen. Toisaalta Yhdysvallat näki Marshall-avun olevan taloudellisen diplomatian keinona mahdollisuus laajentaa Yhdysvaltain vaikutusta Euroopassa. (Kunz 1997, 163–165.) Marshall-avun taustalta löytyi siis tahtoa auttaa eurooppalaisia kumppaneita, mutta myös halua vastustaa kommunismia ja levittää Yhdysvaltain vaikutusvaltaa. Marshall-apuun liittyen on löydetty puhtaan auttamisen lisäksi muitakin syitä taloudelliselle apupaketille, joten voidaan olettaa, että EU:n yhteisen elpymispaketin taustalla voi yhtä lailla olla muitakin motiiveja kuin pelkän taloudellisen avun antaminen.

Tutkija Thomas Risse huomauttaa, että kriisit ja murrokset ovat hetkiä, jolloin kollektiiviset identiteetin muovaantuvat ja vahvistuvat normaalia nopeammin (Risse 2010, 89; 100–101). Toisaalta tutkija Cristiano Bee on hahmottanut tutkimuksessaan Euroopan komission toimia neljänä unionin kriisihetkenä ja havainnut, että komissio on pyrkinyt silloin toimillaan ja viestinnällään muovaamaan ja ohjaamaan eurooppalaisen identiteetin rakentumista sekä tuottamaan uudenlaista diskurssia eurooppalaiseen identiteettiin liittyen (Bee 2008, 436–437; 446). Koronaviruspandemia ja siihen liittyvä elpymispaketti tarjoavat tällaisen kriisitilanteen ja murroksen, jonka aikana komissio voi edelleen muovata niitä narratiiveja, joiden kautta eurooppalainen identiteetti rakentuu.

Näistä syistä tarkoitukseni on tässä tutkimuksessa selvittää, miten Euroopan komissio rakentaa eurooppalaista identiteettiä elpymispakettiin liittyvässä viestinnässään. Tutkimuskysymykseni tässä tutkimuksessa onkin *“Millaisilla retorisilla keinoilla Euroopan komissio rakentaa eurooppalaista identiteettiä viestinnässään Euroopan unionin yhteisestä elpymisvälineestä?”*. Menetelmäni on tässä tutkimuksessa retorinen analyysi. Avaan tutkimuksen tutkimusasetelman luvussa 3 ja esittelen retorisen analyysin menetelmän sekä aineistoni luvussa 4.

Seuraavaksi paneudun tämän tutkielman tärkeimpään ja keskeisimpään käsitteeseen ja ilmiöön, eurooppalaiseen identiteettiin. Sen yhteydessä kerron Euroopan unionin taustoista ja sen toiminnasta tarkemmin. Kerron myös siitä, millainen rooli viestinnällä on Euroopan unionissa. Sen jälkeen esittelen eurooppalaiseen identiteettiin liittyvää aiempaa tutkimusta, jonka avulla hahmottelen, miten eurooppalainen identiteetti rakentuu ja mikä rooli viestinnällä, narratiiveilla ja Euroopan komissiolla on nähty olevan rakentumisprosessissa. Luvussa 3 pohjustan omaa tutkimustani esittelemällä keskeiset ennakko-oletukseni sekä tutkimuksen lähtökohdat ja sosiaalisen konstruktivisimien käsitteiden. Aineisto ja menetelmä -luvun jälkeen seuraavat analyysiosio, tulokset ja pohdinta. Lopuksi pohdin tutkimuksen luotettavuutta ja mahdollista jatkotutkimusta.

2 EUROOPPALAINEN IDENTITEETTI

Eurooppalainen identiteetti on kiistelty käsite, jolle on aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa esitetty erilaisia määritelmiä ja erilaisia tapoja rakentua. Sitä on tutkittu verrattain paljon eri

näkökulmista, mutta samalla sen tutkimusta on kritisoitu siitä, että se on heterogeenistä eikä keskustele keskenään (Recchi 2014, 119). Tämän tutkimuksen kannalta olennaisinta on ymmärtää, miten eurooppalaisen identiteetin rakentuminen on hahmotettu aiemmassa tutkimuksessa ja toisaalta ymmärtää Euroopan komission rooli sen rakentumisessa. Yhtä lailla olennaista on ymmärtää viestinnän ja kriisitilanteiden merkitys eurooppalaisen identiteetin rakentumisen kannalta. Näistä lähtökohdista tarkastelen tässä luvussa aiempaa tutkimusta. Ennen kuin syvennyn eurooppalaisen identiteetin käsitteeseen ja tutkimukseen, on kuitenkin tarpeen tarkastella sitä kontekstia, jossa Euroopan komissio tänä päivänä toimii. Aloitan tämän luvun käymällä läpi Euroopan unionin toimintaperiaatteita, keskeisiä piirteitä ja kehitystä. Lisäksi tarkastelen keskeisiä haasteita ja kriisejä Euroopan unionin historiasta sekä sitä, millaisena viestinnän rooli on nähty EU:ssa.

2.1 Euroopan unioni

Euroopan unionin (EU) kehitys sen tähänhetkiseen muotoon on ollut pitkä prosessi. EU:ta ja sen kehitystä voidaan hahmottaa joko taloudellisen yhteistyön tai poliittisten prosessien kautta. Alkuperäisten kuuden jäsenmaan ensimmäinen askel kohti Euroopan unionia oli vuonna 1951 solmittu Euroopan hiili- ja teräsyhteisö, josta taloudellinen yhdentymisen on sittemmin jatkunut kehittymällä ensin yhteismarkkinoiksi, Euroopan talousyhteisöksi ja edelleen Euroopan yhteisöksi (EY) ja Euroopan unioniksi vuonna 1992. (Shore 2000, 1.) Näkökulmaa Euroopan unionista talousyhteistyöhön perustuvana unionina korostavat edellä kuvatun kehityksen lisäksi yhteinen valuutta euro, passittoman matkustamisen ja muissa EU-maissa työskentelyn mahdollistaminen sekä koko unionin yhteinen rahapolitiikka, jota koordinoi Euroopan keskuspankki. EU:n sisämarkkinoiden perustaminen on myös osoitus talousyhteistyöstä, sillä sen myötä jäsenmaat voivat käydä toistensa kanssa helpommin kauppaa ja kansalaiset voivat muuttaa yhdestä EU-maasta toiseen. (ks. esim. Euroopan komissio 2020.)

Toisaalta Euroopan unioni voidaan hahmottaa poliittiseksi prosessiksi, jonka ensisijaisena tavoitteena oli Euroopan mantereen rauhan ja menestyksen turvaaminen institutionaalisin keinoin. Ensimmäinen ja toinen maailmansota jättivät jälkeensä jakautuneen ja taloudellisesti heikossa kunnossa olevan alueen, jollaiseksi Eurooppaa ei enää haluttu päästää. Euroopan yhtenäisyyttä ja rauhaa haluttiin rakentaa vähentämällä nationalistisia asenteita ja rakentamalla Euroopan laajuista yhteistyötä. (Checkel & Katzenstein 2009, 1; Guibernau

2011, 305.) Euroopan komissio on itse nimennyt tavoitteekseen rauhan rakentamisen ja ylläpitämisen Euroopassa, Euroopan maiden saattamisen yhteen käytännön yhteistyön merkeissä, turvallisuuden sekä taloudellisen ja sosiaalisen solidaarisuuden lisäämisen, eurooppalaisten jakamien arvojen ajamisen sekä eurooppalaisen identiteetin ja moninaisuuden turvaamisen globalisoituneessa maailmassa (ks. esim. Euroopan komissio 2020). Näissä EU:n tavoitteissa talous on sivuosassa, kun keskiöön nostetaan yhtenäisyyteen tähtäävät tavoitteet.

Yhteiset arvot näkyvät erityisesti kriteereissä, joilla jäsenmaat otetaan mukaan: maan tulee olla demokraattinen ja ihmisoikeuksien mukainen ja sillä tulee olla toimiva markkinatalous. EU mielletäänkin myös arvoyhteisöksi, jonka tehtävänä on taata unionin perustan muodostavat arvot: ihmisarvon kunnioittaminen, vapaus, kansanvalta, tasa-arvo, oikeusvaltio ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen (Euroopan parlamentti n.d.). Tutkija Chris Shore on myös huomauttanut, että Euroopan unionissa ei ole niinkään ollut kyse liittoumasta kansallisvaltioiden välillä, vaan unionista kaikkien EU:n kansalaisten kesken (Shore 2000, 16).

Euroopan unionilla on perustamisestaan saakka ollut valtaa monilla politiikan osa-alueilla. Vuosien saatossa unionin toimivaltuudet ovat laajentuneet entisestään. (Checkel & Katzenstein 2009, 6.) Euroopan unionin perussopimuksissa on määritelty unionin toimivaltuudet sekä se, miten päätöksenteko EU:ssa toimii. Nykyaikaista Euroopan unionin päätöksentekoa on luonnehdittu käsitteellä monitasoinen hallinta, joka kuvastaa sitä, että päätöksenteko on EU:ssa hajautettu eri tasoille: kansalliselle, alueelliselle ja EU:n tasolle, jolloin jäsenmaiden ja EU:n hallinto muodostuu näiden tasojen yhteispelistä. (Verhaegen 2017, 884.) Nykyisin Euroopan unionin keskeisimmät toimielimet päätöksenteon kannalta ovat EU-kansalaisten äänestämä ja heitä edustava Euroopan parlamentti, jäsenmaiden hallituksia edustava Eurooppa-neuvosto sekä Euroopan komissio, jonka tehtävänä on ajaa koko unionin kollektiivista etua, ei yksittäisten jäsenmaiden hyötyä (Euroopan komissio 2020, 10). Tämän tutkielman kannalta tärkein toimielin on Euroopan komissio, joka toimii hieman hallituksen tapaan: se on ainoa toimielin, joka voi tehdä uusia lakiehdotuksia. Komission tulee nauttia Euroopan parlamentin luottamusta. Se koostuu Euroopan parlamentin hyväksymästä, 27-henkisestä kollegiosta, jossa istuu yksi komissaari jokaisesta jäsenmaasta. Komissiota johtaa puheenjohtaja, joka kaudella 2019–2024 on saksalainen

Ursula von der Leyen. Lisäksi komissioon kuuluu ulkosuhteista vastaava korkea virkamies, kaudella 2019–2024 espanjalainen Josep Borrell. (Euroopan unioni n.d.)

Euroopan unioni on poikkeuksellinen poliittinen yhteisö, jossa jäsenvaltiot ovat siirtäneet osan omasta päätöksentekovallastaan ylikansalliseen päätöksentekoon. Kehitys ei ole ollut kitkatonta, ja Euroopan unioni on kohdannut kriisejä olemassaolonsa aikana. Ensimmäinen merkittävä kriisi kohtasi unionia, kun EU:n yhteisen maatalouspolitiikan luominen¹ 1980-luvulla aiheutti ristiriitoja jäsenmaiden välillä, minkä seurauksena jaetut arvot sekä eurooppalainen identiteetti nousivat ensimmäistä kertaa keskusteluun (Bee 2008, 434). Sitten merkittäviä kriisejä ovat olleet muun muassa EU:n 2000-luvun alun haasteet muun muassa yhteisvaluutta euron käyttöönoton kanssa sekä koettu kuilu EU:n kansalaisten ja päätöksentekijöiden välillä. (Bee 2008, 442–444.)

Tuoreempia kriisejä ovat olleet vuonna 2009 käynnistynyt eurokriisi, joka uhkasi hajottaa koko euroalueen, niin sanottu pakolaiskriisi 2015 sekä vuoden 2016 Brexit-äänestys. Eurokriisiin vaikutti jäsenmaiden tahoillaan eri tavalla hoidettu finanssipolitiikka. Se oli johtanut epävakaiseen talousunioniin, jota ravisutti vakavasti Yhdysvalloista lähtenyt finanssikriisi. Osa EU-maista oli vähällä joutua konkurssiin, mikä olisi ollut katastrofaalista koko euroalueelle. (Hooghe & Marks 2019, 1119.) Vaikka kriisistä selvitettiin jäsenmaiden välisten sopimusten avulla, nostivat epäluulo yhdentymisen seurauksia kohtaan sekä kansallismieliset asenteet päätään. Vuonna 2015, kun 1,3 miljoonaa turvapaikanhakijaa saapui EU:n jäsenmaihin. Jäsenmaat jättivät noudattamatta Dublinin sopimusta, jonka mukaan sen jäsenmaan, johon turvapaikanhakija ensin saapuu, tulee tarjota tälle turvapaikkaa. Lopulta ylikansallisen päätöksenteon myötä turvapaikkahakemusten käsittelyä ja rajavalvontaa saatiin kehitettyä ja kriisi helpotti. (Hooghe & Marks 2019, 1121–1122.) Tämäkin kriisi nostatti kuitenkin nationalistisia asenteita ja poliittisia konflikteja. Viimeisin EU:ta koskenut merkittävä kriisi ennen koronaviruspandemiaa oli Brexit, jossa Iso-Britannia päätti vuoden 2016 kansanäänestyksen perusteella erota Euroopan unionista. Brexit-äänestyksen on nähty heijastelevan yleisempää eurokriittisten ja nationalististen asenteiden nousua Euroopassa. Samaan jatkumoon on nähty lukeutuvan myös muiden Euroopan

¹ Euroopan unionin yhteinen maatalouspolitiikka (eng. *Common Agricultural Policy, CAP*) on EU:n järjestelmä, jonka kautta jaetaan maataloustukia.

populististen ja euroskeptisten puolueiden nousu muun muassa Italiassa 2018. (Lichtenstein & Eilders 2018, 603, 618.)

Euroopan unionin kriiseissä toistuvat vastakkainasettelut kansallisten ja unionin kollektiivisten intressien välillä. Kriisit ovat vaikuttaneet siihen, miten toisiin jäsenvaltioihin suhtaudutaan ja millaisia jakolinjoja unionin sisälle muodostuu. Valtioiden kansallisiin intresseihin liittyvien konfliktien, kuten poliittiseen integraatioon, talouspolitiikkaan ja markkinasäätelyyn liittyvien kiistojen on ajateltu johtavan jopa yhteenkuuluvuuden tunteen hylkäämiseen. (Lichtenstein & Eilders 2018, 617.) Toisaalta kriiseissä korostuvat asenteet Euroopan yhdentymistä kohtaan sekä Euroopan unionin instituutioiden koettu oikeutus tai sen puute. Eräänlaiseksi Euroopan unionin kriisiksi voidaan nähdä niin kutsuttu “demokratiavaje”, jolla kuvataan unionin kansalaisten ja Euroopan unionin eliitin välistä kuilua ja sitä, miten unionin leima eliitin projektina on vaikuttanut kansalaisten kokemuksiin siitä, kuinka paljon he voivat osallistua tai vaikuttaa päätöksentekoon unionissa. Toisaalta “demokratiavajeen” on nähty heikentävän yhdentymisen oikeutusta. (Castells 2017, 188.)

Tämä “demokratiavaje” on Euroopan komission ja muiden toimielinten tunnustama, ja sitä on pyritty paikkaamaan erilaisin keinoin. Erityisesti EU:n perussopimuksen hylkäämiseen johtaneiden kansanäänestysten myötä Euroopan komissio ryhtyi tarkastelemaan viestintäänsä ja unionin demokratian tasoa. Yhdeksi keinoksi vahvistaa unionin demokratiaa muodostui kansalaisten äänestämän Euroopan parlamentin aseman vahvistaminen Lissabonin sopimuksessa 2007 (Brack & Costa 2018, 2). Komissio katsoi “demokratiavajeen” johtuvan kansalaisten informaation puutteesta, joka puolestaan vähensi kansalaisten halua osallistua unionin päätöksentekoon. Sen vuoksi komissio pyrki uudistamaan viestintästrategiaansa kansalaiset paremmin huomioivaksi. Siinä, missä komission poliittinen viestintä oli aiemmin yksisuuntaista ja informoivaa, alettiin nyt rakentaa kahdensuuntaista ja dialogisempaa viestintää. Toimintaa ohjaaviksi arvoiksi nostettiin avoimuus ja läpinäkyvyys ja erityisesti 2000-luvun alkupuolella komissio kehitti viestintästrategiaansa vähitellen osallistavammaksi ja aktiiviseen kansalaisuuteen kannustavaksi. (Michailidou 2008 346–351; Castells 2017, 188.)

Viestinnän rooli Euroopan unionissa on nähty erityisen merkitykselliseksi myös sen vuoksi, että unionilla ei tutkijoiden mukaan ole yhtä yhteistä julkisuutta, jossa viestit päätyisivät sellaisenaan kansalaisille. Sen sijaan EU:n tapauksessa ajatellaan pikemminkin olevan kyse

eurooppalaistuneiden kansallisten medioiden kokonaisuudesta. Poliittisen viestinnän ajatellaan kulkevan kansalaisille omien kansallisten medioiden kautta, jolloin kansalliset viitekehykset ohjaavat sitä, millaisena viesti julkaistaan. Kun viestit esimerkiksi päätöksenteosta suodattuvat kansallisten medioiden kautta, on kansallisilla poliittisilla lähteillä sekä journalisteilla mahdollisuus kehystää uutisointi omaa näkemystään tukevaksi: omia voittoja voidaan korostaa ja tehtyjä kompromisseja vähätellä. (Schlesinger 1999, 265–270.) On olennaista hahmottaa komission viestintäympäristö, vaikka paneudun tässä tutkimuksessa komission omaan viestintään, enkä tarkastele kansallisissa medioissa julkaistuja viestejä.

2.2 Eurooppalaisen identiteetin määritelmä ja merkitys tutkimuskirjallisuudessa

Tämä tutkimus paneutuu Euroopan komission EU:n yhteiseen elpymispakettiin liittyvään viestintään *eurooppalaisen identiteetin* käsitteen ja teorian näkökulmasta. Eurooppalaisella identiteetillä tarkoitetaan tutkimuskirjallisuudessa yleisimmin kokemusta siitä, että kuuluu tiettyyn eurooppalaiseen viiteryhmään, joka perustuu joko kulttuuriseen yhteenkuuluvuuteen tai ajatukseen siitä, että yksilö kuuluu eurooppalaiseen poliittiseen yhteisöön (ks. esim. Risse 2010, Herrmann & Brewer 2004; Verhaegen 2017). Eurooppalaista identiteettiä on tutkittu ahkerasti erityisesti 2000-luvun alusta lähtien, ja se on käsitetty aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa hieman eri tavoin, mutta yhteistä on se, että eurooppalainen identiteetti nähdään kollektiivisena identiteettinä. Kollektiivinen identiteetti liitetään useimmiten kansallisvaltion jäsenten jakamaan identiteettiin, mutta yhtä lailla se voi käsittää kaupunkien, alueiden tai poliittisten ryhmittymien välisen identiteetin (ks. esim. Eder 2009, 428). Kollektiivinen identiteetti liittyy tietyn ryhmän sisäisten jäsenten jakamaan ymmärrykseen siitä, että he kuuluvat kyseiseen ryhmään. Kollektiivinen identiteetti perustuu ajatukseen siitä, että tietyn ryhmän sisäiset jäsenet näkevät toisensa itsensä kaltaisina ja toisaalta ryhmän ulkopuoliset itsestään poikkeavina. Kollektiivinen identiteetti painottaa ajatusta “meistä” toisin kuin henkilökohtainen identiteetti, jossa kyse on yksilöstä, “minusta”. Toisaalta kollektiiviseen identiteettiin liittyy aina erottelu “meidän” ja “muiden” välillä, sillä kyse on oman ryhmän ja sen jäsenten hahmottamisesta suhteessa muihin, ryhmän ulkopuolisiin yksilöihin ja joukkoihin. Kollektiivisen identiteetin määritelmä pitää sisällään ajatuksen siitä, että tietty ryhmä näkee ja kokee samankaltaisuutensa ja tuntee solidaarisuutta

muita ryhmän jäseniä kohtaan. (Herrman & Brewer 2004, 6; Kuhn 2019, 1221; Delanty 2003, 77; Fligstein 2009, 133–134; Eder 2009, 428.)

Eroja löytyy tutkijoiden käsityksissä siitä, *millainen* kollektiivinen identiteetti eurooppalainen identiteetti on, miten se rakentuu ja miten sen nähdään sijoittuvan suhteessa kansallisiin identiteetteihin. Yhtäältä se on nähty kansallisen identiteetin kanssa kilpailevaksi identiteetiksi ja toisaalta siihen limittyväksi. Eurooppalainen identiteetti on toisinaan ajateltu Euroopan alueen asukkaiden jaetuksi, kulttuuriseen tai etniseen taustaan perustuvaksi kulttuuriseksi identiteetiksi ja toisaalta Euroopan unionin instituutioiden ja päätöksentekijöiden ylhäältä käsin tarjoamaksi poliittiseksi identiteetiksi. Euroopan unionin kohdalla on puhuttu myös unionin identiteetikriisistä ja esitetty ratkaisuja siihen. (ks. esim. Delanty 2003; Risse 2010.) Toisaalta eurooppalaisen identiteetin olemassaolo on myös haastettu. Esimerkiksi tutkija Gerard Delanty huomauttaa, ettei todisteita eurooppalaisen identiteetin olemassaolosta juurikaan ole: kyse on ennemmin siitä, että eurooppalaista identiteettiä korostamalla on pyritty luomaan virallista identiteettiä EU:lle, legitimoimaan EU:n päätöksiä (Delanty 2003, 79).

Tutkijat ovat esittäneet kaksi toisistaan poikkeavaa tapaa käsittää eurooppalainen identiteetti: poliittisena kollektiivisena identiteettinä ja sosiaalisena kollektiivisena identiteettinä. Muun muassa tutkija Michael Bruter on hahmottanut eurooppalaisen identiteetin yhtäältä poliittisena kansalaisidentiteettinä (*civic identity*) joka perustuu ajatukseen, että yksilö on eurooppalaisen poliittisen järjestelmän (*polity*) jäsen. Toisaalta kyse on sosiaalisesti rakentuvasta kulttuurisesta identiteetistä (*cultural identity*), joka perustuu ajatukselle, että yksilö on samankaltaisempi muiden eurooppalaisten kanssa kuin ei-eurooppalaisten kanssa. Ajatus yhteisestä eurooppalaisesta identiteetistä perustuu tällöin kokemukseen yhteisestä perimästä, ei niinkään olemassa olevaan historialliseen kehityskulkuun. (Bruter 2003, 1153.)

Tutkijat Soetkin Verhaegen, Marc Hooghe ja Ellen Quintelier ovat samoilla linjoilla: eurooppalaisen identiteetin kohdalla kyse voi olla “yhteiskuntaan perustuvasta lähestymistavasta”, jolloin sen syntyyn liittyy luottamus muita Euroopan kansalaisia kohtaan tai toisaalta “institutionaalista lähestymistavasta”, jolloin eurooppalaisen identiteetin synnyssä on kyse luottamuksesta poliittisiin instituutioihin (Verhaegen, Hooghe & Quintelier 2017, 161–162). Tutkijat Dennis Lichtenstein & Christiane Eilders havainnollistavat eroa poliittisen ja sosiaalisen identiteetin välillä samastumisen (*identification*) ja tulkinnan

(*interpretation*) käsitteiden avulla. Sosiaalisten identiteettien kohdalla kyse on samastumisesta, eli ryhmän jäsenet samastuvat toisiinsa ja kokevat yhteenkuuluvuutta toistensa kanssa. Poliittisen identiteetin kohdalla kyse on tulkinnasta, jossa Euroopan unioni tulkitaan erityiseksi poliittiseksi yhteisöksi, rauhanprojektiksi tai yhteisöksi, jolla on yhteinen ulkopoliittikka. Sosiaalinen ja poliittinen identiteetti eivät Lichtensteinin ja Eildersin näkemyksen mukaan ole kuitenkaan toisiaan poissulkevia, vaan pikemminkin toisiinsa kietoutuvia, ja kollektiivinen identiteetti voi sisältää molemmat ulottuvuudet. (Lichtenstein & Eilders 2019, 605.)

Tätä eurooppalaisen identiteetin kaksijakoisuutta on havainnollistettu tutkimuskirjallisuudessa kuvaamalla kaksi toisistaan poikkeavaa ajatusta siitä, millainen Eurooppa on ja mihin eurooppalainen identiteetti perustuu. Ensimmäinen käsitys on “eliitin Eurooppa”, käsitys Euroopasta kosmopoliittisena ja avoimena, poliittisena yhteisönä, jota yhdistävät jaetut arvot ja politiikka. Toisaalta kyse on nationalistisesta ja suljetusta Euroopasta, jota määrittävät piirteet kuten valkoisuus tai kristinusko, ja joka perustuu ajatukseen jaetusta perimästä tai kulttuurista. (Risse 2010, 6; Checkel & Katzenstein 2009, 11–12.) Esimerkiksi tutkija Cristiano Bee vie ajatuksen edemmäs ja näkee eurooppalaisen identiteetin nimenomaan EU:n instituutioiden luomana poliittisena identiteettinä. Hän hylkää ajatuksen kulttuuriin tai etniseen perintöön, samastumiseen perustuvasta eurooppalaisesta identiteetistä ja näkee sen EU-identiteettinä, jonka synnyn taustalla on Euroopan komissio ja muut instituutiot. (Bee 2008, 432.)

Ajatusta eurooppalaisesta identiteetistä puhtaan poliittisena identiteettinä on kuitenkin myös kritisoitu tutkimuskirjallisuudessa: tutkija Tuuli Lähdesmäen mukaan poliittiseen yhteisöön perustuva kansalaisuus koetaan ei ole riittävän konkreettinen perusta kollektiiviselle identiteetille, ja toisaalta kulttuuri koetaan olennaiseksi osaksi yhteisöllisyyttä (Lähdesmäki 2012, 63). Käsitys eurooppalaisesta identiteetistä vaihtelee sen mukaan, kuka sitä tarkastelee. Lichtenstein & Eilders puhuvat eurooppalaisesta identiteetistä tyhjänä merkitsijänä, joka saa erilaisia tulkintoja eri ihmisten toimesta (Lichtenstein & Eilders 2019, 605). Tutkija Thomas Risse puolestaan huomauttaa, että identiteetit muovaantuvat ja määrittyvät eri tavoin eri historiallisissa hetkissä (Risse 2010, 2).

2.2.1 Eurooppalaisen identiteetin suhde kansalliseen identiteettiin ja muihin ryhmiin

Koska kollektiivisessa identiteetissä on kyse oman ryhmän hahmottamisesta suhteessa ryhmän ulkopuolisiin, on tutkimuskirjallisuudessa aiheellisesti pohdittu, mikä tekee Euroopasta erityisen. Missä menevät Euroopan ulkorajat? Toisaalta on pohdittu, miten eurooppalainen identiteetti ja kansallinen identiteetti suhteutuvat. Globalisaatio ja monikulttuurisuus vaikuttavat niin kansalliseen kuin eurooppalaiseen identiteettiin samalla, kun eurooppalainen ja kansallinen identiteetti vaikuttavat toinen toisiinsa. (Delanty 2003, 78.) Onkin hankala sanoa, mikä tarkalleen on eurooppalaista ja mikä jotain muuta.

Toisaalta Euroopan rajoja on hankala määritellä, kuten Risse osuvasti huomauttaa. Eurooppa ei ole maantieteellisesti yksiselitteisesti määriteltävissä, sillä esimerkiksi Turkki on puoliksi Euroopassa. Samoin Euroopan unionin ulkorajat ovat muuttuneet vuosien saatossa, kun EU on laajentunut pohjoiseen ja itään, ja toisaalta Brexitin myötä unioni on kutistunut yhdellä jäsenmaalla. EU:n rajojen haastavasta määrittelystä kertoo sekin, että matkustusrajoituksista vapaa Schengen-alue ei kata kaikkia jäsenmaita ja toisaalta siihen kuuluu myös EU:n ulkopuolisia maita. Euro ei ole valuuttana käytössä kaikkialla EU:ssa, joten sekään ei määritä unionin rajoja. (Risse 2010, 56–57.) Nämä kysymykset tekevät eurooppalaisen identiteetin hahmottamisesta haastavaa samalla, kun eurooppalaisen ja kansallisen identiteetin rajat ovat häilyviä ja kiistelyjä. Siitä huolimatta tutkija Klaus Ederin mukaan eurooppalaisessa identiteetissä, kuten muissakin kollektiivisissa identiteeteissä on kyse nimenomaan rajojen määrittelystä: missä oma ryhmä alkaa ja mihin se päättyy. Ederin mukaan tätä tehdään erityisesti erilaisten narratiivien ja tarinoiden kautta. (Eder 2009, 433, 437.) Narratiivien merkityksestä kollektiivisten identiteettien rakentumisessa kerron hieman myöhemmin.

Tutkija Montserrat Guibernau näkee Been ja Ederin tapaan eurooppalaisen identiteetin puhtaasti ilmiönä, jota EU:n poliittiset instituutiot ja eliitti² rakentaa. Guibernaun mukaan eurooppalaista identiteettiä ei voidakaan verrata kansalliseen identiteettiin, toisin kuin useat tutkijat ovat tehneet, sillä EU ei ole kansallisvaltio tai kansa, vaan “uudenlainen, nationalismia heikentämään pyrkivän eliitin toimien seurauksena syntynyt poliittinen instituutio”. Erääksi haasteeksi jaetun identiteetin rakentamiselle Guibernau nostaa sen, ettei unionin jäsenvaltioiden kesken ole olemassa yhteisymmärrystä yhteisestä vihollisesta, joka

² Eliitti voidaan määritellä esimerkiksi henkilöiksi, joilla on vaikutusvaltaa poliittisissa instituutioissa tai muissa merkittävässä organisaatioissa (Hoffman-Lange 2008, 54).

hänen mukaansa on keskeinen elementti jaetun identiteetin rakentumisessa. Sen sijaan EU on kohdannut useita sisäisiä konflikteja ja ristiriitoja. (Guibernau 2011, 311.) Guibernau artikkelin ajatuksia työstäneet Ben Wellings ja Ben Power huomauttavat, että monelle EU-myönteiselle, unionia rauhanprojektina pitävälle 1900-luvun alkupuolen maailmansodat näyttäytyvät tällaisena yhteisenä vihollisena – verrattuna esimerkiksi kansallista identiteettiä vahvistavaan käsitykseen sodan vastapuolesta koko kansan yhteisenä vihollisena. (Wellings & Power 2015, 7.)

Tutkimuskirjallisuudessa on pääasiassa hyväksytty ajatus siitä, että yksilöllä voi olla olemassa useita päällekkäisiä identiteettejä. Esimerkiksi etniset, poliittiset ja kansalliset identiteetit voivat risteillä ja olla olemassa samaan aikaan. (Delanty 2003, 77.) Tutkimuskirjallisuuden perusteella ei ole syytä olettaa, että eurooppalainen identiteetti rakentuisi kansallisen identiteetin yläpuolella, eikä kyse ole useimpien tutkijoiden mukaan nollasummamelistä, jossa eurooppalaisen identiteetin vahvistuminen heikentäisi kansallista identiteettiä. Sen sijaan tunne voi vaihdella esimerkiksi sen mukaan, millaisessa ryhmässä yksilö kulloinkin on: suomalainen voi tuntea itsensä pääasiassa suomalaiseksi ranskalaisen seurassa ja enemmän eurooppalaiseksi japanilaisen seurassa. (ks. esim. Risse 2010, 40; Bruter 2004, 275; Delanty 2003, 77.) Kansallisen ja eurooppalaisen identiteetin suhdetta on hahmotettu tutkimuskirjallisuudessa erilaisin kielikuvin: ne voivat risteillä, olla verkottuneita tai toisiinsa punoutuneita. Kansallisen ja eurooppalaisen identiteetin suhde on nähty maatuskanukkena, jolloin niiden välillä vallitsee jonkinlainen hierarkia, jossa kansallisvaltio on ytimessä ja muu Eurooppa ulompana. Rissen tiikerikakkumallissa (*marble cake*) eurooppalainen ja kansallinen identiteetti sulautuvat toisiinsa ja kyse on enemmän kansallisen identiteetin eurooppalaistumisesta kuin eurooppalaisesta identiteetistä erillisenä. (Risse 2010, 40–45.) Kansallisen ja eurooppalaisen identiteetin suhdetta on hahmotettu myös kuvaamalla niiden välistä vuoropuhelua, jossa hyödynnetään kansallisia ja jaettuja narratiiveja sekä maailmankuvia yhteenkuuluvuuden rakentamisessa. (Lichtenstein & Eilders 2019, 606; Risse 2010, 101) Aiemman tutkimuksen valossa ei ole hedelmällistä asettaa kansallista identiteettiä ja eurooppalaista identiteettiä toisiaan vastakkain, vaan on oletettava, että ne voivat olla olemassa samanaikaisesti. Globalisoituneessa maailmassa on vaikea sanoa, mikä on puhtaasti kansallista identiteettiä ja mikä eurooppalaista, ja esimerkiksi Delanty huomauttaa, ettei eurooppalainen identiteetti ole olemassa kansallisen identiteetin ulkopuolella (Delanty 2003, 77). Kansallista identiteettiä ja eurooppalaista identiteettiä ei siis ole syytä tarkastella toisistaan irrallisina saarekkeina.

2.2.2 Eurooppalaisen identiteetin merkitys: yhdentyminen ja kriisit

Eurooppalaisen identiteetin määritelmän lisäksi tämän tutkielman kannalta on tärkeää käsittää, miksi eurooppalaisella identiteetillä ylipäätään on väliä ja miten sen merkitys näkyy koronakriisin kaltaisten kriisien aikana.

Eurooppalaisen identiteetin merkitystä on tutkimuskirjallisuudessa perusteltu muun muassa sillä, että se vahvistaa kansalaisten keskuudessa hyväksyntää Euroopan integraatiolle, mahdollistaa unionin selviämisen yhtenäisenä sen kohtaamista kriiseistä sekä lisää ylikansallisen päätöksenteon oikeutuksen kokemusta. Eurooppalaisen identiteetin merkitystä on perusteltu myös Euroopan kilpailukyvyn ja yhteismarkkinoiden toiminnan vahvistamisella, sillä vahvan yhtenäisyyden tunteen ajatellaan lisäävän halua käydä keskinäistä kauppaa. (Shore 2000, 20–21; Risse 2010, 7.) Nämä tekijät liittyvät myös toisiinsa: kriisien aikainen heikko jaetun identiteetin tunne voi johtaa yhdentymisen vastustamiseen. Tutkija Manuel Castellsin mukaan kriisitilanteiden aikaan yhteisen, jaetun identiteetin olemassaolo on elintärkeää Euroopan unionille, kuten se on myös kansallisvaltioille niiden kohdatessa kriisejä (Castells 2017, 179).

Kuten aiemmin esitin, on EU kohdannut useita kriisejä. Aiemmista kriiseistä erityisesti vuoden 2008 talouskriisi on jättänyt jälkensä EU-jäsenvaltioiden yhtenäisyyteen: kriisin ja sen hoitoon liittyvien ristiriitojen seurauksena henkinen kuilu EU:n jäsenmaiden välillä on vahvistunut. Taakan epätasainen jakautuminen jäsenmaiden kesken kriisin aikana sekä mielikuvat muiden jäsenmaiden taloudenhoidosta nostivat esiin euroskeptisiä ja nationalistisia ajatuksia, jotka puolestaan vaikuttavat esimerkiksi siihen, miten Euroopan yhdentymiseen suhtaudutaan. Samalla eurokriisi nosti esiin kysymyksiä integraation merkityksestä ja sen tuomasta arvosta jäsenmaille. (Castells 2017, 182; Lichtenstein & Eilders 2019, 603.) Yhteinen, jaettu identiteetti voisi joidenkin tutkijoiden mukaan heikentää tällaisten kansallismielisten asenteiden nousua, sillä se lisäisi solidaarisuutta jäsenvaltioiden kesken (Lichtenstein & Eilders 2019, 603; Verhaegen 2017, 890). Verhaegen on havainnut tutkimuksessaan yhteyden eurooppalaisen identiteetin ja toisia eurooppalaisia kohtaan koetun solidaarisuuden välillä, joskin tutkimuksen perusteella tämä solidaarisuuden tunne lieventyy taloudellisten kriisien kohdalla (Verhaegen 2017, 886–888). Tämä vahvistaa ajatusta siitä, että kriisien kohdatessa vahvalla eurooppalaisella identiteetillä voitaisiin pitää yllä solidaarisuutta muita jäsenvaltioita ja unionia kohtaan.

Vastaava ristiriita jäsenmaiden välillä on ollut havaittavissa muidenkin unionia kohdanneiden kriisien kohdalla. Esimerkiksi vuoden 2015 niin sanotun pakolaiskriisin seurauksena jäsenmaiden luottamus toisiaan kohtaan on heikentynyt, ja vuoden 2016 Brexit-äänestys osoitti yhdentymisen oikeutuksen puutetta. Kriisit ovat hetkiä, jolloin yhteenkuuluvuuden tunnetta punnitaan ja ne vaikuttavat siihen, miten toisiin jäsenmaihiin suhtaudutaan. Erityisen merkityksellisiä ovat konfliktit, joissa kyse on valtioiden kansallisiin intresseihin kohdistuvista kompromisseista, joilla edistetään koko unionin etua. Tällaisia ovat esimerkiksi konfliktit liittyen poliittiseen integraatioon, markkinasäätelyyn tai talouspolitiikkaan. (Lichtenstein & Eilders 2019, 603, 617.) Rissen mukaan kriisien aikaan identiteetit voivat muuttua muotoaan hyvin nopeasti; ne ovat hetkiä, jolloin yhtenäisyyttä vahvistavia narratiiveja voidaan rakentaa (Risse 2010, 3). Koronakriisin ja EU:n yhteisen elpymispaketin kohdalla kyse on juuri tällaisesta kriisitilanteesta, jossa jäsenmaat joutuvat tekemään kompromisseja sisämarkkinoiden ja unionin tasapainon turvaamiseksi tilanteessa, jossa jokainen jäsenmaa on saanut osansa koronan vaikutuksista. Koronakriisi on näin sellainen kriisitilanne, jossa yhteisellä identiteetillä voidaan nähdä olevan merkitystä unionin tulevaisuuden kannalta ja jolloin Rissen näkemysten mukaisesti yhteistä identiteettiä tukeville toimille ja kertomuksille voi olla hyvä hetki.

Euroopan unioni on olemassaolonsa aikana laajentanut toimialaansa päätöksenteossa, ja unionin poliittinen integraatio on voimistunut vuosien saatossa. Euroopan unionista on tullut monitasoinen poliittinen alue, "polity", joka vaikuttaa jokaisen kansalaisen elämään. Samalla päätöksenteko on politisoitunut, kun esimerkiksi kansalaisten äänestämä Euroopan parlamentti on saanut päätösvaltaa ja tärkeistä asioista on ryhdytty keskustelemaan avoimemmin ja enemmän. Tässä kehityksessä kansalaisten mielipide ja hyväksyntä niin päätöksenteolle kuin yhdentymiskehitykselle on vahvistunut. (Risse 2010, 3.) Castells puolestaan huomauttaa, että samalla, kun EU:n jäsenmaat ovat luovuttaneet osan suvereniteetista ylikansalliseen päätöksentekoon, on kansallisvaltioiden rooli muuttunut yli muiden valtaa käyttävästä toimijasta yhdeksi silmukaksi poliittisen päätöksenteon verkostossa, jossa päätöksenteko on hajautettu alueelliselta tasolta ylikansalliselle tasolle. Eurooppalaisen identiteetin merkitys on suuri erityisesti tilanteissa, joissa on kyse jäsenvaltioiden suvereniteettiin liittyvistä, yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan ja euron kaltaisista asioista. (Risse 2010, 7; Castells 2017, 179.)

Seurauksena on tullut entistä tärkeämmäksi, että kansalaiset pitävät koko unionin etua ajavia, EU:n ylikansallisia instituutioita oikeutettuina tekemään päätöksiä, jotka koskettavat kaikkia jäsenmaita ja jotka voivat vaatia kompromisseja tai uhrauksia yksittäisiltä jäsenmailta. Tämän hyväksynnän synnyssä yhteisöllisellä identiteetillä ja kokemuksella jaetusta yhteisöstä on nähty tärkeä rooli, koska oikeutusta ei voida saavuttaa pakottamalla. (Shore 2000, 19; Herrman & Brewer 2004, 3–4.)

Huomionarvoista on, että kaikki tutkijat eivät näe yhdentymisen vastustamisen, eli euroskeptismin taustalla eurooppalaisen identiteetin puutetta. Sen sijaan esimerkiksi Bruter ajattelee kansalaisten EU-kritiikin johtuvan siitä, että ihmiset tuomitsevat EU:n toimia sisältäpäin, kansalaisina, samaan tapaan kuin kansallisvaltiossa saateetaan kritisoida oman maan hallituksen toimia silloin, kun ne eivät vastaa omia toiveita. Kyse ei näin ole siitä, että itsensä unionin ulkopuolelle mieltävät osoittaisivat euroskeptisiä asenteita koko integraatiota kohtaan, vaan siitä, että integraatiokehitystä itsestään selvänä pitävät ottavat kantaa tiettyihin päätöksiin. (Bruter 2008, 275–276.)

Euroopan unionin kansalaisten jakama yhteinen identiteetti, eurooppalainen identiteetti nähdään siis merkitykselliseksi erityisesti, koska unionin syventyminen ja ylikansallinen päätöksenteko vaativat kansalaisten hyväksyntää. Tätä hyväksyntää ei tutkijoiden mukaan saavuteta pakottamalla, vaan kansalaisten jaetun identiteetin vahvistumisella. Eurooppalaisella identiteetillä nähdään olevan merkitystä erityisesti silloin, kun EU:n instituutiot joutuvat tekemään unionin yhteisen edun nimissä päätöksiä, jotka vaativat uhrauksia yksittäisiltä jäsenmailta. Toistaiseksi tällaisia päätöksiä on vaadittu erityisesti kriisitilanteissa: eurokriisin aikaan, “pakolaiskriisin” aikana ja nyt koronakriisin myötä.

2.3 Eurooppalaisen identiteetin rakentuminen

Eurooppalainen identiteetti voidaan siis määritellä kollektiivisesta identiteetiksi, jossa on kyse joko poliittisesta, tulkintaan perustuvasta identiteetistä tai sosiaalisesta, samastumiseen perustuvasta identiteetistä. Nämä erilaiset käsitykset eurooppalaisesta identiteetistä eivät välttämättä ole toisiaan poissulkevia, vaan voivat kietoutua toisiinsa. Tämän tutkimuksen kannalta mielenkiintoisin osuus aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa on kuitenkin eurooppalaisen identiteetin rakentumisen hahmottaminen. Käsitykset siitä, miten eurooppalainen identiteetti rakentuu, voidaan yhtä lailla jakaa kahteen, samoja jakolinjoja

seuraaviin käsityksiin. Yhtäältä se rakentuu *essentialistisesti*, eli se perustuu kulttuuriselle yhteenkuuluvuudelle ja kokemukselle. Toisaalta se rakentuu *konstruktivistisesti*, jolloin se on seurausta poliittisesta manipulaatiosta ja tiettyjen arvojen nostamisesta toisia merkityksellisemmiksi sekä erilaisille symboleille altistumisesta. (Bee 2008, 432–433; Scalise 2015, 593.) Esittelen seuraavaksi nämä kaksi käsitystä.

2.3.1 *Konstruktivistinen ja essentialistinen rakentuminen*

Essentialistinen näkemys eurooppalaisen identiteetin rakentumisesta perustuu ajatukselle siitä, että kollektiivinen identiteetti vaatii syntyäkseen jaetun kulttuurisen perimän tai historiallisen taustan. Se muistuttaa käsitystä samastumiseen perustuvasta sosiaalisesta identiteetistä. Poliittisen identiteetin syntymistä Euroopan unionin jäsenmaiden välillä essentialistit eivät pidä todennäköisenä, sillä essentialistien näkökulmasta poliittinen identiteetti vaatii syntyäkseen yhteisen kulttuurisen taustan, jollaista EU:n jäsenmaat eivät jaa. (Cederman 2001, 142.)

Essentialistista näkökulmaa edustaa esimerkiksi tutkija Anthony Smith, jonka näkemyksen mukaan kansallisen identiteetin kaltaiset kollektiiviset identiteetit perustuvat jaettuun etniseen tai kulttuuriseen taustaan ja yhteisöön. Smithin mukaan kollektiivisen identiteetin syntymisen taustalla on oltava ensin jaettu kulttuurinen perimä, josta mahdolliset poliittiset lojaliteetit ja sitä kautta poliittinen identiteetti muodostuu. Eurooppalaiset valtiot eivät jaa samanlaista kulttuurista taustaa, joten Smithin mukaan eurooppalainen identiteetti jää pinnalliseksi, jopa utopistiseksi. Vaikka Euroopassa kulttuuri, lait ja poliittiset ajatukset perustuvat samoihin käsityksiin demokratiasta, parlamentaarisuudesta, juutalaiskristillisestä etiikasta ja empiriasta, Smith ei näe, että Euroopan valtiot olisivat riittävän samankaltaisia, jotta vahva, lojaliteettia synnyttävä jaettu identiteetti voisi syntyä. Smith on skeptinen Euroopan unionin kaltaisten, kansallisvaltioiden ylittävien yhteisöjen jakamaa identiteettiä kohtaan eikä näe, että sellaista olisi mahdollista rakentaa keinotekoisesti, nopeasti tai rationaalisesti. (Smith 1992, 70; Smith 1995, 125; Shore 2000, 17; Cederman 2001, 142, 146–147.)

Keskeistä Smithin näkemyksissä on, että jaettu identiteetti vaatii syntyäkseen historiallisen kontekstin ja kehityskulun, minkä vuoksi mahdollinen eurooppalainen identiteetti voisi rakentua korkeintaan hitaan ja tiedostamattoman prosessin seurauksena. Samalla Smith on

sitä mieltä, ettei kansallisvaltiota voida tällaisella ylikansallisella identiteetillä ylittää, sillä kansallisvaltiot ovat poliittisesti tarpeellisia ja historiallisesti rakentuneita. (Smith 1992, 70; Smith 1995, 125; Shore 2000, 17; Cederman 2001, 142, 146–147.) Essentialistisessa näkökulmassa keskeistä on siis kollektiivisten identiteettien perustuminen olemassaoleviin kulttuurisiin tekijöihin, pitkällisiin prosesseihin ja ei-rationaaliseen muovautumiseen. Essentialistit eivät näe mahdollisena kestävän, ylhäältä alaspäin annetun, poliittisiin lojaliteetteihin johtavan identiteetin syntymistä.

Tämä essentialistinen näkemys on tutkimuskirjallisuudessa laajalti haastettu ja valtaosa eurooppalaisen identiteetin tutkijoista hyväksyy sen sijaan konstruktivistisen näkökulman eurooppalaisen identiteetin rakentumiseen. Essentialistisesta näkökulmasta poiketen konstruktivistit ajattelevat, että kollektiiviset identiteetit rakentuvat sosiaalisesti. Konstruktivistien mukaan eurooppalainen identiteetti on riippuvainen jaetuista käsityksistä, arvoista ja uskomuksista. Keskeisenä ajatuksena on, että kollektiiviset identiteetit, jotka jakavat ihmiset erilaisiin ryhmiin, eivät ole objektiivisia totuuksia, vaan ne ilmenevät prosessissa, jossa yksilöt selvittävät oman ryhmänsä samankaltaisuutta ja tavoitteita, rakentavat yhteistä identiteettiä. Tässä prosessissa merkittävässä osassa ovat yhteiset, jaetut kokemukset ja tarinat, narratiivit, sekä symbolit. Konstruktivistien oletus on, että erilaisille poliittisen yhteisön symboleille altistuminen johtaa siihen, että ne paitsi vaikuttavat kokemuksiin ja käsityksiin kyseisestä yhteisöstä, myös muovaavat kansalaistensa identiteettiä. (Delanty 2003, 77; Scalise 2015; Risse 2010, 20; Bruter 2005, 1152; Herrman & Brewer 2004, 6.)

Konstruktivistien näkemys eurooppalaisesta identiteetistä perustuu monilta osin tutkija Benedict Andersonin kirjassaan esittelemään ajatukseen kuvitelluista yhteisöistä. Andersonin ajatus on, että yhteisöjen jäseniä yhdistää muu kuin kasvokkainen vuorovaikutus: yhteisön jäsenten välinen suhde perustuu esimerkiksi kansallisen identiteetin tapauksessa ajatukseen yhteisestä kansakunnasta. Tällaiset kuvitellut yhteisöt ovat täysin todellisia, mutta niiden ylläpitoon sekä muodostumiseen liittyy yhteisten symbolien jakaminen. (Bee 2008, 433; Anderson 1983, Väliaverron & Seppänen 2012, 115.) Tutkimuskirjallisuudessa konstruktivistit soveltavat Andersonin ajatusta eurooppalaiseen identiteettiin, jolloin ajatus eurooppalaisuudesta perustuisi ajatukselle yhteisestä, eurooppalaisen identiteetin tapauksessa ylikansallisesta ryhmästä (ks. esim. Risse 2010). Näin ollen myös eurooppalaisen identiteetin taustalla on eurooppalaisista koostuva kuviteltu yhteisö, joka jakaa yhteisen ajatuksen

eurooppalaisuudesta ja jota voidaan vahvistaa erilaisilla symboleilla, kuten yhteisellä lipulla, viesteillä ja toimenpiteillä.

Konstruktivisteille keskeistä on ajatus siitä, että identiteetit rakentuvat kanssakäymisessä ja ne ovat neuvoteltavissa. Tämä ajatus korostuu esimerkiksi Rissen näkemyksessä siitä, että identiteeteistä ja niiden merkityksistä kamppaillaan aina tietyissä hetkissä, kuten vaikkapa kriisien aikana. Rissen mukaan “identiteettikriisi” onkin todellisuudessa normaali asiantila, jolloin identiteetteihin liittyvä keskustelu on vain erityisen näkyvää. (Risse 2010, 2.) Delanty puolestaan huomauttaa, ettei identiteettejä ole olemassa ilman sosiaalista, yhteisesti rakennettua todellisuutta. Identiteettien rajat ovat tällöin neuvoteltavissa ja ne ovat kilpailevia. (Delanty 2003, 77.) Konstruktivistien näkökulman mukaisesti eurooppalaista identiteettiä ei voi ohittaa perustelemalla, etteivät unionin kansalaiset jaa samaa historiallista perintöä tai kulttuurista taustaa, vaan se voi muodostua myös symboleille ja narratiiveille altistumalla. Tämän tutkimuksen kannalta tämä huomio on tärkeä, sillä se vahvistaa ajatusta siitä, että eurooppalainen identiteetti voisi voimistua yhteisen elpymispaketin seurauksena ja komission viestinnän tuloksena, ja että identiteetin vahvistuminen tai muuttuminen koronakriisin aikana olisi mahdollista.

Eurooppalaisen identiteetin konstruktivistista rakentumista on jalostettu edelleen eri tutkijoiden toimesta. Esimerkiksi tutkija Ettore Recchi ajattelee, että eurooppalainen identiteetti ja sen kaltaiset kollektiiviset identiteetit rakentuvat sosiaalisessa kanssakäymisessä. Hän kuitenkin jaottelee tämän sosiaalisen rakentumisen edelleen kahteen: kulturalistiseen ja strukturalistiseen rakentumiseen. Kulturalistinen rakentuminen viittaa tietynlaiselle puheelle, symboleille ja narratiiveille sekä vaikuttaville viesteille altistumiseen, kun taas strukturalistinen identiteettinäkemys nojautuu samassa tilassa tapahtuvaan sosiaalistumiseen. Recchi huomauttaa kuitenkin, että kulturalistista ja strukturalistista rakentumistapaa ei ole syytä nähdä toisiaan poissulkevinä, vaan molemmat rakentumistavat toimivat eurooppalaisen identiteetin kohdalla. (Recchi 2014, 122.) Seuraavaksi syvennyn siihen, miten EU:n instituutioiden rooli eurooppalaisen identiteetin rakentumisessa on aiemmassa tutkimuksessa nähty, ja siihen, miten Euroopan komissio on osaltaan toiminut eurooppalaisen identiteetin vahvistamiseksi.

2.4 Eurooppalaisen identiteetin tekijät

Jos hyväksytään konstruktivistien näkemys siitä, että eurooppalainen identiteetti rakentuu sosiaalisessa kanssakäymisessä poliittisen manipuloinnin, viestinnän ja symboleille altistumisen kautta, on mahdollista, että eurooppalaista identiteettiä voidaan rakentaa ylhäältä käsin, rationaalisesti. Muiden muassa Risse ja Delanty ovat korostaneet, että eurooppalainen identiteetti monien muiden kollektiivisten identiteettien tavoin rakentuu neuvottelemalla ja merkityksistä kamppailemalla. Eurooppalaisen identiteetin olemassaolo on merkityksellistä erityisesti Euroopan yhdentymisen ja ylikansallisen päätöksenteon oikeutuksen ja hyväksynnän saamiseksi. Verhaegenin, Hooghen ja Quintelierin mukaan poliittisen luottamuksen rooli on merkittävä eurooppalaisen identiteetin synnyssä. He huomauttavat, että EU:n instituutioiden on toimittava tavalla, joka on kansalaisten luottamuksen mukaista ja sitä kautta edistää eurooppalaisen identiteetin rakentumista. (Verhaegen, Hooghe & Quintelier 2017, 173–174.)

2.4.1 Instituutiot eurooppalaisen identiteetin rakentajana

Näistä lähtökohdista Euroopan komission ja muiden poliittisten instituutioiden roolin tarkempi tarkasteleminen eurooppalaisen identiteetin rakentumisen osalta on tarpeellista. Instituutioiden yhteydestä kollektiivisiin identiteetteihin on kirjoittanut muun muassa Eder, jonka mukaan kollektiivinen identiteetti on sosiaalinen fakta, joka voidaan oppia instituutioiden kuten koululaitoksen tai armeijan kautta (Eder 2009, 38).

Rissen mukaan identiteettien eurooppalaistuminen voi tapahtua instituutioiden johdolla eri tavoin, kuten eurooppalaisten aktiivisen kanssakäymisen seurauksena, silloin, kun yhteiset intressit muuttuvat tai kun omaksutaan EU-instituutioiden normit ja säännöt (Risse 2010, 88–89). Tämän tutkielman kannalta erityisen mielenkiintoisia ovat kuitenkin kriisien ja murroshetkien vaikutukset sekä suostutteluun perustuva identiteettien muutos. Suostuttelu on eliitin aktiivinen ja tietoinen tapa pyrkiä muokkaamaan identiteettejä erilaisten samastuttavien narratiivien, symbolien ja historiallisten muistojen avulla. Kriisit ja esimerkiksi sotien kaltaiset murrosten hetket muuttavat ihmisten käsityksiä maailmasta muuttaen samalla myös kollektiivisia identiteettejä. (Risse 2010, 89.)

Euroopan unionin instituutiot, mukaan lukien ja erityisesti Euroopan komissio ovat tutkimuskirjallisuuden perusteella pyrkineet rakentamaan eurooppalaista identiteettiä useilla tavoilla. Esimerkiksi Euroopan komission esittelemien toimenpiteiden vaikutusta eurooppalaiselle identiteetille on tutkittu jonkin verran. Eurooppalaisen identiteetin kannalta merkittäviä toimenpiteitä ovat olleet esimerkiksi erilaisten symbolien luominen: EU:n tunnuslaulun *Ode to Joy* nimittäminen, tähtilippu ja yhteinen passi. Tällaiset symbolit mukailevat kansallisvaltioille tyypillisiä symboleita ja pyrkivät vahvistamaan eurooppalaista identiteettiä ammentaen kansallistunteesta. Samalla EU on myös esitellyt erilaisia sääntöjä ja toimintatapoja, joilla tuoda ihmisiä yhteen; tällaisia toimintatapoja ilmentää esimerkiksi eurooppalaisuuden leviäminen sellaisille alueille kuin opetus ja kulttuuri. (Shore 2000, 16; Risse 2010, 56.)

Muiden muassa tutkija Davide Mazzoni ja kumppanit ovat tutkineet valtioiden rajat ylittävän liikkumisen, eli esimerkiksi EU:n Erasmus+-vaihto-opiskeluohjelman tai EU:n vapaan liikkuvuuden vaikutuksia eurooppalaiselle identiteetille ja huomanneet, että sekä lyhyt- että pitkäkestoinen oleskelu muissa EU-maissa lisää kiinnostusta EU-asioita kohtaan (Mazzoni et al. 2018). Tällaisten yhtenäisyyttä edistävien toimenpiteiden voidaan katsoa edustavan Recchin strukturalistista kollektiivisen identiteetin rakentumista, jossa samassa tilassa tapahtuva kanssakäyminen on keskeistä. Toimenpiteiden on tutkimuskirjallisuudessa havaittu tuottavan positiivisia tuloksia eurooppalaiselle identiteetille.

Tämän tutkielman kannalta on kiinnostavaa hahmottaa, miten Euroopan komissio on edistänyt eurooppalaisen identiteetin rakentumista kriisien aikana. Tähän vastaa Been tutkimus, jossa hän tarkasteli neljää eri kriisin hetkeä EU:n historiassa. Bee havaitsi, että haastavien tilanteiden aikana Euroopan komissio on toiminnallaan ja viestinnällään pyrkinyt muovaamaan eurooppalaista identiteettiä rakentavia narratiiveja ja ohjaamaan kehitystä tiettyyn suuntaan, määrittelemään eurooppalaista identiteettiä ja Euroopan yhdentymiskehitystä uudelleen (Bee 2008, 433–434.).

Euroopan integraation tavoin eurooppalainen identiteetti prosessi, joka muuttaa muotoaan ja rakentuu jatkuvasti. Been mukaan eurooppalaisen identiteetin määrittely komission toimesta on alkanut 1970-luvulla, kun valtioihin tyypillisesti liitettyjä jaetun kulttuurin kaltaisia elementtejä liitettiin EU:hun. EU:n yhteiseen maatalouspolitiikkaan liittyneet ristiriidat 1980-

luvulla herättivät keskustelua yhteisestä eurooppalaisesta identiteetistä ja jaetusta kulttuurista. Tällöin komissio ei kuitenkaan kyennyt esittämään tarkkaa visiota eurooppalaisen identiteetin kehityksen suhteen. Huomionarvoista on, että Been tutkimissa asiakirjoista ilmeni, että komissio kertoi tietoisesti hylänneensä ajatuksen eurooppalaisen identiteetin essentialistisesta rakentumisesta ja valinneensa nimenomaan konstruktivistisen. 1990-luvulla, kun Maastrichtin sopimus melkein hylättiin Ranskassa kansanäänestyksellä, toimi komissio jälleen eurooppalaista identiteettiä vahvistaen. Komissio halusi kehittää EU:n viestintä- ja informaatiostrategiaa, jolla eurooppalaista identiteettiä voitaisiin tuoda esiin. Komission puheenjohtaja Jacques Delors nimitti työryhmän selvittämään asiaa. Työryhmän raportissa, jonka kokosi Euroopan parlamentin jäsen Willy de Clerq, nimettiin kaksi missiota: 1. kamppailu paremmasta tulevaisuudesta ja 2. paremman tulevaisuuden rakentaminen yhdessä. Raportin sanoma korostui tietyissä viestintään sisältyneissä avainsanoissa, kuten *“prosperity, progress, protection, peace”* (menestys, edistys, turvaaminen, rauha). Been mukaan de Clerqin raportti sai osakseen kritiikkiä, sillä asiakirja nähtiin jopa propagandistisena. (Bee 2008, 439–440; Shore 2000, 54–55.)

Neljäs ja viimeinen muutoksen aika Been artikkelissa on 2001–2005, kun EU:n kohtaamiin kriiseihin kuuluivat muun muassa euron käyttöönottoon liittyvät haasteet sekä kansalaisten ja instituutioiden välinen kuilu. Tällöin komissio oivalsi, että integraation eteneminen edellyttää komission toimien oikeutuksen kokemusta kansalaisten parissa. Haaste oli ollut olemassa koko EU:n historian, mutta 2000-luvun alkupuolella aiheeseen havahduttiin EU:n tasolla toden teolla. Ratkaisuksi komissio näki kansalaisten osallistamisen ja keskustelun, deliberaation. Komission toimenpiteisiin kuuluivat muun muassa kansalaisten konsultaatioiden käynnistäminen ja kansalaisaloitteiden mahdollistaminen. (Bee 2008, 446–447.)

Bee kuvaa sitä, miten komission käsitys EU:sta on kehittynyt: ensin EU oli talouteen perustuva olio, jota seurasi kuviteltu tai symbolien kautta rakentunut yhteisö. Siitä unioni kehittyi uusien arvojen kautta kansalaisten Euroopaksi, joka suuntaa uutta tulevaisuutta kohti. 2000-luvun alussa EU:sta kehittyi osallistava ja poliittinen unioni. Bee huomauttaa, että komissio loi edelleen käytössä olevan moton *“united in diversity”* (moninaisuudessaan yhtenäinen) kuvastamaan strategiaansa eurooppalaisen identiteetin suhteen. (Bee 2008, 437–445.) Euroopan komissio on siis osoittanut historiansa aikana, että erityisesti

murrostilanteissa se on valmis sanoittamaan eurooppalaista identiteettiä ja toimimaan sen rakentumisen eteen.

On kuitenkin huomautettava, että jotkut tutkijat suhtautuvat kriittisesti siihen, voiko komissio todella vahvistaa eurooppalaisuuden tunnetta. Muun muassa tutkija Neil Fligstein on todennut, että eurooppalaisuuden tunne on eri tasolla niillä, jotka ovat enemmän tekemisissä toisten eurooppalaisten ja toisaalta instituutioiden kanssa. Ne, jotka jäävät tämän vuorovaikutuksen ulkopuolelle eivät todennäköisesti kehitä eurooppalaisuuden tunnetta, vaan Fligsteinin mukaan heille voi kehittyä jopa paheksuntaa unionia kohtaan. (Fligstein 2009, 133.)

2.4.2 Talous ja arvot eurooppalaisen identiteetin pohjana

Euroopan unioni on perinteisesti nähty yhtäältä talousyhteisönä ja toisaalta rauhanprojektina tai arvoyhteisönä. EU on alusta alkaen ollut sen jäsenmaille erityisen merkityksellinen taloudellisessa mielessä. Toisaalta talouden merkitys unionin jäsenmaille näkyy siinä, miten eri talouskriisit ovat vaikuttaneet eurooppalaiseen identiteettiin. Muun muassa Lichtenstein & Eilders ovat tutkimuksessaan todenneet, että eurokriisi vaikutti siihen, millaisena yhteenkuuluvuus koetaan paitsi EU:n, myös muiden jäsenmaiden kanssa. Erityisesti konfliktit, jotka koskettavat valtioiden kansallisia intressejä, kuten talouspolitiikkaan tai markkinasääteilyyn liittyvät konfliktit, johtavat usein yhteenkuuluvuuden tunteen heikkenemiseen. (Lichtenstein & Eilders 2017, 617.) Tämä näkökulma on hyödyllinen, kun pohditaan eurooppalaisen identiteetin tilaa ja komission toimenpiteitä sen suhteen elpymispaketin kohdalla. Elpymispaketti vaatii jäsenmailta yhteiseen hyvään investoimista ja taloudellisesti eniten kärsineiden auttamista eniten, sillä tavoitteena on ollut jakaa avustuksia siten, että eniten kärsineet saavat suurimmat avustukset.

Talouden merkityksestä eurooppalaiselle identiteetille on kirjoittanut muun muassa Guibernau, jonka mukaan eurooppalaista identiteettiä määrittää ensisijaisesti käsitys kuulumisesta tiettyyn taloudelliseen ja poliittiseen yhteisöön. Guibernaun mukaan unionin tarjoama taloudellinen hyöty on niin merkityksellinen, että taloudellisten kriisien edessä yhteenkuuluvuuden tunne tai kokemus EU:n tarpeellisuudesta voi hyvin heiketä. Sen vuoksi eurooppalainen identiteetti on Guibernaulle ”epätunteellinen” identiteetti, toisin kuin voimakkaan tunnelatauksen sisältävä kansallinen identiteetti, eikä eurooppalaisia liikuttavaa

identiteettiä sen vuoksi pääse syntymään. (Guibernau 2011, 310–313.) Eurooppalainen identiteetti on siis Guibernaun näkemyksen mukaan jopa riippuvainen taloudellisesta hyödyistä, jota unioni voi sen jäsenmaille tarjota.

Talouteen liittyvien seikkojen vaikutusta eurooppalaiselle identiteetille on tutkittu jonkin verran. Tutkimuksessa on selvitetty muun muassa unionin koheesiopolitiikan merkitystä eurooppalaiselle identiteetille.³ Tutkijat Roberta Capello ja Giovanni Perucca huomasivat, että alueiden taloudellisella menestyksellä on yhteys eurooppalaisen identiteetin tunteeseen ja luottamukseen EU:n instituutioita kohtaa. (Capello & Perucca 2019, 651.) Tutkijat Fedra Negri, Francesco Nicoli ja Theresa Kuhn ovat puolestaan huomanneet yhteisvaluutta euron käyttöönoton lisänneen eurooppalaista identiteettiä, joskaan tutkimuksen tulokset eivät ole yksiselitteisiä (Negri, Nicoli & Kuhn 2021). Toisaalta talouden yhteys eurooppalaiseen identiteettiin ilmenee myös taloudellisten kriisien kohdalla: eurokriisi heikensi luottamusta toisia jäsenmaita kohtaan (ks. esim. Verhaegen 2017).

EU:n taloudellisesta merkityksestä eurooppalaiselle identiteetille kertoo sekin, että yleisen hyväksynnän Euroopan integraatiota kohtaan on havaittu olevan sitä korkeampi, mitä paremmin kansantaloudella menee ja päin vastoin. Yksilöiden EU-myönteisyyden ja korkeamman eurooppalaisen identiteetin tunteen taustalla on myös taloudellinen hyöty: ne, jotka ovat hyötäneet taloudellisesti EU:sta, ovat myönteisempiä EU:ta kohtaan. (Foster & Frieden 2021, 267–268.) Talouden merkitystä eurooppalaiselle identiteetille ei siis voi olla huomioimatta, vaikka EU:n mieltäisi ennen kaikkea arvoyhteisöksi tai rauhanprojektiksi.

EU on vuosien saatossa laajentunut käsittämään muutakin kuin talouden. Euroopan unionin vaikutukset ulottuvat integraation syventyessä yhä enemmän siihen, miten jaetut arvot ja normit kehittyvät ja toisaalta siihen, millaisena maailma nähdään. EU ei ole puhtaasti taloudellinen projekti, vaan siihen liittyy integraation syveneminen useilla eri politiikan alueilla. (Latcheva, Datlet & Rossbacher 2012, 238.) Arvoilla ja kulttuurilla on talouden ohessa vaikutuksensa eurooppalaisen identiteetin rakentumiseen. Esimerkiksi tutkija Odelia Oshri ja kumppanit ovat esittäneet, että eurooppalainen identiteetti toteutuu tosiasiaassa EU:n demokraattisina arvoina, sillä EU:n instituutiot ja lait edistävät niiden toteutumista. Toiseksi

³ Koheesiopolitiikassa on kyse Euroopan unionin tavoitteesta tasoittaa alueiden välisiä taloudellisia ja muita eroja avustusten ja rahoitusten kautta.

Oshrin ja kumppaneiden mukaan EU ei ole pyrkinyt varsinaisesti rakentamaan erillistä eurooppalaista identiteettiä, vaan “united in diversity” -moton hengessä eri kulttuurien, kielten ja perinteiden samat arvot jakavaa yhteenliittymää. (Oshri ym. 2016, 116–118.) Lichtenstein & Eilders ovat puolestaan ehdottaneet yhteisten poliittisten arvojen, kuten demokratian, rauhan ja solidaarisuuden valjastamista identiteetin “ankkuriksi”, jonka avulla eriävät kansalliset näkemykset ja intressit voitaisiin yhdistää kriisin kohdatessa unionia (Lichtenstein & Eilders 2019, 618).

2.5 Viestintä ja eurooppalainen identiteetti

Konstruktivistisen näkemyksen mukaisesti jaettujen symbolien ja arvojen lisäksi viestinnällä on merkittävä rooli kansalaisten identiteettien muovaamisessa. Instituutioiden tekemän viestinnän lisäksi mediaviestintä vaikuttaa siihen, miten voimakkaasti kansalaiset tuntevat yhteenkuuluvuutta Euroopan unioniin yhteisönä. Erityisesti hyvät uutiset EU:sta vaikuttavat kansalaisten asenteisiin unionia kohtaan, ja useat tutkijat ovat havainneet, että hyvät uutiset EU:stä tarkoittavat suurempaa Euroopan unionin toimien hyväksyntää ja päinvastoin (Risse 2010; Bruter 2003, 1160).

Lichtenstein ja Eilders puhuvat puolestaan erilaisista kehyksistä, joilla mediaviestinnässä voidaan strategisesti vahvistaa tiettyjä näkökulmia ja siten rakentaa identiteettejä. Esimerkiksi Euroopan unionin kohdalla voidaan rakentaa eurooppalaista identiteettiä kuvaamalla Euroopan integraatiota korostamalla “meitä”. Tällaiset identiteettikehykset voivat osaltaan vahvistaa tai tuoda esiin tiettyjä arvoja, historiallisia tavoitteita tai taloudellisia päämääriä ja voivat osaltaan rakentaa yhteenkuuluvuutta ja yhteisyyttä, vahvistaa integraation oikeutusta. Eilders ja Lichtenstein huomauttavat, että se, millaisin kehyksin identiteettiä rakennetaan, vaihtelee poliittisen tilanteen mukaan. Esimerkiksi EU:n kohdalla on korostettu poliittista integraatiota, kun puhe on ollut EU:n perussopimuksista ja taloudellista näkökulmaa, kun puhe on ollut EU:n laajenemisesta itään. (Lichtenstein & Eilders 2019, 605–607.)

Tämän tutkimuksen kohdalla ei ole mahdollista syventyä mediaviestintään tämän tarkemmin, eikä tässä tutkimuksessa ole aineistona mediatekstejä. Niiden ja erilaisten identiteettikehyksien analysoiminen on varmasti hedelmällistä, mutta tässä tutkimuksessa huomio on Euroopan komission julkaisemassa viestinnässä eikä niinkään mediassa esiintyvissä julkaisuissa. Siitä

huolimatta tällaisten kehystysten olemassaolo on hyvä tiedostaa myös tätä aineistoa tarkastellessa.

2.5.1 Narratiivit ja kansalliskertomukset

Mediaviestinnän lisäksi erilaisilla kansalliskertomuksilla, historiallisiin tapahtumiin vetoamisella ja narratiiveilla on nähty olevan merkittävä rooli kollektiivisten identiteettien rakentumisessa (ks. esim. Bruner 2005; Kuusisto 2003; Risse 2010). Tätä on havaittu ensisijaisesti kansallisten identiteettien kohdalla, mutta koska eurooppalaista identiteettiä ja sen rakentumista on rakentumisperiaatteiltaan verrattu kansalliseen identiteettiin (Risse 2010), voidaan ajatella niillä olevan vaikutusta eurooppalaiseen identiteettiinkin. Ryhmien ja yhteisöjen yhtenäisyys ei konstruktivistisen käsityksen mukaan perustu useimmiten “silminnähtävään asiantilaan” vaan tarinoihin, joilla luodaan yhteistä historiaa tai yhteistä identiteettiä. Tutkija Riikka Kuusisto huomauttaa, että tällaiset kertomukset eivät useimmiten korosta sellaisia seikkoja kuin historian katkoksia, ryhmän sisäistä moninaisuutta tai ryhmän sisäisten “meidän” ja sen ulkoisten “muiden” samankaltaisuutta. Samalla Kuusisto huomauttaa, että tällaisiin kollektiivista identiteettiä vahvistaviin kertomuksiin tukeudutaan erityisesti silloin, kun “valmistaudutaan kohtaamaan vihamielinen toinen”. (Kuusisto 2003, 88–90.)

Narratiivien merkityksestä poliittisten identiteettien rakentumiselle on kirjoittanut muun muassa Eder, jonka mukaan Euroopan unionilla on mahdollisuus oppia aiemmin tapahtuneesta kansallisidentiteettien rakentamisesta. Ederin mukaan narratiiveilla on keskeinen rooli kollektiivisten identiteettien rakentumisessa: sen lisäksi, että narratiivien kautta rakennetaan ryhmien rajoja ja määritellään suhdetta oman ryhmän ulkopuolisiin, niillä rakennetaan myös normeja ja jaettua maailmankuvaa. Tällainen narratiivien jakaminen vaatiikin viestintätilaa, ja nykymaailmassa kasvokkaisen tarinankerronnan sijaan sitä tapahtuu enimmäkseen mediavälitteisesti esimerkiksi television kautta. (Eder 2009, 40–44.) Narratiivien kautta valtionjohdon ja muiden identiteettien rakentajien on ollut mahdollista valjastaa historiallisia tapahtumia identiteettien rakentamiseen hyödyntämällä esimerkiksi kansakunnan kollektiivista muistia. Euroopan unionin kohdalla identiteettejä – tai Ederin sanoin rajoja – rakentavat narratiivit ovat liittyneet erityisesti tarinaan kristitystä Euroopasta, kollektiivisesta muistista, eli sodista tai Euroopan unionin tavoitteesta rakentaa rauhaa. Huomionarvoista, että narratiiveja ja tarinoita voi olla hankala kontrolloida, komission

toimesta erityisesti siksi, että EU:n instituutiot ovat osa niitä. (Bruner 2005, 314; Welling & Power 2015, 7; Eder 2009, 46–51.)

Tällaiset tarinat ja narratiivit liittyvät myös käsitykseen eurooppalaisesta identiteetistä epätunteellisena identiteettinä (ks. Guibernau 2011). Wellings ja Power argumentoivat eurooppalaisen identiteetin tunteellisuuden puolesta esittämällä, että eurooppalainen identiteetti oli unionin perustamisen aikaisille, sodan jälkeisille sukupolville hyvinkin tunteita herättävä, joskin tämä syvä tunne oli jaettu vain rajatun joukon kesken. Wellings ja Power ovat havainneet tutkimuksessaan Euroopan yhdentymisen puolustajien puheenvuoroissa puhetapoja, joissa nojataan kollektiiviseen muistiin sotien ajan Euroopasta. Wellings ja Power puhuvat eräänlaisesta “eurooppalaisesta nationalismista”, jossa eurooppalaista identiteettiä rakennetaan samanlaisilla narratiiveilla, joita nationalistit käyttävät. (Welling & Power 2015, 157–160.)

Risse puolestaan huomauttaa, että Euroopan unionilla ei ole yhtä tehokasta mahdollisuutta hyödyntää samanlaisia tai vastaavia narratiiveja kuin kansallisvaltioilla, sillä EU:lla ei ole suurta yhteistä historiaa, jota juhlistaa. Päinvastoin modernia Eurooppaa on pyritty rakentamaan vastaamaan historian haasteisiin, kuten maailmansotiin, nationalismiin ja sotavoimien varusteluun, siis juuri niihin tapahtumiin, joihin kansallisissa kertomuksissa vedotaan, kun pyritään rakentamaan tunnetta yhteenkuuluvuudesta. (Risse 2010, 56.)

Rissen esittelemä ajatus institutionaalisesta, identiteettiä rakentavasta viestinnästä kiinnittää huomion suostutteluun ja siihen, miten eliitti voi kohdistaa tiettyjä viestejä tai toimenpiteitä kansalaisiin pyrkiessään saamaan aikaan tiettyjä reaktioita, samaan tapaan kuin esimerkiksi propagandassa. Päätöksentekijöillä ja muulla poliittisella eliitillä on Rissen mukaan ollut tapana vahvistaa kansallista identiteettiä silloin, kun on kyse kalliista tai vaikeista päätöksistä. Tätä on tehty etnonationalismiin vedoten tai narratiiveja ja historiallisia kertomuksia hyödyntäen. Huomionarvoista on, että tällaisessa identiteettien muovaamisessa olennaista on, että hyödynnetyt suostuttelun muodot, kertomukset ja narratiivit tukevat ihmisten aiempia uskomuksia ja sopivat yhteen kansallisten identiteettien ja kansallisten intressien kanssa. (Risse 2010, 32, 97–98.) Eurooppalaisen identiteetin kohdalla tilanne vaikuttaa olevan sama: kun EU kohtaa haasteita, pyrkii komissio vahvistamaan yhteenkuuluvuutta eri keinoin, kuten Been tutkimuksesta voidaan havaita (ks. Bee 2008).

Tässä tutkimuksessa viestinnän merkitys eurooppalaisen identiteetin rakentumiselle on erityisen mielenkiinnon kohteena. Lähestyn eurooppalaista identiteettiä hyväksyen konstruktivistisen rakentumistavan, jonka mukaan altistuminen erilaisille symboleille ja viesteille vahvistaa eurooppalaista identiteettiä. Tämä tutkimus näkee eurooppalaisen identiteetin varsin kokonaisvaltaisena käsitteenä, jonka muodostumiseen vaikuttavat monet erilaiset tekijät, joita olen edellä esitellyt. Narratiivien ja muiden viestinnällisten seikkojen ohessa tässä tutkimuksessa huomioidaan myös muut eurooppalaiseen identiteettiin vaikuttavat tekijät, kuten unionin taloudellinen merkitys sekä eurooppalaiset arvot.

3 TUTKIMUSASETELMA

Tämä tutkimus on laadullinen tutkimus, jonka tarkoituksena on selvittää, millaisin retorisin keinoin Euroopan komissio rakentaa eurooppalaista identiteettiä viestinnässään EU:n yhteisestä elpymisvälineestä. Esittelen seuraavaksi aiempaan tutkimukseen perustuvat ennako-oletukset, joihin nojaten olen muotoillut tämän tutkimuksen tutkimusongelman. Sen jälkeen esittelen tämän tutkimuksen tutkimusasetelman ja -kysymyksen, tutkimuksen taustalla vaikuttavan sosiaalisen konstruktivismiin käsitteen ja sijoitan tämän tutkimuksen suhteessa aiempaan tutkimukseen.

3.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkijan taustaoletukset

Tutkielman tekemistä ohjaavat tutkijan taustaoletukset, jotka on syytä sanoittaa tässä. Ensinnäkin oletan, että eurooppalaisen identiteetin rakentuminen on Euroopan komissiolle merkityksellistä. Aiemmassa tutkimuksessa yhtenä keskeisenä syynä tälle on nähty olevan se, että yhteinen eurooppalainen identiteetti vahvistaa unionin legitimitettiin, lisää integraation kannatusta ja antaa oikeutusta ylikansallisten instituutioiden päätöksille, jotka eivät aina ole jokaisen jäsenmaan kannalta parhaita mahdollisia, vaan edistävät koko unionin etua. Erityisesti kriisitilanteiden aikana eurooppalaisen identiteetin rooli vahvistuu, sillä niiden aikana identiteetin muuttuminen on voimakasta ja nopeaa, kuten Risse (2010) huomauttaa. Toiseksi oletan, että Euroopan unionin toimielimillä on mahdollisuus vaikuttaa eri keinoin eurooppalaisen identiteetin rakentumiseen, kuten esimerkiksi Bee (2008), Bruter (2004) ja Risse (2010) ovat havainneet. Tässä tutkimuksessa oletan, että Euroopan komission toimilla on vaikutusta siihen, miten eurooppalainen identiteetti rakentuu, ja että Euroopan komissio on koronaelpymispakettiin liittyvässä viestinnässään pyrkinyt vaikuttamaan

eurooppalaisen identiteetin rakentumiseen, kuten se on tehnyt Been esittelemän tavoin menneisyydessä.

Kolmantena ja viimeisenä ennako-oletuksenani on, että taloudellisten apupakettien taustalla voidaan nähdä muitakin intressejä kuin pelkkä taloudellisen avun antaminen. Tämä oletus voidaan osittain vahvistaa tutustumalla johdannossa mainitsemaani Marshall-apuun, mutta oletan, että samaa voidaan havaita myöhemmissäkin apupaketeissa. Mikäli Euroopan komissiolle on merkitystä sillä, että Euroopan unionin kansalaisilla olisi eurooppalaista identiteettiä, on mahdollista, että elpymispaketin taustalla on sen rakentumiseen tai vahvistamiseen tähtäviä tarkoituksia pelkkien puhtaan taloudellisten syiden lisäksi. Kuten tulen myöhemmin tuomaan esille, on esimerkiksi vuoden 2008 talouskriisillä ollut yhteistä eurooppalaista identiteettiä ja solidaarisuutta heikentäviä vaikutuksia, kun taakka kriisistä on jakautunut eri tavoin eri jäsenmaiden kesken (Castells 2017, 182). Samasta syystä komissiolla voi mahdollisesti olla intressinä vähentää vastaavanlaisia vaikutuksia esittelemällä Euroopan unionin tähän mennessä suurin tukipaketti. Tähän kysymykseen en tule varsinaisesti ottamaan kantaa tässä tutkimuksessa, mutta tämä oletus vaikuttaa tutkimuksen taustalla.

3.2 Tutkimusasetelma ja -kysymykset

Edellisessä luvussa esitin, miten eurooppalaista identiteettiä on aiemmassa tutkimuksessa käsitelty ja määritelty, miten se voi rakentua konstruktivistisesti erilaisille symboleille ja viesteille altistumisen kautta sekä sitä, miten Euroopan unionin instituutiot ovat Euroopan komission johdolla pyrkineet ajan saatossa muovaamaan ja rakentamaan eurooppalaista identiteettiä viestein, symbolein ja toimenpitein. Risse on puhunut muun muassa eliitin suostuttelusta kollektiivisten identiteettien rakentumisessa. Euroopan komissio on pyrkinyt erilaisten murrosten ja kriisien hetkellä ohjaamaan narratiiveja ja sitä, millainen eurooppalainen identiteetti on (ks. esim. Bee 2008; Risse 2010). Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia, millaisin keinoin eurooppalaista identiteettiä on elpymispakettiin liittyvässä viestinnässä pyritty rakentamaan. Millaisiin seikkoihin aineiston vaikuttavuus perustuu? Voidaanko aineistossa käytettyjen keinojen perusteella havaita jokin uusi suunta, johon eurooppalaista identiteettiä ohjataan? Euroopan unionin kohdalla koronaviruspandemia on osoittautunut suureksi haasteeksi ja kriisiksi, joka on aiheuttanut epätasaista taloudellista ja terveydellistä kärsimystä Euroopassa.

Tässä tutkimuksessa tarkoitukseni on tutkia, millaisin retorisin keinoin Euroopan komissio rakentaa, muovaa tai vahvistaa eurooppalaista identiteettiä Euroopan unionin yhteisen EU:n yhteiseen koronaelpymispakettiin liittyvässä viestinnässä. Pysin selvittämään, miten komissio on omassa viestinnässään suostutellut yleisöään eurooppalaisen identiteetin rakentumiseen tilanteessa, jossa Euroopan unionin jäsenmaat ovat tarvinneet taloudellista apua. Kuten Issing (2020) kirjoittaa, kriiseistä voi löytyä hyödynnettävää ja niiden avulla voidaan pyrkiä rakentamaan vahvempaa integraatiota Euroopassa.

Tutkimuskysymykseni on siis

- *Millaisilla retorisilla keinoilla Euroopan komissio rakentaa eurooppalaista identiteettiä viestinnässään Euroopan unionin yhteisestä elpymisvälineestä?*

Vastausta tähän tutkimukseen haen käyttämällä retorisen analyysin menetelmää, jonka esittelen seuraavassa luvussa.

3.3 Tutkimuksen suhde aiempaan tutkimukseen

Tässä tutkielmassa lähestyn eurooppalaista identiteettiä ja sen rakentumista sosiaalisen konstruktivismin näkökulmasta. Sosiaalinen konstruktivismi ymmärtää maailman ja sosiaalisen todellisuuden rakentuvan kielenkäytön kautta, jaetuissa merkityksissä ja sopimuksissa, ihmisen tuottamana. Tieteessä sosiaalisen konstruktivismin ajatellaan tuottavan sosiaalista todellisuutta tieteen tulosten ja käsitteenmuodostuksen kautta, ja tämä rakentumisprosessi on tutkimuksen kohde. On huomattava, että käsitykseen todellisuudesta ja tiedosta vaikuttavat niin tutkijan kuin tulkitsijan ennakoasenteet sekä oma kulttuuritausta ja yhteiskunnallinen asema. Huomionarvoista on myös se, että kielenkäyttö on uusiutuvaa: se muuttuu ja kehittyy jatkuvasti. Samalla on huomattava, että kieli ei ole milloinkaan kenenkään täysin hallitsemaa. (Berger & Luckmann 2002, 11–13; Kakkuri-Knuutila & Heinlahti 2006, 108; Kuusisto 2003, 87–88.) Tämän tutkimuksen kannalta on erityisen tärkeä huomioida sosiaalinen konstruktivismi, johon eurooppalaisen identiteetin konstruktivistinen rakentuminen perustuu. Identiteettien tapauksessa sosiaalinen konstruktivismi näkyy siinä, ettei niitä käsitetä ennalta annetuiksi ja objektiivisiksi totuuksiksi. Sen sijaan niiden voidaan

nähdä ilmenevän ja kehittyvän prosessissa, jossa yksilöt ja ryhmät tekevät selkoa siitä, keitä ovat ja mitä he haluavat. (Risse 2010, 20.)

Tämä tutkimus jatkaa aiempien tutkijoiden ajatuksia ja tutkimuksia Euroopan unionin instituutioiden roolista eurooppalaisen identiteetin rakentumisessa, erityisesti erilaisten murroksen hetkien aikana. Tämän tutkimuksen keskeisenä tarkoituksena oli tutkia sitä muutosprosessia ja eurooppalaisen identiteetin uudelleenmäärittelyä, jota Euroopan komissio on yhdentymisen eri vaiheissa tehnyt (Bee 2008, 436). Tässä tutkimuksessa lähdetään liikkeelle siitä ajatuksesta, että komissio tekee tällaista uudelleenmäärittelyä ja tarkastelen retorisia keinoja, joilla eurooppalaista identiteettiä tutkimuksen aineistossa rakennetaan. Tämä tutkimus eroaa menetelmältään aiemmasta eurooppalaista identiteettiä käsitelleestä tutkimuksesta, jossa on hyödynnetty muun muassa määrällisiä menetelmiä, sisällönanalyysejä, diskurssianalyysejä. Aiemmassa tutkimuksessa ei ollut tämän tutkimuksen tavoin paneuduttu useaan, yhteen ja samaan kriisiin tai murrokseen liittyvää toimenpidettä käsittelevään viestintäaineistoon retorisen analyysin keinoin. Sen sijaan aiemmin on selvitetty komission linjauksia, toimenpiteiden vaikutusta eurooppalaiselle identiteetille ja komission toimintakulttuuria. Aiemmassa tutkimuksessa on jo voitu havaita, että komissio pyrkii toimenpiteillään vahvistamaan eurooppalaista identiteettiä ja että sitä tehdään erityisesti unionia kohtaavien murrosten tai kriisien hetkien aikana. Tämä tutkimus ei sen vuoksi pyri vastaamaan samanlaisiin kysymyksiin siitä, millaisin toimenpitein Euroopan komissio pyrkii rakentamaan eurooppalaista identiteettiä, vaan pikemminkin tarkastelemaan, millaisin keinoin Euroopan komissio sanoittaa toimenpiteitään ja miten se omalla viestinnällään pyrkii suostuttelemaan yleisöään eurooppalaisesta identiteetistä.

Tämä tutkimus jatkaa myös Verhaegenin ja kumppaneiden ajatusta siitä, että eurooppalaisen identiteetin rakentumisessa EU:n instituutioilla on merkittävä rooli, ja että luottamus poliittisiin instituutioihin on lähde laajemmalle eurooppalaiselle identiteetille (Verhaegen, Hooghe & Quintelier 2017). Näin ollen voidaan ajatella, että vahvistaakseen eurooppalaisten yhteenkuuluvuuden tunnetta komission täytyy toiminnallaan edesauttaa sen syntymistä. Samalla tämän tutkimuksen taustalla vaikuttaa ajatus siitä, että eurooppalaisen identiteetin tunne vahvistaa solidaarisuutta toisia jäsenvaltioita kohtaan, mikä on merkityksellistä erityisesti kriisitilanteissa (ks. esim. Verhaegen 2017, Castells 2017).

Eurooppalaisen identiteetin merkitystä on perusteltu laajasti aiemmassa tutkimuksessa, jota olen nostanut edellisessä luvussa esiin. Vaikka aihetta on tutkittu monesta näkökulmasta, ei sitä ole juurikaan tutkittu Euroopan komission viestinnän kautta, eikä varsinkaan tutkimalla komission käyttämää retoriikkaa. Viestinnän rooli identiteettien rakentumisessa on merkittävä ja esimerkiksi erilaisia narratiiveja on käytetty vahvistamaan kansallista identiteettiä, johon eurooppalaista identiteettiäkin voidaan verrata. (Risse 2010, 56; Kuusisto 2003, 89–90.)

Tässä tutkimuksessa hyväksyn kollektiivisten identiteettien konstruktivistisen rakentumisen, jonka mukaan kollektiivinen identiteetti rakentuu erilaisille symboleille, kertomuksille ja viesteille altistumalla. Tässä tutkimuksessa tarkoitus on kiinnittää huomio erityisesti siihen, *miten* eurooppalaisesta identiteettiä vahvistetaan ja *millaista* kuvaa erilaisilla valinnoilla rakennetaan, ei kiinnittää huomiota varsinaisesti argumentaatioon tai toimenpide-ehdotuksiin.

Esittelen seuraavaksi tutkielman menetelmän, retorisen analyysin, sekä tutkimuksen aineiston.

4 AINEISTO JA MENETELMÄ

Tämä tutkielma on laadullinen tutkimus, jonka menetelmänä on retorinen analyysi. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirre on muun muassa se, että aineisto on empiiristä ja sitä tulkitaan osana laajempaa asiayhteyttä, joka on läsnä ilman tutkijaa syntyneissä aineistoissa. Toisena laadullisen tutkimuksen ominaispiirteenä mainittakoon subjektisuuden korostaminen, joka näkyy niin tutkimuksen kohteen analysoinnissa kuin tutkijan omissa tulkinnoissa. (Juhila 2021.) Tämän tutkimuksen kohdalla olen tarkastellut tutkijan omia ennakko-oletuksia edellisessä luvussa. Tässä tutkimuksessa aineisto on keskeisessä roolissa, mutta sitä analysoidaan retorisen analyysin keinoin nojaten luvussa kaksi esiteltyyn eurooppalaisen identiteetin tutkimukseen.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kääntää katse komission viestintään ja tutkia, millaisin retorisin keinoin Euroopan komissio rakentaa eurooppalaista identiteettiä viestiessään Euroopan unionin yhteisestä elpymisvälineestä, NextGenerationEU:sta. Toisin sanoen

tarkoituksena on tutkia, millaisia eurooppalaisesta identiteetistä suostuttelevia piirteitä komission viestinnässä on. Tutkimuksen aineisto koostuu Euroopan komission muille toimielimille osoittamasta tiedonannosta *“Euroopan h-hetki: korjaamalla ja kehittämällä parempaa seuraavalle sukupolvelle”*, komission lehdistötiedotteesta sekä Euroopan komission puheenjohtaja Ursula von der Leyenin Euroopan parlamentin istunnossa pitämästä puheesta. Aineistoa yhdistää se, että sen kaikki osat on julkaistu 27.5.2020, eli samana päivänä, jolloin Euroopan komissio esitteli ehdotuksensa EU:n yhteiseksi elpymisvälineeksi. Ne on haettu Euroopan komission omilta verkkosivuilta, jossa ne ovat vapaasti saatavilla.

Tutkimuksen menetelmä on retorinen analyysi, joka kohdistaa mielenkiintonsa tekstiin tai puheeseen sekä niissä esiintyviin vaikutuskeinoihin, eli retorisiin keinoihin. Tällaisten keinojen erittely on usein retorisen analyysin keskiössä, ja niin on tässäkin tutkimuksessa. Retorinen analyysi eroaa muista samankaltaisista menetelmistä, kuten sisällönanalyysistä ja diskurssianalyysistä siinä, että retorinen analyysi perustuu tiettyihin, retoriikan perinteestä kumpuaviin teorioihin ja ajatuksiin (Zachry 2009, 68). Tämän tutkimuksen kannalta retorinen analyysi on oiva menetelmä, sillä se mahdollistaa Euroopan komission kriisihetkenä tekemän viestinnän tulkitsemisen sekä erilaisten eurooppalaisen identiteetin rakentumiseen vaikuttavien piirteiden erittelyn ja niiden suostuttelevuuden analysoinnin. Ennen kuin syvennyn retoriseen analyysiin, on syytä tarkastella, millaisesta tieteenalasta retoriikassa on kyse. Näin voimme hahmottaa, millaisista lähtökohdista retorinen analyysi tässä tutkimuksessa tehdään.

4.1 Mitä on retoriikka?

Retoriikka voidaan jakaa kolmeen osaan: se on suostuttelua, suostuttelun analyysiä sekä näkemys siitä, että erilaisilla kielenkäytön tavoilla on mahdollista suostutella tai vaikuttaa kuulijoihin (Leach 2000; Beerman 2017, 2). Retoriikka itsessään on tuhansia vuosia vanha tutkimusperinne, minkä vuoksi sen historia on varsin pitkä ja polveileva. Useimmiten retoriikka jaetaan klassiseen retoriikkaan ja uuteen retoriikkaan, mutta retoriikan historiaan kuuluu myös useita muita vaiheita, kuten keskiajan kirkollinen retoriikka sekä uudempi, kriittinen retoriikka (ks. esim. Puro 2008). Esittelen tässä tutkielmassa vain kaksi pääsuuntausta, sillä ne ovat useimpien tutkijoiden mukaan merkittävimmin oppialaa muovanneet vaiheet. Retoriikan tutkimuksen yli 2000 vuotta vanhaan perinteeseen kuuluu

esittelemieni retoriikan edustajien lisäksi monia muitakin merkittäviä ajattelijoita, jotka ovat osaltaan muovanneet retoriikan tutkimusta. Tämän tutkimuksen kannalta ei ole kuitenkaan olennaista esitellä heitä tarkemmin.

4.1.1 Klassinen ja uusi retoriikka

Klassinen retoriikka syntyi antiikin Kreikassa, missä varhaisimmat retoriikan tutkijat havaitsivat, että puhuja kykenee omalla puheellaan vaikuttamaan muihin tai suostuttelemaan muita ihmisiä hyväksymään oma sanomansa. Klassinen retoriikka olikin ennen kaikkea suullisiin puheisiin liittyvää oppia puheesta. Klassisen retoriikan edustajille olennaista oli myös viestien välittämisen ja sanoilla vaikuttamisen tutkimus. Tunnetuin klassisen retoriikan edustaja lienee retoriikan oppi-isänäkin tunnettu Aristoteles, jonka *Retoriikka*-teos on aina tähän päivään asti toiminut lähteenä retoriikan tutkijoille. (Puro 2008, 23–31; Zachry 2009, 70; Leach 2000; Summa 1995, 71.) Klassisen retoriikan edustajista keskityn tässä tutkielmassa juuri Aristoteleen näkemyksiin.

Aristoteles näki retoriikan muiden klassisen retoriikan edustajien tapaan puhetaitona ja taitona käyttää vaikuttamiskeinoja taitavasti. Sellaisena retoriikkaa, puhetaitoa, saattoi oppia ja opettaa. Hänen *Retoriikka*-teoksensa toimii eräänlaisena puhetaidon teoriana. Kirjassa Aristoteleen tavoitteena oli löytää vaikuttavan viestinnän ydin ja hahmottaa sen piirteet sekä eritellä viestinnän suostuttelevat osat. Aristoteleen mukaan puhetaito koostui kolmesta osasta: vaikuttamiskeinoista, kielestä ja puheen jäsentelystä. (Kakkuri-Knuutila 1991, 33; Puro 2008, 31.) Aristoteleen puheoppiin liittyy läheisesti ajatus kolmesta puhetilanteesta, joissa kussakin puheella on oma roolinsa ja tehtävänsä. Nämä kolme puhetilannetta ovat oikeuspuhe, juhlapuhe ja poliittinen puhe (Kakkuri-Knuutila 1999, 243). Niiden ohella Aristoteles on esitellyt ajatuksen vaikutuskeinojen kolmijaosta, *ethoksesta*, *pathoksesta* ja *logoksesta*, joiden avulla pyritään lisäämään tekstin tai puheen uskottavuutta (Kakkuri-Knuutila 1999, 233). Kerron lisää näistä hieman myöhemmin retorisen analyysin yhteydessä.

Uudeksi retoriikaksi kutsutaan 1950-luvulta nousutta retoriikan tutkimuksen suuntausta, jonka tärkeimpiä edustajia ovat belgialainen Chaïm Perelman, ranskalainen Antonin Toulmin ja yhdysvaltalainen Kenneth Burke. Heistä kukin alkoi tahoillaan kehittämään retoriikan tutkimusta, joka oli vuosien saatossa jäänyt muiden tutkimusperinteiden varjoon. Tätä 1950-

luvun uuden retoriikan nousua nimitetään monissa lähteissä “retoriikan kunnian palauttamiseksi”. (ks. esim. Summa 1996, 51.)

Uuden retoriikan edustajat näkivät retoriikan kukin hieman eri tavalla, mutta tämän tutkielman kannalta olennaisin uuden retoriikan tutkija on Chaïm Perelman, joka sitoi retoriikan argumentaatioon, eli väitteiden esittämiseen ja niiden perusteluun. Perelman kuvaa argumentaatiota myös “pakottamisen vastakohtaksi” ja hänelle retoriikka tarkoittaaakin suostuttelevan viestinnän teoriaa ja käytäntöä. Perelmanin argumentaatioterioissa on kyse erilaisten suostuttelevien ja sitouttavien tapojen erittelystä. Olennainen ero Perelmanin ja klassisen retoriikan edustajien välillä on se, että hän vie huomion vakuuttavan puheen opettamisesta vakuuttavien ja suostuttelevien piirteiden *analysointiin*. Siinä, missä klassisen retoriikan edustajat kiinnittivät huomiota erityisesti julkisiin puheisiin ja niissä esiintyviin vaikutuskeinoihin, näkee Perelman uuden retoriikan kattavan kaikki argumentoinnin muodot. Erona Aristoteleen kolmeen puhetilanteeseen Perelmanin keskeinen ajatus on retoristen tilanteiden laajentaminen kattamaan kaikki vuorovaikutustilanteet, myös kirjalliset aineistot. Huomionarvoista on myös, että vaikka perelmanilainen uusi retoriikka koskee erityisesti argumentaatiota, eroaa se esimerkiksi logiikasta siinä, ettei uuden retoriikan tarkoituksena ole yksittäisiin väittämiin keskittyminen, vaan ennen kaikkea kokonaisuuden huomioiminen (Perelman 1996, 129; Summa 1995, 76–77.)

Klassinen ja uusi retoriikka eroavat toisistaan monilta osin. Ensimmäinen ero on se, että klassinen retoriikka on normatiivista, eli se arvioi, millainen on hyvää retoriikkaa ja millainen huonoa. Uusi retoriikka sen sijaan on luonteeltaan kuvailevampaa. Toiseksi klassinen retoriikka mieltää retoriikan taidoksi tai hyvän puhumisen opiksi, kun taas uusi retoriikka on ensisijaisesti vakuuttavan viestinnän analysointia. Kolmas eroavaisuus on tulkinnan kohteissa: klassinen retoriikka on oppia puheesta ja se keskittyykin puhetilanteisiin; esimerkiksi Aristoteleen retoriikka lähestyy puheoppia kolmen tilanteen kautta. Uusi retoriikka sen sijaan laajentaa katsantoa puheen ulkopuolelle kaikkeen viestintään ja vuorovaikutukseen. (Summa 1995, 72–76; Jokinen 1999, 47.)

4.1.2 Retoriikan suhde politiikkaan

Koska analysoin tässä tutkimuksessa poliittista viestintää, on olennaista hahmottaa, miten retoriikka suhtautuu politiikkaan. Retoriikka ja politiikka ovat liittyneet toisiinsa aina

klassisen retoriikan ajoista. Klassisen retoriikan kohdalla tutkimuksen kohteena olivat puheet, joita pidettiin muun muassa poliittiseksi luokiteltavissa tilanteissa. Aristoteleen puhetilanteista yksi on nimetty poliittiseksi puheeksi. Aristoteleelle poliittinen puhe oli luonteeltaan deliberatiivista ja kytköksissä suostutteluun. Toisaalta retoriikan on sanottu lähtevän ajatuksesta, että kaikki tekstit, tai klassisen retoriikan tapauksessa puheet, ovat poliittisia, sillä ne kannustavat toimintaan. (Zachry 2009, 71.)

Uudessa retoriikassa retoriikka ja argumentaatio nähdään ensisijaisesti poliittisena toimintana. Esimerkiksi Perelmanille retoriikan rooli politiikassa on keskeinen, sillä retoriikka pyrkii ymmärtämään sellaisia tekniikoita, joilla viestinnän kohde saadaan suostuteltua tai vakuutettua omasta viestistä. (Perelman 1996, 129; Kuusisto 2003, 95.) Kuten edellisessä luvussa mainitsin, retoriikalla on sijansa myös identiteettikertomuksissa ja muissa kollektiivisissa tarinoissa. Retorisiin keinoin voidaan siis vahvistaa kansakuntien yhteenkuuluvuuden tunnetta. Retoriikka voidaan Kuusiston mukaan nähdä paitsi keinona, jolla lähestyä politiikkaa, myös kiinteänä osana sitä. (Kuusisto 2003, 94.)

Retoriikka on käsitteenä liitetty politiikkaan jo antiikin aikaan, mutta erityisesti retoriikan uuden tulemisen jälkeen 1950-luvulta eteen päin poliittista retoriikkaa on tutkittu esimerkiksi vaaliviestinnän tai -kampanjoinnin kohdalla. (Palonen & Summa 1996, 7–8.) Uudemmassa retoriikan ja politiikan tutkimuksessa on tutkittu esimerkiksi erilaisten ilmiöiden esiintymistä poliittisessa retoriikassa.

4.2 Retorinen analyysi

Koska klassisessa retoriikassa on kyse puhetaidosta ja hyvän puheen opista, pohjaa retorinen analyysi ennen kaikkea uuteen retoriikkaan, jossa huomio siirtyy puheopista tekstien tai puheiden vaikuttavuuden *analysointiin* ja vakuuttavaan argumentointiin (Kakkuri-Knuuttila 1999, 235). Retorinen analyysi pyrkii selvittämään, millaisin suostuttelun keinoin lukija tai kuulija pyritään vakuuttamaan puhujan tai kirjoittajan argumentin uskottavuudesta tai miten tämä saadaan taivuteltua puhujan tai kirjoittajan puolelle. Toisin sanoen retorinen analyysi on tapa eritellä, tulkita ja analysoida tekstien tai puheiden suostuttelevia ja vakuuttamaan pyrkiviä osia. (Kakkuri-Knuuttila 1999, 233; Jokinen 1999, 47.) Retorisen analyysin kohde voi puheiden ja kirjoitettujen tekstien ohella olla esimerkiksi kuva tai video, mutta tässä tutkimuksessa analysoin kirjoitettua tekstiä (Jokinen 1999, 126; Leach 2000).

Retorinen analyysi pyrkii löytämään tietoa tietystä viestinnällisestä tilanteesta tutkimalla sen luonteenpiirteitä. Retorinen analyysi kiinnittää huomionsa tekstin tai muun viestinnän ulkoiseen muotoon, eli esimerkiksi siinä esiintyviin retorisiin keinoihin, jäsentelyyn ja muihin ulkoisiin piirteisiin. Aineiston “ilmiasun” lisäksi huomio kiinnitetään erityisesti sosiaaliseen näkökulmaan, johon viitataan *retorisen tilanteen* käsitteellä. Retorisen tilanteen analysoiminen perustuu ajatukseen siitä, että argumentointi on aina osa laajempaa kontekstia. Se voi olla osa jotain keskustelua, se tapahtuu tietyssä ajassa ja paikassa ja siihen vaikuttaa laajempi yhteiskunnallinen tilanne. Retorinen tilanne sisältää yhteiskunnallisesti ja sosiaalisesti määriteltävät puhujan, yleisön ja foorumin. (Jokinen 1999, 128; Kakkuri-Knuutila 1999, 233; Zachry 2009, 68–69.) Retorisessa tilanteessa onkin kyse hieman samasta kuin edellä mainitsemissani Aristoteleen kolmessa puhetilanteessa: tiettyjä tilanteita leimaavat tietyt konventiot ja niille ominaiset tyyli, jotka huomioidaan kielenkäytössä. Toisaalta uuden retoriikan ajatusten mukaisesti retoriset tilanteet käsittävät kaikki vuorovaikutustilanteet, jolloin juuri oman analyysin kohteen konteksti on tunnettava erityisen hyvin. (Kakkuri-Knuutila 2015, 232). Tässä tutkimuksessa analysoin Euroopan komission viestintää ja siellä esiintyvää eurooppalaista identiteettiä vahvistavaa retoriikkaa, joten minulla tulee tutkijana olla käsitys eurooppalaisesta identiteetistä sekä Euroopan unionista ja komissiosta. Minun on myös ymmärrettävä, millaiselle yleisölle komissio viestii ja mitkä seikat voivat vaikuttaa siihen, miten yleisö ottaa vastaan komission viestin.

Yksittäisten vaikutuskeinojen ohella retorisen analyysin keskeinen tarkastelukohde on puhujayleisösuhte. Vaikka tietyillä keinoilla voidaan aikaansaada vakuuttavaa viestintää, riippuu argumentin vakuuttavuus loppupeleissä siitä, miten se otetaan vastaan. Retorisen analyysin tekijän on sen vuoksi tulkittava aineistosta havaittavien osien merkitystä *yleisölle*. Yleisö on kirjoitettu sisään retoriikan määritelmään: retoriikka on yleisön vakuuttamista tietyn argumentin pätevydestä (Jokinen 1999, 46). Retorinen analyysi ei tuota universaalia, jokaiseen tilanteeseen sovellettavaa totuutta, vaan retoriikkaa on aina analysoitava suhteessa kulloiseenkin yleisöön ja tulkittava, miten aineiston eri osat vaikuttavat siihen. Yleisö myös vaikuttaa siihen, millaiset lähtökohdat argumentaatiolle annetaan, millaiset yleisesti hyväksytyt *esisopimukset*, normit ja konsensukset argumentaation taustalla vaikuttavat. (Leach 2000; Zachry 2008, 69; Jokinen 1999, 46; Perelman 1996, 28.) Esisopimukset ovat Chaim Perelmanin ajatusten mukaan puhujan ja yleisön välisiä julkilausumattomia käsityksiä siitä, mikä on totta, millaisia periaatteita väitteiden perustelussa voidaan noudattaa ja millaisin

tekniikoin väitteitä kannattaa perustella. (Summa 1995, 78–79.) Yleisö itsessään voi olla paikalla oleva ja fyysinen tai kuviteltu yleisö. Perelman näkee argumentaation yhteistoimintana, jossa keskeistä on yleisön hyväksyntä ja jossa puhujan tulee suhteuttaa viestintänsä yleisöönsä. (Summa 1996, 67–68; Perelman 1996, 28.)

Kuten Aristoteleen klassisessa näkemyksessä esitetään, on argumentaatio retoriikan perusta, jonka varaan muut tehokeinot rakentuvat. Retorinen analyysi ikään kuin yhdistää argumentin analyysin ja tekstin vaikutuksen tutkimuksen käsittelemällä paitsi aineiston ilmiä ja tehokeinoja, myös sen sisältöä. Asiasisällön lisäksi kysymys on tunnelatauksien ja kielenkäytön analysoinnista. (Kakkuri-Knuutila 1999, 233–234.) Retorisen analyysin kokonaisvaltaisuudesta kieliä esimerkiksi Marja-Liisa Kakkuri-Knuutilan nimeämät viisi retorisen analyysin tasoa: *argumenttien kriittinen analyysi* keskittyy yksittäisiin argumentteihin, niiden keskinäisiin suhteisiin ja arvioi argumenttien hyväksyttävyyttä, *psykologinen näkökulma* analysoi keinoja, joilla puhuja tai kirjoittaja rakentaa suhdetta yleisöönsä ja vaikuttaa sen vastaanottokykyyn, *sosiaalinen näkökulma* taas kiinnittää huomiota puhetilanteen tekijöihin, eli edellä mainittuihin puhujaan, yleisöön ja foorumiin, siis retoriseen tilanteeseen. Neljäs taso, eli *tekstin kielellinen näkökulma* analysoi kielenkäyttöä, kuten metaforia, dualismeja eli kaksijakoisuutta ja konnektiiveja. Viimeinen taso on kokonaisuuden *näkökulma*, joka analysoi tekstin argumentaation painotuksia ja kielellisiä vaikutuskeinoja. (Kakkuri-Knuutila 1999, 240.) Retorisessa analyysissä kiinnitetään huomiota paitsi yksittäisiin suostutteleviin keinoihin ja piirteisiin, myös siihen, miten ne yhdessä muiden ulottuvuuksien kanssa yhdessä muodostavat kokonaisuuden. (Zachry 2008, 69).

4.2.1 Retoriikan analysoiminen

Retoriikan analysoimisessa on siis kyse “merkitysten tuottamisen kielellisten prosessien” analysoimisesta. Siinä tarkastellaan, miten tietyistä todellisuuden versioista tehdään toisia uskottavampia ja miten yleisö pyritään sitouttamaan niihin. (Jokinen 1999, 126.) Kuten edellä kuvasin, tämän tutkimuksen lähtökohtana on ajatus siitä, että todellisuus on tulkinnallista. Sama lähtökohta on retorisisessa analyysissä: se ei paljasta sitä, mikä on totta, vaan sen, miten sitä rakennetaan argumentoinnilla. (mt.) Kakkuri-Knuutilan kuvaamat retorisen analyysin tasot auttavat aineiston tulkinnassa, ja analysoinnissa voi hyödyntää erilaisia apukäsitteitä,

joiden avulla aineistoa voidaan tulkita ja joita sekä klassinen että uusi retoriikka ovat tuoneet retoriikan tutkimukseen.

Esimerkiksi Aristoteleen “vaikuttavuuden kolmijako” eli käsitteet *ethos*, *pathos* ja *logos* ovat hyödyllisiä apukäsitteitä retorisen analyysin teossa. *Ethos* (joskus *eetos*) viittaa puhujaan tai kirjoittajaan. Se kuvaa ja rakentaa puhujan luotettavuutta ja uskottavuutta. Se käsittää aineiston normatiiviset lähtökohdat tai puhujan sanomaan sisällytetyt aikomukset. *Ethos* perustelee, miksi juuri tähän puhujaan tai kirjoittajaan tulee tässä asiassa luottaa. *Ethos* on käsitteenä varsin laaja: se voi viitata paitsi puhujan älykkyyteen, myös tästä välittyvään vaikutelmaan tai asiantuntijuuteen. (Puro 2008, 32; Summa 1995, 74; Kakkuri-Knuuttila 1999, 233.) *Pathos* (paatos) siirtää huomion yleisösuhteeseen. Sillä pyritään vaikuttamaan yleisön vastaanottokykyyn, mielentilaan ja tunteisiin, sillä ikään kuin “valmistellaan” tai “viritetään” yleisön ajattelua viestille otolliseksi. *Logos* puolestaan viittaa argumenttien asiasisältöön ja siinä tarkastellaan, miten argumenteissa perustellaan niiden luotettavuutta. *Logos* on riippumaton yleisön ja puhujan suhteesta ja liittyy argumenttien perusteluun. (Kakkuri-Knuuttila 1999, 233; Summa 1995, 74–75.) Nämä kolme yhdessä luovat pohjan väitteen uskottavuudelle. Samalla on huomattava, että *ethos*, *pathos* ja *logos* painottuvat erilaisissa teksteissä eri tavoin ja että esimerkiksi tunteisiin vetoavaa paatosta voi ilmetä aineistoissa, jonne sitä ei lähtökohtaisesti kuvittelisi, kuten tieteellisissä teksteissä tai virallisissa asiakirjoissa, sillä esimerkiksi auktoriteetteihin vetoaminen on pathoksen muoto. (Summa 1995, 74–75).

Ethoksen, pathoksen ja logoksen lisäksi sanomaa voidaan vahvistaa erilaisilla retorisisilla keinoilla tai kuvioilla, joita Chaïm Perelman nimittää argumentaatiotekniikoiksi. Ne ovat tekniikoita, jotka liittyvät tekstien, puheiden tai argumenttien *kielelliseen näkökulmaan*. Ne ovat kielellisiä valintoja, jotka lisäävät argumentin vakuuttavuutta ja joilla voidaan joko vahvistaa omaa argumenttia tai heikentää vasta-argumenttia. Retoriset keinot voivat myös liittyä joko esittäjään tai itse argumenttiin. (Kakkuri-Knuuttila 1999, 256; Jokinen 1999, 126, 130–133; Perelman 199, 57.)

Tällaisia retorisia keinoja eli trooppeja on useita: muun muassa tekstin tai puheen tyyli, esitysjärjestys, esimerkit, miellelyhtymien rakentaminen ja vertaukset lukeutuvat niihin (Summa 1995, 80–81). Tutkija Arja Jokinen on luonut kattavan listan yleisimmistä, omaa argumenttia vahvistavista retorisisista keinoista. Jokinen korostaa, että retoristen keinojen

erittelyssä ei ole kyse varmoista, jokaisessa esiintyvistä keinoista eikä analyysin tekijän olekaan syytä lukkiutua tiettyihin keinoihin tai niiden etsimiseen. Koska retorinen tilanne muuttuu, painottuu eri aineistoissa väistämättä eri keinot. Jokinen jaottelee keinot puhujaan liittyviin retorisiin keinoihin ja argumenttiin liittyviin retorisiin keinoihin. Puhujaan liittyviä retorisia keinoja ovat *etäännyttäminen omista intresseistä, puhujakategorioilla oikeuttaminen*, eli argumentin asettaminen esimerkiksi jonkin tietyn, luotettavan instituution edustajan suuhun ja *liittoutumisasteen säätely*, eli puhujan tapa osoittaa olevansa joko läheisesti tai etäisesti sitoutunut argumenttiinsa. Argumenttiin liittyviä retorisia keinoja ovat *konsensuksella tai asiantuntijan lausunnolla vahvistaminen, 'tosiasiat puhuvat puolestaan'* -mielikuvan luominen, mikä saa asiat näyttämään siltä, että ne olisivat tosia puhujasta riippumatta, *kategorioiden käyttö vakuuttamisen keinona, yksityiskohdilla ja narratiiveilla vakuuttaminen, numeerinen ja ei-numeerinen määrällistäminen, metaforien käyttö ja ääri-ilmaisujen käyttäminen*. Näiden lisäksi Jokinen nostaa esiin muita retorisia keinoja, kuten *kolmen listan, kontrastin, toiston ja mahdolliselta vasta-argumentilta suojautumisen*. (Jokinen 1999, 131–137.)

Erilaisten trooppien keskeisyyttä retoriikan analysoimisessa kuvastaa se, että niitä on eritelty Jokisen ohella myös Kakkuri-Knuuttila. Kakkuri-Knuuttilan lista täydentää Jokisen listaa muun muassa vertauksilla kuten *analogialla* ja *rinnastuksella*. Muita Kakkuri-Knuuttilan listaamia keinoja ovat omaa argumenttia vahvistavat keinot, kuten *takaus, suojaus* ja *vahvistus, argumentatiivinen performatiivi*, jolla puhuja ikään kuin siirtää vastuuta (Kakkuri-Knuuttilan esimerkkien mukaisesti vaikka näin: “Kiellän kaikki esitetyt syytökset” tai “varaan oikeuden kommenttiin”) ja *konjunktiot*, kuten *mutta* tai *vaikka*. Myös metaforilla ja erilaisilla värittäville ilmaisuille voidaan vahvistaa omaa argumenttia. (Kakkuri-Knuuttila 1999, 252–259.)

On huomionarvoista, että retoristen keinojen kirjo sisältää kaikki yllä mainitut, mutta se ei rajoitu näihin keinoihin. Sen sijaan monia muitakin tekstuaalisia keinoja voidaan käyttää suostuttelun välineenä, retorisenä keinona. Jokinen korostaakin oman listansa olevan vain apuväline analyysille, eräänlainen “analyttisen silmän herkistäjä”. Näin ollen kustakin aineistosta voi löytyä muita keinoja. Samalla on huomattava, että retoristen keinojen käyttö ei ole aina tietoista, eikä tutkijan tehtävä ole päätellä, onko keinoja käytetty tarkoituksella vai ei. (Jokinen 1999, 132.) Erilaisten retoristen keinojen erittely aineistosta auttaa retorisen analyysin tekijää tulkitsemaan aineistoon sisältyviä arvolatauksia (Kakkuri-Knuuttila 1999,

264). Edellisessä, eurooppalaista identiteettiä käsittelevässä luvussa kerroin eri tavoista, joilla kollektiivista identiteettiä voidaan rakentaa narratiivien ja kertomusten kautta. Tällaiset kertomukset voidaan yhtä lailla laskea retoriseksi keinoiksi, joilla Euroopan komissio on viestinnässään pyrkinyt suostuttelemaan kansalaisia omaksumaan yhteistä eurooppalaista identiteettiä. Palaan näihin retoriisiin keinoihin analyysiosiossa.

Eri apukäsitteitä voidaan hyödyntää Kakkuri-Knuutilan (1999) esittelemissä retorisen analyysin eri tasoissa. Argumenttien kriittisessä analyysissä kyse on logos-tason arvioinnista, psykologinen taso huomioi ethos- ja pathos-keinot, sosiaalinen näkökulma keskittyy retorisen tilanteen tekijöihin, kielellisen näkökulman analyysissä erotellaan esimerkiksi metaforia ja muita retorisia keinoja ja kokonaisuuden näkökulma kiinnittää huomion näihin kaikkiin tulkiten erityisesti tekstin kokonaisuuden luomaa vaikutusta ja sitä, miten eri keinot toimivat osana kulttuuria. (Kakkuri-Knuutila 1999, 240.) Jokisen esittelemään retoristen keinojen listaan sisältyy paitsi kielellisen tason vaikutuskeinoja, myös puhujaan kohdistuvia keinoja (ethos-keinot) ja argumenttia vahvistavia keinoja (logos-keinot). Kokonaisuuden näkökulmassa korostuu Zachryn esittelemä eri keinojen kumulatiivinen vaikutus (Zachry 2008, 69.).

Argumenttien kriittinen analyysi	Psykologinen näkökulma	Sosiaalinen näkökulma	Kielellinen näkökulma	Kokonaisuuden näkökulma
Logos-keinot Retoristen keinojen lista	Ethos-keinot Pathos-keinot Retoristen keinojen lista	Retorisen tilanteen tekijät, eli puhuja, yleisö ja foorumi	Retoristen keinojen lista Kielelliset vaikutuskeinot	Kaikki edellä mainitut Käytettyjen keinojen kumulatiivinen vaikutus

Kuvio 1. Retorisen analyysin tasot ja niihin liittyvät apukäsitteet.

4.3 Aineisto

Aineistooni kuuluvat kaksi kirjallista viestintädokumenttia ovat Euroopan komission muille keskeisille EU:n toimielimille osoittama tiedonanto *“Euroopan h-hetki: korjaamalla ja kehittämällä parempaa seuraavalle sukupolvelle”* sekä Euroopan komission julkaisema lehdistötiedote *“Europe’s moment: Repair and prepare for the next generation”*, jossa käsitellään komission ehdotusta lyhyesti. Näiden dokumenttien lisäksi analysoin komission puheenjohtaja Ursula von der Leyenin puheetta Euroopan parlamentin istunnossa 27.5.2020. Puheen osalta analysoin sekä sen kirjallista että suullista versiota. Komission tiedonanto on osoitettu Euroopan parlamentille, jäsenvaltioiden johdosta koostuvalle Eurooppa-neuvostolle, Euroopan unionin neuvostolle eli ministerineuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle. Se on 18-sivuinen dokumentti, joka koostuu kahdeksasta luvusta, joissa kuvaillaan koronaviruspandemian aiheuttamaa tilannetta, perustellaan tarvetta yhteiselle elpymispaketille, käydään läpi sen toimintaperiaatteet ja hyödyt ja lopuksi puhutaan Euroopan unionin merkityksestä kansainvälisenä toimijana. Tarkastelin tiedonannosta myös sen englanninkielistä versiota, mutta painotin suomenkielistä.

Euroopan komission julkaisema lehdistötiedote käsittelee samoja sisältöjä hieman tiiviimmin. Lehdistötiedotteeseen on sisällytetty komission puheenjohtaja Ursula von der Leyenin, EU:n budjetista vastaavan komissaari Johannes Hahnin ja varapuheenjohtaja Maros Sefcovicin sitaatit. Lehdistötiedotteessa kerrotaan, mistä Euroopan unionin yhteinen tukipaketti koostuu. Siinä esitellään myös kohteet, joihin pakettiin tarkoitettut varat ohjataan. Aineiston kolmas osa on Euroopan komission puheenjohtaja Ursula von der Leyenin puhe Euroopan parlamentin istunnossa. Puheessa von der Leyen esittelee elpymisvälineeseen liittyvät toimenpiteet sekä perustelee tarvetta sille. Puheesta on saatavilla verkossa kirjallinen versio sekä englanniksi että alkuperäisen puheen mukaisilla kielillä (englanti, saksa ja ranska). Analysoin tässä puheen kirjallisista versioista englanninkielistä. Lisäksi analysoin puheen suullista versiota erityisesti painotuksia, toistoa, äänensävyä sekä yleisön puhuttelua tarkastellen.

Vaikka retorisen analyysin voi hyvin kohdistaa kirjoitettuun tekstiin, on puhe ollut se, mihin klassisen retoriikan edustajat ovat huomionsa kiinnittäneet. Koska nojaan analyysissäni Aristoteleen käsitteisiin, näen suullisen puheen analysoinnin mielekkääksi. Kirjallinen aineisto, jota tässä tutkimuksessa analysoin, on rajattu sisältämään ainoastaan komission viestintää, joka on julkaistu 27.5.2020 ja jonka otsikon mukaan siinä käsitellään

elpymispakettia “Euroopan hetkenä” (Europe’s moment). Aineistoani yhdistää se, että siinä perustellaan tarvetta Euroopan unionin yhteiselle elpymispaketille ihmisläheisestä näkökulmasta. Olen rajannut aineiston kattamaan vain 27.5.2020 julkaistun materiaalin, koska tuolloin komissio toi ensimmäistä kertaa elpymispaketin esiin julkisesti. Koska elpymispaketti vaati muiden toimielinten ja jäsenmaiden hyväksynnän, on oletettavaa, että heti sen esittelyvaiheessa siitä on viestitty mahdollisimman vetoavasti. Samalla on oletettavaa, että mahdollisia viittauksia eurooppalaiseen identiteettiin olisi käytetty erityisesti ensimmäisessä viestinnässä aiheesta.

Komission ehdottama elpymispaketti koostuu elpymisväline NextGenerationEU:sta ja monivuotisesta rahoituskehystä, eli pitkän aikavälin budjetista, joka käsittää vuodet 2021–2027. Tässä tutkimuksessa keskityn komission viestintään, jossa käsitellään ensisijaisesti elpymisvälinettä. Rajaan monivuotiseen rahoituskehukseen keskittyvän viestinnän tutkimuksen ulkopuolelle, sillä monivuotista rahoituskehystä käsittelevä aineisto keskittyy ensisijaisesti pitkän aikavälin budjetin kuvailuun, perusteluun ja toimintaan. Sitä käsittelevässä aineistossa komissio lähestyy aihetta varsin pragmaattisesti, eikä tilaa eurooppalaista identiteettiä vahvistavalle retoriikalle nähdäkseni ole. En ota tutkimukseni aineistoon komission 27.5.2020 julkaisemia faktaliuskoja, jotka kertovat hyvin pelkistetysti ja suoraviivaisesti elpymispaketin sisällöstä ja toiminnasta. Näissä dokumenteissa elpymispakettia ei niinkään perustella, vaan ne ovat monivuotiseen rahoituskehukseen keskittyvien asiakirjojen tapaan sävyltään suoraviivaisia.

Valitsin aineistooni mukaan Ursula von der Leyenin puheen Euroopan parlamentin istunnossa, sillä von der Leyen edustaa puheenjohtajana komissiota. Euroopan komission puheenjohtajana hän tuo esiin komission näkökulman ja puheessaan esittää suullisesti ne perusteet, joiden varaan Euroopan unionin yhteinen elpymispaketti rakentuu. Lehdistötiedotetta puolestaan on syytä analysoida, sillä se on komission ulkoista viestintää, joka on osoitettu erityisesti medialle. Kuten luvussa 2 esitin, se, miten EU näyttäytyy mediassa vaikuttaa kansalaisten tunteisiin unionia kohtaan. Samalla mediassa voidaan rakentaa erilaisia identiteettikehyksiä, joiden kautta eri asioiden tiettyjä puolia voidaan korostaa. (ks. esim. Lichtenstein & Eilders 2019.) Lehdistötiedotteen sisältö on se viesti, jonka komissio ensisijaisesti pyrkii saamaan läpi julkisuudessa ja joukkoviestimissä. Sen sisällöstä voidaan tulkita, millaisella näkökulmalla komissio toivoo jäsenmaiden median elpymispakettia käsittelevän, ja siten se voi kertoa paljon. Koska ei ole olemassa yhtä,

eurooppalaista julkisuutta, vaan valtaosa jäsenmaiden kansalaisista tukeutuu Euroopan unionia koskevissa uutisissa kotimaidensa mediaan, on komission tärkeä välittää viesti näiden medioiden edustajille. Lehdistö tiedotteet ovat keino viestiä journalisteille aiheista, joita toimija haluaa saattaa julkisuuteen, joskin internetin kehittyminen on mahdollistanut sen, että lukija pääsee käsiksi lehdistö tiedotteeseen suoraan organisaation verkkosivuilta, eikä journalistin toimiminen välikätenä ole välttämätöntä (Lassen 2006).

Vaikka aineisto on kokonaisuudessaan julkaistu samana päivänä ja kaikessa käsitellään samaa aihetta samoista lähtökohdista ja saman lähettäjän, eli Euroopan komission, toimesta, on kaikkia kolmea hedelmällistä analysoida. Retorisessa analyysissä yleisön ja niin kutsutun *retorisen tilanteen*, eli puheen tai kirjoituksen yhteiskunnallisen ja sosiaalisen kontekstin merkitys on suuri ja se on keskeisessä osassa analyysiä. Retorisessa analyysissä huomioidaan myös tekstin tyyli. (Leach 2000.) Aineiston osia koskevat hieman erilaiset konventiot: lehdistö tiedotteen muoto eroaa puheesta, joka taas eroaa toimielinten välisestä viestinnästä. Sen vuoksi voidaan ajatella, että vaikka aineistossa käsitellään pohjimmiltaan samaa teemaa komission toimesta, on oletettava, että niiden analyysi tuottaa hieman erilaisia tuloksia. Samalla on myös huomattava, että retorinen analyysi ei tuota yleistettävää tai universaalista tietoa, minkä vuoksi analyysi on kohdistettava erikseen jokaiseen tekstiin, jota halutaan käsitellä (Leach 2000), mikä puolestaan puoltaa näiden jokaisen aineiston osan valintaa.

4.4 Retorinen analyysi ja eurooppalaisen identiteetin tutkimus

Ennen analyysiä on vielä syytä perustella, miksi eurooppalaista identiteettiä kannattaa tutkia juuri retorisen analyysin menetelmällä. Tässä tutkielmassa hyväksytyn konstruktivistisen käsityksen mukaan eurooppalainen identiteetti rakentuu altistumalla erilaisille viesteille ja symboleille. Erityisen voimakasta tämä rakentuminen on silloin, kun ryhmä kohtaa kriisin tai kun viestinnässä hyödynnetään suostuttelevia piirteitä, jotka tukevat kuulijoiden uskomuksia ja asenteita. Retorinen analyysi on aineiston suostuttelevuuden analysointia, ja se tarjoaa siksi hyvän keinon tarkastella lähemmin, millaista Euroopan komission kriisitilanteen viestinnässä käytetyt suostuttelun keinot ovat. Retorisen analyysin menetelmän avulla on mahdollista aiempaan tutkimukseen nojaten tutkia, millaisten seikkojen varaan komissio rakentaa viestintänsä vaikuttavuuden: perustellaanko eurooppalaista identiteettiä järkeen, tunteisiin vai puhujan luotettavuuteen vetoavilla keinoilla? Millaiset seikat korostuvat viestinnässä? Laajemmin ajateltuna retorinen analyysi mahdollistaa tässä yhteydessä sen tutkimisen, onko

komissio hyödyntänyt aineistossa kriisitilannetta sekä mahdollisuutta puhutella jäsenmaita ja pyrkinyt vahvistamaan eurooppalaista identiteettiä. Retorisen analyysin keinoin on mahdollista joko todentaa tai haastaa aiemman tutkimuskirjallisuuden käsityksiä niistä keinoista, joiden avulla instituutiot voivat viestinnällään vaikuttaa kollektiiviseen identiteettiin.

Retorisella analyysillä, kuten monilla muillakin laadullisen tutkimuksen menetelmillä, on heikkoutensa ja vahvuutensa. On huomattava, että retorinen analyysi ei ikinä tuota universaalia totuutta, eikä se pyri siihen. Retorisen analyysin lähtökohta ja ydin onkin todellisuuden tulkinnallisuuden korostaminen. Retorinen analyysi ei näin ollen pyri analysoimaan, miten asiat pohjimmiltaan ovat, vaan se kiinnittää huomion argumentaatioon, joka nähdään tekemisenä, sosiaalisena toimintana. (Jokinen 1999, 127.) Tämän tutkimuksen kohdalla retorisen analyysin vahvuus liittyy kuitenkin samaan asiaan: sen avulla on mahdollista tulkita sitä argumentaatiota, niitä suostuttelevia piirteitä, joilla Euroopan komissio rakentaa tai vahvistaa eurooppalaista identiteettiä. Analyysin lähtökohdan tulee olla oma aineisto. (Leach 2000; Jokinen 1999, 131.)

Aineiston argumentaatio liittyy ensisijaisesti elpymisvälineeseen, ei niinkään eurooppalaiseen identiteettiin, minkä vuoksi argumenttien kriittiseen analyysiin ei ole tarkoituksenmukaista syventyä. Toisaalta on huomioitava, että myös joillain niin sanotuilla järkiperusteisilla argumenteilla voidaan liikkua myös psykologisella tasolla, joten esittelen myös tarvittaessa sellaisia logos-tason keinoja, joilla on merkitystä eurooppalaisen identiteetin rakentumisen kannalta. Keskityn tässä tutkimuksessa aineistossa käytettyjen psykologisen ja kielellisen tason retoristen keinojen tarkasteluun. Tämä sen vuoksi, että eurooppalaisen identiteetin kaltaisen kollektiivisen identiteetin syntyyn vaikutetaan erityisesti erilaisten narratiivien kautta ja jopa viestinnällä tehdyn suostuttelun kautta (ks. esim. Risse 2010). On myös todettava, että tarkoituksenani ei ole päätellä lopullisesti Euroopan komission tarkoitusperiä heidän viestinnästään. Sitä ei ole mahdollista tehdä pitävästi retorisia keinoja tai retoriikkaa tutkimalla. Sen sijaan retorisen analyysin tarkoituksena on tarkastella, millaisista osista tekstin vakuuttavuus koostuu sekä keskittyä eri symbolien käyttöön ja keskeisiin elementteihin (Beerman 2017). Tämän tutkielman tarkoituksena on analysoida aineistosta niitä retorisia keinoja, joilla Euroopan komissio rakentaa eurooppalaista identiteettiä, mutta samalla on huomioitava kokonaisuus ja tulkittava myös rivien välistä.

Analyysissä on syytä ottaa huomioon komission rooli suhteessa muihin EU-instituutioihin. Euroopan komission tehtävänä on muun muassa uusien lainsäädäntöehdotusten tekeminen ja unionin varainkäytön hallinta. Euroopan parlamentin ja Euroopan unionin neuvoston on kuitenkin hyväksyttävä komission esittämät, uudet lainsäädäntöehdotukset (Eur-Lex). Näin ollen komission on saatava tuki ehdotuksilleen, minkä vuoksi niistä on syytä viestiä muille toimielimille tavalla, joka kannustaa ehdotusten hyväksyntään.

5 ANALYYSI

Aineiston analysoinnissa hyödynnettiin Kakkuri-Knuutilan retorisen analyysin tasoja. Näin saatiin kattava kuva aineiston sisällöstä ja siinä käytetyistä retorisista keinoista. Käydessäni aineistoa läpi tasojen mukaan hyödynsin Aristoteleen käsitteitä ethos, pathos ja logos sekä Jokisen ja Kakkuri-Knuutilan kokoamia listoja retorisista keinoista. Tämän tutkimuksen keskeinen osa on erilaisten retoristen keinojen löytäminen ja analysoiminen, minkä vuoksi keskityin tasoista erityisesti psykologiseen ja kielelliseen. Tarkoitukseni oli eritellä aineistossa käytetyt retoriset keinot ja valinnat, joilla eurooppalaista identiteettiä rakennetaan.

Kun olin käynyt aineiston läpi Kakkuri-Knuutilan tasojen mukaisesti, karsin löydöksistä ne, jotka eivät liittyneet eurooppalaisen identiteetin rakentamiseen. Sen jälkeen lajittelin löydökseni sen mukaan, millä tavoin niissä vedotaan eurooppalaiseen identiteettiin ja sen rakentamiseen. Tässä vaiheessa mukaan tuli eurooppalaisen identiteetin tutkimuksen teoria, jonka avulla tulkitsin löytämiäni retorisia keinoja ja sitä, miten niillä vahvistetaan tai rakennetaan eurooppalaista identiteettiä.

1. Vaihe	2. Vaihe	3. Vaihe	4. Vaihe
Aineiston analysointi Kakkuri-Knuutilan määrittelemien retorisen analyysin tasojen sekä luvussa 4 esiteltyjen apukäsitteiden avulla.	Eurooppalaisen identiteetin rakentamiseen liittymättömien retoristen keinojen karsiminen tarkastelusta.	Löydösten lajittelu sen mukaan, mihin eurooppalaisen identiteetin osaan niissä vedotaan.	Löydösten tulkitseminen teoriaan nojaten.

Painopiste on kielellisen ja psykologisen tason keinoissa.			
--	--	--	--

Kuvio 2. Analyysin eteneminen.

Aineistosta ei löytynyt kaikkia Kakkuri-Knuutilan ja Jokisen listaamia retorisia keinoja, mikä ei varsinaisesti ole yllättävää, sillä kuten Jokinen on todennut, retorisia keinoja käytetään eri aineistoissa vaihtelevasti (Jokinen 1999, 131–132). Samalla aineistosta löytyi uusia retorisia keinoja, kuten *me vastaan muut -asettelun korostaminen*. Koska oman ryhmän rajojen rakentaminen on olennainen osa kollektiivisen identiteetin rakentumista (ks. esim. Guibernau 2011; Risse 2010), ja koska tällaista puhetta esiintyi aineistossa toistuvasti, näen sen muodostavan oman retorisen keinonsa. Esittelen aineistosta löytyneet uudet retoriset keinot tarkemmin myöhemmin.

Vaikka aineiston selvimpänä tarkoituksena on vakuuttaa yleisö Euroopan unionin yhteisen elpymispaketin tarpeellisuudesta, on tämän tavoitteen saavuttamiseksi olennaista vahvistaa yleisön kokemaa yhtenäisyyden sekä toisiaan kohtaan kokeman solidaarisuuden tunnetta. Kyseessä on unionin kallein yhteisestä budjetista rahoitettu instrumentti, jonka tuet on tarkoitus jakaa epätasaisesti jäsenmaiden kesken siten, että eniten kärsineet saisivat eniten. Elpymispaketin hyväksyntä vaatii siis juuri sellaisia omista kansallisista intresseistä luopumista ja yhteisen hyvän ajattelua, josta esimerkiksi Lichtenstein & Eilders puhuvat (Lichtenstein & Eilders 2018, 617). Samalla elpymispaketin kohdalla on kyse taloudelliseen kriisiin vastaamisesta tavalla, joka vaatii erityistä solidaarisuutta toisia jäsenvaltioita kohtaan, mikä Verhaegenin mukaan liittyy eurooppalaisen identiteetin tunteen vahvuuteen (Verhaegen 2017, 879). Lisäksi elpymispaketin taustalla voidaan olettaa olevan myös muita motiiveja kuin puhtaasti taloudellisen avun antamisen, kuten olen luvussa 3 esittänyt.

Euroopan komissio on viestijänä tässä aineistossa siitä erityisessä asemassa, että aineiston julkaisun aikaan koronapandemia oli jo levinnyt laajalle ja sen vaikutukset koskettivat kaikkia unionin jäsenmaita. Ihmiset ja useat EU-maat, kuten Italia, odottivat ehdotusta ja konkreettisia toimenpiteitä komissiolta. Koska Euroopan komission rooli unionissa on muun

muassa ehdottaa uutta lainsäädäntöä, odotettiin ehdotuksia juuri komissiolta. Toisaalta elpymispakettiehdotuksen ja siitä viestimisen kohdalla on muistettava, että euroskeptisiä ja Euroopan yhdentymistä vastustavia asenteita oli ollut havaittavissa Euroopassa jo ennen koronapandemiaa, mikä vaikuttaa komission käyttämään kieleen ja retoriikkaan. Viestinnässä voidaan nimittäin valmistautua vastaväitteisiin, mikä onkin yksi retorinen keino (Jokinen 1999, 154).

Komission tiedonanto on pisin asiakirja aineistossa, ja siinä oli havaittavissa eniten erilaisia retorisia keinoja. Asiakirjassa korostetaan koronaviruspandemian vaikutuksia Euroopan unionin jäsenmaihin ja niiden talouteen sekä yhdessä toimimista ja pandemian eritasoisia vaikutuksia eri jäsenmaihin. Asiakirjassa pureudutaan Euroopan sisämarkkinoihin ja niiden tukemiseen erilaisin keinoin, kuten eniten kärsineiden yritysten maksukykyä turvaamalla uuden instrumentin kautta. Eurooppalaisia arvoja elpymisen keskiössä korostetaan asiakirjassa ja siinä puhutaan Euroopan unionin roolista kansainvälisellä näyttämöllä ja pohditaan keinoja sen vahvistamiseksi. Asiakirjan yhteenvetoluvussa todetaan tämän hetken olevan “Euroopan hetki”, jolloin kansalliset ponnistukset yksinään eivät riitä, vaan tarvitaan Euroopan unionin laajuista yhteistyötä. Asiakirja päättyy väkevään lauseeseen: “*Se [Euroopan elpyminen] on yhteisen tulevaisuutemme vuoksi yhteinen etumme*”. Komission tiedonanto on osoitettu muille unionin toimielimille, joihin kuuluu jäsenvaltioiden jäseniä ja Euroopan kansalaisten edustajia sekä jäsenvaltioiden valtionjohtoa ja ministereitä. Näin ollen tiedonannon sisällöllä on merkittävä ja vaikutusvaltainen yleisö sekä foorumi, jolla esitetyllä sisällöllä on potentiaalia saavuttaa tämä yleisö.

Lehdistötiedotteen kohdalla yleisö on erityisesti eurooppalaisten medioiden edustajat ja sitä kautta kaikki eurooppalaiset kansalaiset. Vaikka lehdistötiedote on aineiston ainoa osa, joka on sellaisenaan suunnattu ulkoiseen käyttöön ja tarkoitettu muille kuin unionin päätöksentekoon osallistuville, on aineiston jokaisella osalla potentiaalia saada yleisökseen laajemmin eurooppalaisia kansalaisia ja esimerkiksi mediaa, sillä ne ovat täysin vapaasti saatavilla Euroopan komission verkkosivuilla. Toisaalta kansalliset mediat hyödyntävät myös jäsenvaltioiden omaa johtoa ja poliittisia EU-tason päättäjiä tehdessään julkaisuja (ks. esim. Lichtenstein & Eilders 2019; Eder 2009). Näin ollen retoriikka, jota komissio käyttää näille tahoille viestiessään voivat vaikuttaa myös siihen, miten kansallisissa medioissa puhutaan elpymispaketista. Sen vuoksi esimerkiksi tiedonannon sisältöjä ei ole syytä ymmärtää vain pienelle ja suljetulle ryhmälle suunnatuksi viestinnäksi, vaan voidaan olettaa, että siinä

olevilla sisällöillä ja retorisilla keinoilla halutaan vaikuttaa päättäjien lisäksi yleiseen mielipiteeseen.

Huomionarvoista on kuitenkin se, että lehdistötiedote sisälsi aineistosta vähiten erilaisia eurooppalaiseen identiteettiin vaikuttavia retorisia keinoja, vaikka se on osoitettu ulkoiseen viestintään ja jäsenmaiden medioille. Osittain tämä selittynee sillä, että lehdistötiedote on aineistosta lyhyin ja siinä on keskitytty kuvaamaan elpymispaketin sisältöä ja toimintaa. Lehdistötiedotetta analysoitaessa on myös muistettava, että komission viestit eivät välttämättä mene sellaisenaan läpi kansallisissa medioissa, vaan niiden tulkintaan ja välittämiseen liittyy eri maissa erilaisia seikkoja (ks. esim. Lichtenstein & Eilders 2019).

Ursula von der Leyenin puhe puolestaan on pidetty Euroopan parlamentin istunnossa, jossa kuulijoina ovat Euroopan kansalaisten äänestämät edustajat, joilla on EU:n päätöksenteossa merkittävä rooli. Euroopan parlamentti, joka on von der Leyenin puheen pääasiallinen yleisö, koostuu jäsenmaiden kansalaisten äänestämistä edustajista. Euroopan parlamentin jäsenet eli MEPit osallistuvat unionin päätöksentekoon ja heillä on muun muassa lainsäädäntövalta komission ehdotusten pohjalta sekä talousarviovalta. MEPit toimivat EU:n instituutiossa, mutta he edustavat kotimaidensa kansalaisten intressejä, toisin kuin unionin kollektiivisia intressejä edustava komissio. (Euroopan parlamentti n.d.) Yleisönä MEPit tuovat omat haasteensa, sillä jäsenet ovat kotoisin eri maista ja heillä voi olla erilaisia kulttuurisia taustoja ja tapoja nähdä maailmaa. Tämä vaatii puhujalta käsitystä siitä, toimivatko kaikki valitut retoriset keinot odotetulla tavalla ja jakaako yleisö samat ennako-oletukset kuin puhuja eli tässä Euroopan komissio.

Yksi aineiston kokonaisuuteen liittyvistä seikoista on tyyli. Tyyliä määrittää usein aineiston tarkoitus, foorumi sekä yleisö, mutta myös puhuja tai kirjoittaja voivat tehdä valintoja, jotka vaikuttavat tyyliin. (Kakkuri-Knuutila 1999, 236–237.) Tämän tutkimuksen aineistossa tyyliin vaikuttavat tietyt konventiot: esimerkiksi lehdistötiedote noudattaa usein samanlaista kaavaa ja sen on tarkoitus palvella mediaa. Komission tiedotteessa tämä ilmenee muun muassa siten, että siihen on nostettu esiin sitaatteja, jotka median on helppo ottaa sellaisenaan mukaan juttuihinsa. Toisaalta komission tiedonantoihin kuuluu useimmiten eri osia, kuten ilmiön tai aiheen taustoitusta sekä toimenpide-ehdotuksia, minkä lisäksi niissä perustellaan toimepiteiden tarpeellisuus. Tässä elpymispakettiin liittyvässä tiedonannossa on asiapuheen lisäksi havaittavissa paljon psykologisen tason vaikuttamista ja erilaisia kielellisiä valintoja,

joilla perustellaan tarvittavia toimenpiteitä, mutta joilla myös rakennetaan lukijalle tai kuulijalle ajatusta yhteisestä EU:sta ja yhteisestä identiteetistä. Ursula von der Leyenin Euroopan parlamentin istunnossa pitämä puhe sisälsi runsaasti tunteisiin vetoavaa pathos-puhetta, jonka avulla von der Leyen ehkä pyrki saamaan edustajat elpymispaketin taakse. Von der Leyenin ulosannissa mielenkiintoista on voimakkaampi ilmaisu ja toiston käyttö saksankielisessä kohdassa. Tämä voi osittain johtua siitä, että von der Leyen pystyi ilmaisemaan itseään voimakkaammin äidinkielellään tai siitä, että hän erityisesti pyrki vakuuttamaan saksalaisia edustajia. Tarkastelen seuraavaksi tarkemmin sitä, millaisiin eurooppalaisen identiteetin rakentumisen osiin aineistossa vedotaan sekä sitä, millaisin retorisiin keinoin sitä tehdään.

5.1 Euroopan yhtenäisyyteen vetoaminen

Aineistossa käytetyistä retorisisista keinoista ja piirteistä monet vaikuttavat siltä, että niillä pyritään luomaan kuvaa Euroopan yhtenäisyydestä tai vaihtoehtoisesti vetoamaan siihen, että Euroopan unionin tulisi toimia yhdessä. Yhtenäisyyden korostaminen silloin, kun halutaan rakentaa kollektiivista identiteettiä, on luonnollista, sillä kollektiivisten identiteettien rakentumisessa on monien tutkijoiden mukaan kyse yhteenkuuluvuuden tunteesta omaan ryhmään kuuluvien kesken. Yhtenäisyyteen vetoavien retoristen keinojen voidaan nähdä rakentavan eurooppalaista identiteettiä, sillä kollektiivisiin identiteetteihin liittyy olennaisesti ajatus “meistä” yhtenä ryhmänä, jonka muita jäseniä kohtaan tunnetaan samankaltaisuutta ja solidaarisuutta. (Herrmann & Brewer 2004, 6; Delanty 2003; 7; Eder 2009, 428.) Tämän aineiston ja Euroopan komission kohdalla kyse on eurooppalaisen identiteetin rakentamisesta, Euroopan unionin jäsenmaiden keskinäisestä yhtenäisyydestä ja solidaarisuudesta.

Komission viestinnässä Euroopan yhtenäisyyttä korostavia retorisia keinoja on useita. Kielellisen tason keinoista läpi aineiston esiintyy muun muassa *liittoutumisasteen säätelyä*, jolloin komission suulla puhutaan vuoroin “meistä”, kun viitataan Euroopan unioniin tai Eurooppaan ja vuoroin “komissiosta” kolmannessa persoonassa. Edellistä esiintyy erityisesti silloin, kun korostetaan *koko Eurooppaa ravistelevaa kriisiä* tai *meidän kaikkien tulevaisuuttamme* ja jälkimmäistä silloin, kun puhutaan komission elpymispakettiesityksestä. Puhe “meistä” luo kuvaa yhtenäisestä joukosta eurooppalaisia, johon lukeutuu kansalaisten ja jäsenvaltioiden lisäksi myös Euroopan unionin toimielimet, kuten komissio. Puhumalla

“meistä” komissio luo kuvaa ryhmästä, joka on yhdessä uudenlaisen haasteen edessä. Sen sijaan silloin, kun puhe on komission tekemästä esityksestä, etäännyttää komissio viestinnässään itsensä aiheesta, ja komissiosta puhutaan kolmannessa persoonassa. Tämä puolestaan luo kuvaa Euroopan komission toimi- ja arvovallasta sekä siitä, että se koko unionin etua ajavana, puolueettomana toimijana tekee tällaisen ehdotuksen unionin yhteisestä elpymispaketista. Tällainen puhe toistuu läpi aineiston lauseissa kuten *“Tämän vuoksi komissio ehdottaa tänään uutta elpymisvälinettä nimeltä NextGenerationEU”*, *“Komissio ehdottaa tänään erillistä EU4Health-ohjelmaa [--]”* ja *“Tänään Euroopan komissio on tehnyt ehdotuksen merkittävästä elpymissuunnitelmasta”*.

Tällaisessa puheessa on kielellisen tason retoriikan lisäksi kyse myös psykologisesta ulottuvuudesta: puheella “meistä” komissio vakuuttaa yleisöä yhteisistä intresseistä, mikä vaikuttaa yleisön vastaanottokykyyn ja on siten pathos-keino. Toisaalta puhe komissiosta kolmannessa persoonassa tekemässä koko unionia koskevaa ehdotusta tukipaketista vahvistaa komission roolia ja vaikuttavuutta puhujana ja on siten ethos-keino.

Euroopan yhtenäisyyteen vetoaminen näkyy aineistossa myös siinä, miten Eurooppa asemoidaan suhteessa muihin maailman toimijoihin. Tämä korostuu erityisesti komission tiedonannossa, jossa puhutaan useaan otteeseen *“Euroopan strategisesta riippumattomuudesta”* tai *“Euroopan kyvystä kilpailla aikamme globaalissa taloudessa”*. Tällainen puhe vaikuttaa olevan oma retorinen keinonsa aineistossa. Tällainen “me vastaan muut” -puhe on omiaan rakentamaan tietynlaista, otollista tunnetilaa yleisössä ja on siten pathos-keino. Me vastaan muut -asettelu on aineistossa merkittävässä osassa, joten kerron sen rakentamisesta aineistossa enemmän omassa alaluvussaan.

Euroopan yhtenäisyyteen vetoamista voidaan havaita aineistossa myös tosiasiapuheessa. *Tosiasiat puhuvat puolestaan* on Jokisen listaama retorinen keino, jossa sanomaa ja argumentteja oikeutetaan toteamalla asiat kuin ne olisivat itsestään selviä. Tosiasiapuheessa on kyse argumenttien perustelusta, joten se on myös logos-keino, jolla vahvistetaan itse argumenttia. (Jokinen 1999, 140.) Euroopan yhtenäisyyttä rakentavaa tosiasiapuhetta on havaittavissa jokaisessa aineiston osassa. Esimerkiksi komission tiedonannossa todetaan tosiasiana, että *“Haasteen [koronaviruselpymisen] laajuus ja luonne ovat sellaiset, että siihen voidaan vastata vain Euroopan tasolla”*. Lehdistötiedotteessa on löydettävissä vastaavaa puhetta, kun komissaari Johannes Hahnia siteerataan *“Elpyminen vaatii vahvaa poliittista*

ohjausta”, tai kun tiedotteessa sanotaan, että “*kansallisten ponnistelujen ohella EU-budjetti vahvistaa ainutlaatuisesti [--]*”.

Narratiiveilla tai yksityiskohdilla vakuuttaminen on retorinen keino, jolla pyritään lisäämään oman väitteen todenmukaisuutta luomalla tarkempaa kuvaa tapahtuneesta (Jokinen 1999, 144). Aineistossa komissio rakentaa Euroopan yhtenäisyyttä erilaisin yksityiskohdin. Selvimmin tämä näkyy tiedonannossa ja Ursula von der Leyenin puheessa. Von der Leyen antaa puheessaan kaksi vaihtoehtoa: joko toimimme yksin ja jätämme maat, alueet ja ihmiset jälkeen tai “*kävelemme tätä tietä yhdessä*”. Mainitsemalla erikseen valtiot, alueet ja kansalaiset von der Leyen tarkentaa kuvaa siitä, ketkä yksinään toimimisesta kärsisivät eniten. Tämä on kielellisen tason retorinen keino, kolmen lista. Kolmen lista on retorinen keino, jonka vaikuttavuus perustuu siihen, että se vahvistaa kuvaa jonkin asian yleisyydestä (Jokinen 1999, 151). Tässä kolmen listan käyttö kuvastaa sitä, että EU kattaa eri tasot valtioista kansalaiseen asti. Samalla von der Leyen käyttää metaforaa yhdessä kävelemisestä tarkoittaessaan sitä, että Euroopan unioni ja sen jäsenvaltiot toimivat yhdessä jakaen vastuuta ja taloudellista taakkaa unionin elpymisessä. Käyttämällä tätä metaforaa von der Leyen nojaa uskoon siitä, että se on tuttu Euroopan parlamentin jäsenille, jotka ovat puheen yleisö.

Toisaalta yhtenäisyyttä rakentavassa retoriikassa kuvataan koronavirusta koko Eurooppaa perinpohjin “*ravistelevana*” tapauksena. Metafora Eurooppaa ravistelevasta kriisistä kuvastaa sitä, kuinka suuria muutoksia virus on aiheuttanut Euroopassa. Koronavirus kuvataan haasteeksi, jota vastaan on yhdessä noustava taistelemaan. Tässä retoriikassa on samankaltaisia kaikuja kuin sotaretoriikassa ja puheessa varustelusta, jollaista kansallisten identiteettien rakennuksessa on hyödynnetty (Risse 2010, 56; Kuusisto 2003, 88–90). Aineiston tapauksessa varustelu on yhteisen elpymispaketin ja sen ohella tehtävien toimenpiteiden käyttöönottoa. Sotaretoriikkaan viittaavaa puhetta koronaviruksen kohdalla esiintyy aineiston jokaisessa osassa. Tiedonannossa koronapandemiaan viitataan kriisinä, joka poikkeaa kaikista muista ja joka koettelee eurooppalaista elämäntapaa. Lehdistötiedotteessa komissio ehdottaa, että elpymisvälineen kautta voidaan “*suojella elämiä ja elinkeinoja, korjata yhteismarkkinat ja rakentaa kestävä ja menestyksestä elpymistä*”. Ursula von der Leyenin puheessa koronaviruksen kuvataan uhmaavan kaikkea sitä, mitä EU:ssa on yhdessä rakennettu. Tällainen, tunteisiin vetoava retoriikka rakentaa mielikuvaa siitä, että koronavirus uhmaa jokaisen EU:n kansalaisen elämää. Ratkaisuksi ehdotetaan toimimista yhdessä – varustelua elpymispaketin keinoin. Von der Leyen käyttää puheessaan

tosiasiapuhetta todetessaan, että kriisin aiheuttamia vaikutuksia ei voida korjata yksittäisten valtioiden toimesta, vaan on toimittava yhdessä.

Yhtenäisyyttä rakennetaan aineistossa siis erityisesti vastaanottajan tunnetiloihin vaikuttavilla pathos-keinoilla sekä puhujan luotettavuutta rakentavilla ethos-keinoilla, kuten puheessa *meistä*. Tunteisiin vetoavaa pathos-retoriikkaa vilisee aineistossa edellä mainittujen lisäksi muun muassa puheessa pandemiasta ja sen vaikutuksista elämiimme (monikon ensimmäisessä persoonassa) tai puheessa kriisistä inhimillisenä tragediana. Samalla on huomattava, että Euroopan yhtenäisyyttä rakennetaan myös erilaisin argumentteja perustelevin logos-keinoin. Muun muassa tiedonannossa käytetään *tosiasiat puhuvat puolestaan* -retoriikkaa perustelemaan tarve yhteisille toimille. Edellä mainittujen tapojen lisäksi tätä on havaittavissa tiedonannon puheissa siitä, miten Euroopan unionin taloudet ovat riippuvaisia toisistaan sekä puheessa siitä, miten *“haasteen laajuus ja luonne ovat sellaiset, että siihen voidaan vastata vain Euroopan tasolla”*. Tämänkaltaisilla toteamuksilla komissio esittää, että tunnesyiden lisäksi järkiperusteiset syyt tukevat myös yhteistä elpymissuunnitelmaa. Samalla rakennetaan kuvaa siitä, miten yhtenäisen Euroopan tulee yhdessä rakentaa tätä elpymissuunnitelmaa.

Aineistossa puhutaan Euroopasta ja Euroopan unionista synonyymeinä: toisinaan aineistossa puhutaan Euroopasta ja toisinaan EU:sta. Kuten Risse (2010, 56–57) on todennut, EU:n rajat on hankala määrittää, ja tällainen puhe Euroopasta, kun tarkoitetaan EU:n jäsenmaita häivyttää entisestään rajoja poliittisen unionin ja johonkin muuhun perustuvan yhteisön välillä, sillä kaikki valtiot Euroopassa eivät kuulu unioniin. Kuitenkin läpi aineiston puhutaan Euroopasta EU:n sijaan – Ursula von der Leyen jopa päättää puheensa huudahdukseen *“Kauan eläköön Eurooppa!”* Tämä voidaan tulkita retoriseksi valinnaksi, jolla pyritään luomaan kuvaa johonkin muuhun kuin poliittisen yhteisön jäsenyyteen perustuvasta yhteenkuuluvuudesta. Nämä valinnat myös nostavat esiin kysymyksen siitä, onko komission tarkoituksena ollut muuttaa käsitystä eurooppalaisesta identiteetistä puhtaasti poliittisena identiteettinä kohti identiteettiä, joka on lähempänä sosiaalista, samastumiseen perustuvaa identiteettiä (ks. esim. Lichtenstein & Eilders 2019, 605).

5.2 Narratiiveihin ja jaettuun menneisyyteen nojaaminen

Kollektiivista identiteettiä rakennetaan usein erilaisten narratiivien, eli kertomusten kautta. Tämä korostuu erityisesti kansallisten identiteettien kohdalla, ja esimerkiksi Risse on todennut, että Euroopan unionin mahdollisuudet rakentaa yhteistä identiteettiä erilaisten narratiivien kautta voivat olla heikot, sillä tällaiset narratiivit liittyvät usein sotiin tai sotilaalliseen varusteluun. Koska Euroopan unioni on rauhanprojekti, joka tähtää maanosan rauhan säilyttämiseen, ei tällaisia narratiiveja voi yhtä helposti käyttää. (Risse 2010, 56.) Ederin mukaan eurooppalaista identiteettiä rakentavissa narratiiveissa ja tarinoissa on kyse eurooppalaisuuden rajojen määrittelystä. Joidenkin tutkijoiden mukaan tällaisissa narratiiveissa on kyse siitä, keitä Eurooppaan kuuluu, mutta myös kollektiiviseen muistiin liittyvistä tarinoista, kuten sotien ajasta tai Euroopan rauhan rakentamisesta. (Eder 2009, 40–44; Wellings & Power 2015, 157–160) Aineistossa on löydetty tapoja tuoda esiin erilaisia kertomuksia, joilla vaikuttaa yleisön vastaanottokykyyn pathos-tasolla, ja joilla rakentaa eurooppalaista identiteettiä. Niissä on kyse juuri tällaisesta kollektiiviseen muistiin nojaamisesta sekä historiallisten tarinoiden kertomisesta. Narratiiveihin perustuva puhe toistuu aineistossa usein ja vaikuttaa siltä, että sitä käytetään aineistossa omana vaikuttavuutta lisäävänä keinonaan. Sen vuoksi miellän sen yhdeksi retoriseksi keinoksi.

Tällaisten kansalliskertomuksista tuttujen narratiivien ja tarinoiden ohella Jokinen viittaa retoristen keinojen listalle kuuluvalla *yksityiskohdilla ja narratiiveilla vakuuttamisella* siihen, miten erilaisia tapahtumakulkuja (eli narratiiveja) ja yksityiskohtia hyödyntämällä voidaan tuottaa asioista tietynlainen kuva ja siten vahvistaa omaa argumenttia. Toisaalta sillä, esittääkö asiat yksityiskohtaisesti vai kertoo asioista tarkoituksella yleisemmällä tasolla, voi puhuja vaikuttaa siihen, millainen kuva tapahtumista yleisölle muodostuu. (Jokinen 1999, 144–146.) Tällaista narratiiveilla ja yksityiskohdilla vakuuttamista esiintyy aineistossa erityisesti komission puheenjohtaja Ursula von der Leyenin puheessa sekä komission muille toimielimille osoittamassa tiedonannossa.

Ursula von der Leyen piirtää puheensa alussa kuvaa ylisukupolvisesta yhtenäisen ja rauhanomaisen Euroopan rakentamisesta. Yhtäältä von der Leyenin kertomus osoittaa, että Euroopan unionissa on kyse siitä, miten sukupolvi toisensa jälkeen on osaltaan rakentanut unionia vaikeiden tilanteiden aikana, ja toisaalta siinä on kyse yksityiskohdista, joilla vaikutetaan yleisön tunteisiin.

“Jokaisella eurooppalaisten sukupolvella on oma tarinansa. Unionin perustajasukupolven tarinassa oli kyse kestävän rauhan rakentamisesta sinne, missä oli vain kärsimystä, tuskaa ja tuhoa. Sitä seuraavalla sukupolvella kyse oli menestyksen ja vapauden tavoittelusta, kun he valitsivat yhteismarkkinoiden yhtenäisyyden ja yhteisen valuutan. Seuraava tarinamme koski eurooppalaisen perheemme yhdistämistä, kun veljemme ja sisaremme tuotiin takaisin kylmästä ja toivotettiin tervetulleeksi kotiin, unionin sydämeen.”

Tyyli on maalailevaa, eikä siinä mennä syvälle näiden eri käännekohtien yksityiskohtiin. Puheen yleisö on kaikkien jäsenmaiden kansalaisista koostuva Euroopan parlamentti, jolloin voidaan olettaa, että he tietävät suurin piirtein mistä on kyse ja mihin tarina liittyy. Kuvaus siitä, miten “veljemme ja sisaremme tuotiin kylmästä kotiin”, on kiinnostava. Sen voidaan nähdä viittaavaan Euroopan unionin itäiseen laajenemiseen, kun jäsenmäärä vuonna 2004 kasvoi kerralla kymmenellä kappaleella, kun useat Itä-Euroopan maat liittyivät unioniin. Vaikka yksittäisiä tapahtumia ei puheen tässä osassa kerrota yksityiskohtaisesti, vaan pikemminkin kerronta on hyvin yleistasoista, on mukaan otettu myös yksityiskohtia ja metaforia. Yksityiskohtien tarkoituksena vaikuttaa olevan tunteisiin vetoaminen.

Puhe “veljistä” ja “sisarista” vahvistaa yhteenkuuluvuutta läpi unionin ja korostaa sitä, miten myös uudemmat jäsenmaat ovat osa “perhettä”. Von der Leyenin puheen kertomuksissa toistuvat onnistumiset ja menestyksen rakentaminen, eikä siinä nosteta esiin näiden murrosten hetkien negatiivisia vaikutuksia, joita olen esitellyt aiemmin tässä tutkimuksessa, ja joita liittyy esimerkiksi tähän itäiseen laajenemiseen. Samalla on huomattava, että näissä murroshetkissä on monilta osin kyse samoista hetkistä, joita Bee on tutkinut eurooppalaisen identiteetin rakentamisen näkökulmasta. Erityisen mielenkiintoinen on sanavalinta menestyksen tavoittelusta (englanniksi *pursuing prosperity*), joka mukailee Willy de Clerqin raportin kerrontaa, jota on Been mukaan luonnehdittu jopa propagandistiseksi. (Bee 2008, 444.)

Toisaalta kuvaukset sodanjälkeisen Euroopan tuhosta ja kärsimyksestä rakentavat mielikuvaa Euroopan unionin kaltaisen rauhanprojektin tarpeellisuudesta. Niin Ursula von der Leyenin puheessa kuin komission tiedonannossakin kuvataan sotien jälkeistä Eurooppaa voimakkain adjektiivein, kuten puheessa siitä, että unionin perustajat pyrkivät rakentamaan rauhaa sinne, missä oli vain “*kärsimystä, kipua ja tuhoa*”. Tällainen puhe on esimerkki aineistossa esiintyvistä värittävästä ilmaisuista, jotka ovat osa tekstin tai puheen tyyliä ja sellaisena

kielellisen tason retorisia keinoja (Kakkuri-Knuutila 1999, 258). Muita kielellisen tason keinoja, joilla aineistossa rakennetaan erilaisia narratiiveja ja kertomuksia, ovat *analogiat* ja *rinnastukset*. Analogioissa etsitään yhtäläisyyksiä eri tyyppisten asioiden luonteenomaisista piirteistä, kun taas rinnastuksessa on kyse kahden tai useamman tapauksen olosuhteiden tai luonteenomaisten piirteiden vertailusta (Kakkuri-Knuutila 1999, 252). Esimerkki molemmista löytyy Ursula von der Leyenin puheen alkupuolelta. Von der Leyen kuvaa puheessaan, kuinka unionin perustajasukupolvea seurannut sukupolvi päätti tavoitella menestystä valitsemalla yhteismarkkinat ja yhteisen valuutan: siis menestys seurasi von der Leyenin mukaan yhteismarkkinoiden perustamista. Rinnastusta hyödynnetään puolestaan puheessa, kun von der Leyen esittelee kerrottuaan aiempien sukupolvien määrittelevistä hetkistä koronakriisiin vastaamisen “*meidän ikiomaksi määrittäväksi hetkeksemme*”.

Von der Leyenin puheessa esiintyvät yksityiskohtaiset kertomukset aiempien sukupolvien ponnisteluista oman aikansa haasteiden kanssa ovat yksi tapa rakentaa yhteistä eurooppalaista historiaa ja jaettua kertomusta. Samalla kertomus siitä, miten koronakriisi ja yhteinen elpymispaketti ovat rinnastettavissa aiempiin valintoihin tavoitella taloudellista menestystä korostaa kuvaa siitä, että kyseessä on yhteinen sukupolvikokemus, jonka jakaa koko Eurooppa ja joka on verrattavissa aiempien sukupolvien kamppailuihin. Valinnat toimia yhdessä aiemmin ovat puheessa johtaneet menestykseen, joten rinnastamalla koronakriisin aiempiin kamppailuihin von der Leyen tulee todenneeksi, että yhdessä toimiminen nytkin johtaisi menestykseen.

Narratiiveja yhteisestä eurooppalaisesta historiasta ja kehityskulusta sekä toimimisesta yhdessä kriisien hetkellä vahvistetaan aineistossa myös *ääri-ilmausta* ja *määrällistämistä* käyttämällä. Jokisen mukaan ääri-ilmaukset ovat retorisia keinoja, joilla korostetaan tai mitätöidään kuvattavan ilmiön piirteitä tai luodaan kuvaa säännönmukaisuudesta. Määrällistämässä puolestaan luodaan kuvaa jonkin ilmiön mitattavuudesta. Ääri-ilmaukset ovat yksi tapa tehdä ei-numeerista määrällistämistä. (Jokinen 1999, 146, 150–151.) Eurooppalaista identiteettiä vahvistavia ääri-ilmauksia esiintyy aineistossa erityisesti von der Leyenin puheessa, kuten lauseissa “*Näissä merkittävässä hetkessä olemme aina valinneet ottaa loikan eteenpäin yhdessä*” ja “*Koska rohkeimmat toimenpiteet tulevat aina olemaan turvallisimpia Euroopalle*”.

Numeerista määrällistämistä edustaa esimerkiksi von der Leyenin puhe *meidän ainutlaatuisesta mallistamme, joka on rakennettu yli 70 vuotta sitten*. Tällaiset ääri-ilmaukset ja määrällistämiset toimivat yleisön vastaanottokykyyn vaikuttavina psykologisen tason keinoina, sillä niillä luodaan tunnetta tietynlaisesta jatkumosta eurooppalaisessa historiassa. Samalla määrällistäminen ja ääri-ilmaukset ovat keino perustella tarvetta yhteiselle elpymisvälineelle ja ovat siihen liittyvän argumentaation logos-perustelua. Eurooppalaisen identiteetin kohdalla vaikutus on kuitenkin ennen kaikkea psykologinen, kun pitkällä historialla ja yhteisillä ponnistuksilla luodaan yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Vastaava vaikutus on aineistossa esiintyvällä takauksella. *Takauksessa* on kyse perustelujen hyväksyttävyyden lisäämisestä viittaamalla terveeseen järkeen tai auktoriteetteihin (Jokinen 1999, 138–139; Kakkuri-Knuutila 1999, 256). Sanoessaan *“Tämä on tehnyt meille mahdolliseksi rakentaa unioni, joka perustuu rauhalle ja menestykselle ja jollaista ei ole nyt tai aiemmin ollut maailmassa”* von der Leyen toteaa kuin tosiasian, että aiempien sukupolvien rohkeat päätökset ovat mahdollistaneet menestyvän ja rauhanomaisen Euroopan unionin rakentamisen. Taloudellinen menestys ja rauha ovat ne kaksi seikkaa, joiden avulla usein EU:ta kuvataan.

Menneisyyden lisäksi Euroopalle luodaan yhteistä kertomusta, kun aineistossa puhutaan yhteisen tulevaisuuden ja menestyksen rakentamisesta. Vahvimmin tulevaisuuden menestyksestä Euroopan unionia kuvataan komission tiedonannossa ja Ursula von der Leyenin puheessa. Samalla puheella paremman tulevaisuuden rakentamisesta vahvistetaan aineistossa tarvetta elpymispaketille, mikä ilmenee muun muassa kielellisen tason keinoissa, kuten konjunktioiden käytössä. Ajatus yhteisestä tulevaisuudesta on läsnä jopa elpymisvälineen nimessä: Next Generation EU, eli seuraavan sukupolven EU. Läpi aineiston kulkee ajatus siitä, että elpymispaketin avulla luodaan parempaa ja entistä menestyksekkäämpää unionia. Ajatus paremman tulevaisuuden rakentamisesta näkyy aineistossa esiintyvänä tosiasiapuheena, kuten tässä lauseessa: *“EU:n on edettävä luomaan seuraavalle sukupolvelle parempaa tulevaisuutta”*. Kansallistarinoista tuttujen menneisyyteen nojaavien ja kollektiiviseen muistiin perustuvien kertomusten (ks. esim. Wellings & Power 2015) ohella aineistossa rakennetaan eräänlaista kansallistarinaa tulevaisuudesta.

5.3 Eurooppalaisiin arvoihin ripustautuminen

Aineistossa on nostettu esiin myös Euroopan unionin arvot. Komission tiedonannossa on jopa kokonainen luku, jonka otsikko on “*EU:n arvoihin ja perusoikeuksiin perustuva elpyminen*”. Arvot ovat olleet merkittävässä roolissa EU:n koko historian ajan, ja esimerkiksi unionin liittymisen ehtona on sitoutuminen näihin eurooppalaisiin arvoihin. Arvot ovat kuitenkin tärkeitä myös kollektiivisten identiteettien rakentumisen kannalta (Oshri ym. 2016, 116–118), ja toisaalta yhteisiä arvoja on ehdotettu eurooppalaisen identiteetin “ankkuriksi” (Lichtenstein & Eilders 2019, 618). Sen vuoksi on mielenkiintoista huomata, kuinka laajasti arvot ovat läsnä aineistossa. Unionin arvoja korostavat retoriset keinot nojaavat siihen, että aineiston yleisö jakaa samat arvot, ja että samat arvot koetaan tärkeiksi. Selkeimmin jaettuuihin arvoihin nojautumista on aineistossa havaittavissa sellaisissa retorisissa keinoissa kuin *konsensuksella vakuuttaminen*, *tosiasiapuhe* ja *takaus*. Arvoja ei perustella aineistossa, vaan ne perustuvat yleisön ja esittäjän jakamiin *esisopimuksiin*, joissa on kyse siitä, että yleisön ja puhujan oletetaan jakavan ennakkoon samoja käsityksiä maailmasta ja aiheista (Jokinen 1999, 46; Perelman 1996, 28). Tällaisten oletusten olemassaolo johtaa siihen, että joitain asioita jätetään itse puheessa tai tekstissä sanomatta ja niiden oletetaan välittyvän rivien välistä.

Jokisen retoristen keinojen listalla esitelty konsensuksella vakuuttaminen on keino, jossa omia argumentteja ja sanomisia perustellaan nojaamalla joko terveeseen järkeen tai yleisesti hyväksytyyn “totuuteen”. Kakkuri-Knuutilan listalla vastaava retorinen keino kulkee nimellä *takaus*, ja siihen sisältyy myös auktoriteetteihin vetoaminen. Konsensuksella vakuuttamista esiintyy erityisesti komission tiedonannossa ja Ursula von der Leyenin puheessa. Esimerkki tällaisesta, yhteisiin arvoihin nojaavasta konsensuspuheesta on tiedonannon kohta, jossa todetaan, että “*on yhteisen etumme mukaista tukea kaikkia jäsenmaita*”. Tämä lause viittaa siihen, että on olemassa läpi unionin yleinen ajatus siitä, että yhteistä etua kannattaa ajaa tai että se on oikein.

Myös läpi aineiston toistuva puhe “oikeudenmukaisesta elpymisestä” on konsensuksella vakuuttamista, jolla nojataan EU:n yhteisiin arvoihin. Siinä oletetaan, että aineiston yleisö jakaa puhujan, eli komission käsityksen siitä, mikä on oikeudenmukaista yleensä ja toisaalta, mikä on oikeudenmukaista elpymisen kohdalla. Oletus siitä, että yleisö jakaa komission

käsityksen oikeudenmukaisuudesta, pohjaa jaettuihin eettisiin käsityksiin. Esimerkiksi Smith on pohtiessaan yhteisen eurooppalaisen identiteetin mahdollisuutta todennut, että Euroopassa kulttuuri perustuu keskenään samanlaiselle juutalaiskristilliselle etiikalla, mikä vahvistaa yhteenkuuluvuutta. Smith tosin näkee eurooppalaisen identiteetin rakentuvan essentialistisesti, ei konstruktivistisesti. (Smith 1995, 125; Cederman 2001, 146.) Siitä huolimatta komission tapa vedota arvoihin ja yhteisiin, oikeudenmukaisuutta koskeviin esisopimuksiin, voi toimia yhteistä identiteettiä vahvistavana keinona tässä aineistossa.

Puhe oikeudenmukaisesta elpymisestä on myös yleisön vastaanottokykyyn vaikuttava retorinen keino. Kun komissio vakuuttaa, että tarkoituksena on varmistaa kaikille jäsenmaille oikeudenmukainen elpyminen, on sillä vaikutusta siihen, miten sanoma ja ehdotus elpymispaketista otetaan eri maissa vastaan. Yhteisen elpymispaketin kohdalla on kyse juuri sellaisesta vaikeita kompromisseja vaativasta tilanteesta, jossa yksittäiset jäsenmaat joutuvat tekemään uhrauksia yhteisen hyvän eteen. Näissä tilanteissa voimakkaalla yhtenäisyyden tunteella ja solidaarisuudella on nähty olevan tärkeä rooli (ks. esim. Verhaegen 2017). Puhe oikeudenmukaisesta elpymisestä siis paitsi nojaa yhteisiin jaettuihin arvoihin ja konsensukseen, myös osoittaa yleisölle, että kompromissien tekeminen nyt edesauttaa sitä, että arvojen mukainen oikeudenmukaisuus ja yhteinen hyvä toteutuu tulevaisuudessa.

Aineistossa koronakriisi esitetään eurooppalaisia arvoja uhkaavana yhteisenä vihollisena, jonka edessä on jouduttu tinkimään unionin perussopimukseen kirjatuista arvoista. Samassa puolustetaan EU:n arvoja ja otetaan kantaa siihen, että esimerkiksi demokratiaa on erilaisin informaatiovaikuttamisen keinoin haastettu ja oikeuslaitoksilla on ollut kriisin myötä haasteita. Tällaisella puheella komissio korostaa unionin jäsenmaiden samankaltaisuutta puhumalla yhteisestä eurooppalaisesta elämäntavasta, yhteisesti jaetusta käsityksestä oikeusvaltiosta ja demokratiasta. Aineistossa nostetaan esiin myös kriisin vaikutukset neljään vapauteen EU:ssa: hyödykkeiden, pääoman, palveluiden ja ihmisten vapaaseen liikkuvuuteen. Nämä neljä vapautta ovat osa Euroopan unionin kansalaisuutta (Eder 2009, 436).

5.4 Me vastaan muut: Eurooppa ja "toinen"

Eurooppalaisen identiteetin rakentaminen me vastaan muut -asettelun kautta toistuu aineistossa tiuhaan. Me vastaan muut -ajattelu on yksi kollektiivisten identiteettien piirteistä

(Eder 2009, 430), ja aineistossa vaikuttaa, että sitä käytetään omana muiden retoristen keinojen kautta rakentavana eurooppalaisen identiteetin rakennuspalikkana sekä yleisön vastaanottokykyyn vaikuttavana, tunteisiin vetoavana psykologisen tason pathos-keinona. Aineistossa Eurooppa asemoidaan vastakkain muiden kuin eurooppalaisten kanssa korostamalla Euroopan unionin suvereniteettia ja kilpailukykyä. Me vastaan muut -asettelua korostetaan aineistossa myös toiston kautta. Esimerkiksi puhe panostamisesta Euroopan unionin strategiseen riippumattomuuteen toistuu komission tiedonannossa lukuisia kertoja.

“Voimme lujittaa unionin strategista riippumattomuutta ja säilyttää samalla kaikki avoimen talouden edut.”

“5G-verkkojen käyttönotolla on heijastusvaikutuksia koko digitaaliyhteiskuntaan, ja se parantaa Euroopan strategista riippumattomuutta.”

“-- Euroopassa on keskityttävä parantamaan strategista riippumattomuutta ja taloudellista turvallisuutta.”

“Uuden EU:n lääkestrategian avulla puututaan kriisin aikana havaittuihin riskeihin, jotka vaikuttavat Euroopan strategiseen riippumattomuuteen.”

Puheella strategisesta riippumattomuudesta viitataan aineistossa siihen, että kriisi- ja muissa murrostilanteissa halutaan selvitä omin keinoin ilman ulkopuolista apua. Tällöin unioni ei olisi ikään kuin muiden armoilla. Strategisella riippumattomuudella viitataan aineistossa myös siihen, että Euroopan unionin toiminta halutaan taata kriisien aikana ja varmistaa unionin sisäinen resilienssi. Tiedonannossa tiedostetaan verkottuneen ja globaalin maailman väistämättömät suhteet: globaali kauppa ja talous vaikuttavat myös Euroopan unionin toimintaan. Siitä huolimatta tiedonannossa esitetään, että EU:n tulee toimia omien arvojensa mukaisesti ja *“suojata itsensä haitallisilta käytännöiltä”*. Komission tiedonannossa on jopa oma luku, jonka nimi on *“Vahvempi EU maailmannäyttämöllä”*, jossa vahvistetaan ajatusta siitä, että EU:n tulee olla voimakas toimija suhteessa muihin. Me vastaan muut -ajattelua rakennetaan komission tiedonannossa myös puhuttelemalla yleisöä suoraan.

Huomionarvoista on, että jopa verrattain lyhyeen lehdistötiedotteeseen on valittu mukaan lausahdus *“yhdessä Eurooppa nousee entistä kilpailukykyisempänä, sitkeämpänä ja itsenäisempänä”*, joka viittaa siihen, että Euroopalla on joku ‘vastustaja’ jota vastaan on tarpeen olla kilpailukykyinen, itsenäinen ja sitkeä. Tällä tavoin lausahdus toimii myös me vastaan muut -retorisena keinona, joka rakentaa kuvaa eurooppalaisten ryhmästä ja ryhmän ulkopuolella olevista tahoista, joita vastaan pitää kilpailla.

Sen lisäksi, että Eurooppaa ja eurooppalaisia asetetaan vastakkain ei-eurooppalaisten kanssa, voidaan aineistosta löytää myös me vastaan korona -tyyppistä asettelua, jossa korostuu Euroopan kansalaisten yhteinen taisto koronavirusta vastaan. Aiemmin EU:n yhtenäisyyteen vetoavan retoriikan yhteydessä mainitsemaani sotaretoriikkaa on aineistossa käytetty myös psykologisen tason keinona vahvistaa me vastaan muut -asettelua. Aineistossa sotaretoriikka liittyy erityisesti taisteluun koronavirusta vastaan. Koronavirus kuvataan aineistossa yhteiseksi viholliseksi, jota vastaan on yhdessä taisteltava ja jonka tekemää tuhoa eurooppalaiselle elämäntavalle vastustettava.

Guibernaun mukaan kollektiivisiin identiteetteihin liittyy useimmiten ajatus yhteisestä vihollisesta. Guibernaun mukaan Euroopan unionin tapauksessa ei ole konsensusta liittyen yhteiseen viholliseen, eikä eurooppalainen identiteetti sen vuoksi ole yhtä vahva kuin kansallisidentiteetti. (Guibernau 2011, 311.) Tässä aineistossa yhteistä vihollista kuitenkin rakennetaan: ensisijaisesti yhteinen vihollinen, jota vastaan taistellaan, on koronavirus, mutta sen lisäksi aineistossa luodaan kuvaa tarkemmin määrittelemättömästä vihollisesta, jonka varalta unionin on vahvistettava strategista riippumattomuuttaan ja kilpailukykyään.

Kielellisen tason retoriset keinot vahvistavat me vastaan muut -asettelua muun muassa aiemmin mainitsemani toiston kautta. Sen lisäksi me vastaan muut -asettelua vahvistetaan metaforin (*“Euroopan on aika nousta jaloilleen”*) sekä tosiasiapuheena (*“Nämä ehdotukset olisi hyväksyttävä nopeasti, jotta voidaan osoittaa, että unioni on yhtenäinen ja solidaarinen, ja että olemme suunnasta yhtä mieltä”*). Näistä edellinen luo kuvaa siitä, että Euroopan tulee omana ryhmänään valmistautua vastaamaan kriisiin ja seisomaan maailmanpolitiikan näyttämöllä vahvana toimijana. Jälkimmäinen puolestaan puhuttelee yleisöä suoraan ja herättää ajatuksen siitä, että jollekin pitää osoittaa unionin yhtenäisyys – jollekin me-ryhmän ulkopuoliselle taholle. On muistettava, että komissio viestii kaikille unionin toimielimille, joista erityisesti jäsenmaiden valtionjohtajista koostuva Eurooppa-neuvosto ja kansalaisten äänestämä Euroopan parlamentti ovat toimijoita, jotka komission on vakuutettava. Kun komissio esittää asiansa edellä lainatun virkkeen kaltaisesti, korostaa se Euroopan unionin jäsenmaiden yhtenäisyyden merkitystä maailmannäyttämöllä, jossa on kilpailtava esimerkiksi suurvaltojen kanssa vaikutusvallasta ja toimintavalmiuksista. Tällaisessa puheessa on kyse ennen kaikkea psykologisen tason vaikuttavuudesta, jolla pyritään

vaikuttamaan siihen, miten yleisö sijoittaa EU:n suhteessa muihin ja siihen, miten se suhtautuu puhujan ja viestiin ja miten hyvin se sitoutuu siihen.

Lehdistötiedotteessa me vastaan muut -asettelua rakennetaan myös kolmen listan avulla, kun EU:n budjetista vastuussa olevan komissaari Johannes Hahnin sitaatissa hän puhuu siitä, kuinka *“Eurooppa nousee yhdessä entistä kilpailukykyisempänä, kestävämpänä ja suvereenimpänä”*. Lainauksessa Hahn tulee korostaneeksi sitä, miten yhdessä elpynyt EU on aiempaa kilpailukykyisempi suhteessa muihin, kestävämpi kriisien sattuessa sekä suvereenimpi, eli itsenäisempi – jälleen suhteessa muihin.

Toisaalta me vastaan muut -asettelua esiintyy myös edellä esittelemässäni narratiivisessa tavassa korostaa EU:n erityislaatuista tai erinomaisuutta. Tällöin vahvistetaan me-ryhmän eroa viiteryhmän ulkopuolisiin tahoihin ja korostetaan sitä, että oma viiteryhmä – EU:n jäsenet – ovat osa jotain erityislaatuista ja muista poikkeavaa. Kyse on myös oman eurooppalaisten ryhmän rajojen määrittelystä. Sitä tehdään erityisesti kielellisen tason valinnoilla, kuten tosiasiapuheella. Ursula von der Leyen esimerkiksi ilmoittaa, että Euroopan unionilla ei ole missään päin maailmaa vertaista tai edeltäjää. Tutkimuskirjallisuudessa on esitetty, että kollektiivisiin identiteetteihin liittyy aina erottelu “meidän” ja “muiden” välillä, ja että kyse on oman ryhmän hahmottamisesta suhteessa muihin. Samalla kollektiivisissa identiteeteissä on kyse siitä, että omaa ryhmän jäsenet koetaan itsensä kanssa samankaltaisemmiksi kuin ryhmän ulkopuoliset. (ks. esim. Herrman & Brewer 2004; Delanty 2003.) Näihin kollektiivisten identiteettien peruspiirteisiin vastaa aineiston voimakas me vastaan muut -retoriikka.

Huomionarvoista on, että aineistossa komissio ei vaikuta pyrkivän korvaamaan eurooppalaisella identiteetillä kansallisia identiteettejä tai luovan vastakkainasettelua kansallisidentiteettien kanssa. Tämä ilmenee muun muassa siinä, että aineistossa puhutaan siitä, miten kansalliset hallitukset ovat jo toimineet koronan eteen. Samassa yhteydessä kuitenkin korostetaan EU:n roolia jäsenmaiden rinnalla muun muassa tosiasiapuheella, liittoutumisasteen sääntelyllä ja ääri-ilmauksilla: *“EU ja sen jäsenvaltiot ovat toteuttaneet ennennäkemättömiä toimenpiteitä ihmishenkien pelastamiseksi ja toimeentulon turvaamiseksi”*. Tässä korostuu ajatus siitä, että molempia tarvitaan: valtioiden omaa ponnistusta ja EU:ta.

5.5 EU:n taloudellisen merkityksen korostaminen

Euroopan unionia on usein käsitelty talousyhteisönä ja talousnäkökulma onkin läsnä läpi aineiston. Kuten aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa on osoitettu, on talouteen liittyvillä toimenpiteillä nähty olleen vaikutusta eurooppalaisen identiteetin rakentumisen kannalta. Esimerkiksi yhteisvaluutta eurolla ja koheesiopolitiikalla on havaittu olleen vaikutusta eurooppalaiseen identiteettiin (Capello & Perucca 2019; Nicoli, Negri & Kuhn 2021).

Vaikka talouspuhe voidaan usein mieltää rationaaliseksi, liittyy siihen aineistossa pathos-tason tunteisiin vetoavia keinoja. Logos-tason perustelut ja elpymispakettia talousnäkökulmasta perusteleva puhe sisältävät retorisia keinoja kuten tosiasiapuhetta ja ääri-ilmauksia. Tosiasiapuhetta on myös oheinen sitaatti komission tiedonannosta:

“On yhteisen etumme mukaista tukea eniten kärsineitä, vahvistaa sisämarkkinoita ja investoida yhteisiin eurooppalaisiin painopisteisiin. Unionissa jokainen investoitu euro on hyödyksi kaikille maasta riippumatta.”

Lainaus luo kuvan, ettei ole kysymystäkään siitä, etteikö olisi koko unionin edun mukaista tukea eniten kärsineitä jäsenmaita tai vahvistaa unionin sisämarkkinoita. Tällä tavoin komissio käyttää tosiasiapuhetta todetessaan, että Euroopan unionin yhteisen hyödyn vuoksi eniten kärsineitä on autettava. Toisaalta samassa lainauksessa on kyse myös *suojauksesta*, eli retorisesta keinosta, jolla valmistaudutaan ja suojaudutaan mahdollisilta vastaväitteiltä (Kakkuri-Knuuttila 1999, 256). Kuten olen tässä tutkielmassa aiemmin nostanut esiin, ovat kriisien erilaiset vaikutukset eri jäsenvaltioihin herättäneet ristiriitoja jäsenmaiden välille. Tällaista ristiriitaa ilmeni erityisesti eurokriisin aikoihin (Lichtenstein & Eilders 2019, 617).

Tässä komission voidaan nähdä valmistautuvan vastaväitteisiin siitä, ettei olisi unionin edun mukaista investoida joihinkin jäsenmaihin toisia enemmän kriisitilanteessa. Samalla vahvistetaan yhtenäisyyden tunnetta, vaikka kyse onkin vaikeasta ja taloudellisia ponnistuksia vaativasta asiasta, joka esimerkiksi Verhaegenin mukaan voi heikentää solidaarisuuden tunnetta (Verhaegen 2017, 879). Läsnä on kuitenkin ennen kaikkea hyötynäkökulma, jossa kuvataan, että yhteiseen hyvään investoiminen kannattaa myös jäsenmaiden tasolla. Kirjallisuudessa on todettu, ovat erityisesti hetket, jolloin on luovuttava kansallisista intresseistä yhteisen hyvän vuoksi niitä hetkiä, jolloin eurooppalainen identiteetti

menettää painoarvoaan (ks. esim. Risse 2010). Aineistossa korostetaan sitä, että kollektiivinen etu hyödyttää myös jokaista yksittäistä jäsenmaata.

Von der Leyenin puheessa käytetään tosiasiapuhetta myös silloin, kun viitataan EU:n taloudelliseen merkitykseen ja koronakriisin vaikutuksiin taloudelle. Esimerkki tällaisesta on lause: *“Heikko talous yhdessä osassa Eurooppaa heikentää vahvaa taloutta toisessa osassa”*. Sama lausahdus voidaan tulkita myös viittaavan menneisiin talouskriiseihin, kun heikommin hoidetut taloudet etelässä uhkasivat koko euroaluetta (Hooghe & Marks 2019, 1119). Tällaisella puheella von der Leyenin voidaan nähdä viittaavan siihen, että lähihistoriasta opittua on syytä välttää ja toimia siten, että heikommin pärjääviä talouksia unionin sisällä vahvistetaan yhdessä, sillä vain se pitää alueen talouden kunnossa. Samalla lausahduksen tarkoituksena voi olla aiempien ristiriitojen häivyttäminen. Talous on ollut unionin historiassa hankala aihe, ja erityisesti talouteen liittyvien kompromissien on huomattu heikentäneen eurooppalaisen identiteetin tunnetta, kuten kävi eurokriisin kohdalla (ks. esim. Verhaegen 2017).

Muita retorisia keinoja, joilla korostetaan Euroopan unionin taloudellisesta merkityksestä, ovat numeerinen ja ei-numeerinen määrällistäminen. Aineiston jokaisessa osassa puhutaan elpymispaketin suuruudesta erilaisin luvuin ja osoitetaan, että nyt ollaan unionina valmiita investoimaan jäsenmaiden menestyksekkään tulevaisuuden eteen. Samalla tullaan olettaneeksi, että yleisö käsittää nämä luvut, jotka ovat niin suuria, ettei niitä arkikäytössä käytetä, esimerkiksi puheessa elpymispaketin suuruudesta (750 miljardia) tai koko budjetin suuruudesta (1,85 biljoonaa). Tällaisten lukujen käyttäminen vahvistaa ajatusta siitä, että unionilla on valtava taloudellinen merkitys, ja tämä ajatus muodostuu myös silloin, kun lukujen mittaluokkaa ei täysin käsitä.

Unionin taloudellista merkitystä korostavaa retoriikkaa esiintyy erityisesti lehdistötiedotteessa. Siinäkin käytetään tosiasiapuhetta, kuten *“Euroopan vihreän kehityksen ohjelma ja digitalisaatio tulevat lisäämään työpaikkoja ja kasvua”*. Toisaalta tiedotteessa käytetään metaforia, kuten *“talous nousee jaloilleen”*. Näillä retorisisilla keinoilla perustellaan toki elpymispaketin tarvetta, mutta samalla ne tulevat muistuttaneeksi siitä, että EU:lla on merkittävä taloudellinen rooli jokaisen jäsenvaltion kohdalla, ja että tämän taloudellisen merkityksen ylläpitämiseksi on toimittava yhdessä. Kirjallisuudessa on osoitettu, että EU:n taloudellinen merkitys on koettu niin suureksi, että sitä uhkaavat kriisit hälventävät

eurooppalaisen identiteetin tunnetta (Guibernau 2011, 310–313) ja että taloudellisten kriisien kohdalla solidaarisuus toisia EU:n jäsenmaita kohtaan heikentyy (Verhaegen 2017, 886–888). Näihin peilaten ei ole ihme, että talouteen liittyvät retoriset keinot ovat läsnä aineistossa niin voimakkaasti.

Talous yhdistetään myös muihin eurooppalaisen identiteetin osatekijöihin. Aineistossa esitetään esimerkiksi, että yhteismarkkinat ja yhteinen valuutta, eli aiemmat Euroopan yhdentymistä vahvistaneet, talouteen liittyvät toimenpiteet, ovat vaikuttaneet EU:n menestykseen. Erityisesti Ursula von der Leyenin puheessa luodaan kuvaa siitä, että rohkeat toimenpiteet nyt mahdollistavat yhteisen, taloudellisesti vahvan unionin tulevaisuudessa. Puheella yhteisistä investoinneista ja yhteisestä taloudesta vaikutetaan yleisöön psykologisella tasolla, sillä puhetapa korostaa sitä, että jaettu talous ja siitä huolehtiminen mahdollistaa myös yksittäisten kansalaisten menestyksen.

Kun aineistossa puhutaan unionin jäsenmaiden talouteen liittyvistä seikoista, suojataan omaa argumenttia *konjunktioiden* avulla. Konjunktioita kuten “mutta” tai “vaikka” käyttämällä valmistaudutaan vasta-argumentteihin ja ikään kuin luodaan kuva siitä, että toinenkin puoli on huomioitu (Kakkuri-Knuutila 1999, 257). Tämän aineiston ja EU:n taloudellisen merkityksen kohdalla kyse on ennen kaikkea siitä, että elpymispaketti vaatii suuren investoinnin jäsenmailta. Sanoittamalla tämän komissio valmistautuu vastalauseisiin ja perustelee tarvetta konjunktion mutta jälkeisellä lauseella, kuten tässä: “[--] *ennenkuulumattoman isot investoinnit, mutta seuraava sukupolvi saa edut.*” Investointeja perustellaan siis sillä, että niiden avulla luodaan yhteistä tulevaisuutta eurooppalaisille, siis yhtenäiselle joukolle, jonka täytyy nyt yhdessä toimia tulevaisuuden eteen tekemällä ikäviä kompromisseja ja investointeja. Tällainen puhe viittaa siis paitsi taloudelliseen näkökulmaan, myös aiemmin esittelemääni yhtenäisyyteen vetoamiseen tai narratiiveihin yhteisestä tulevaisuudesta. Muita talouteen viittaavia kielellisen tason retorisia keinoja ovat muun muassa *suojaus*, *metaforat* ja *takaus*. Suojausta ja takausta käytetään erityisesti konjunktioiden tapaan, kun pyritään perustelevaan riskiltä tuntuvat suuret investoinnit.

5.6 Euroopan komission aseman vahvistaminen

Yhdeksi perusteeksi eurooppalaisen identiteetin tarpeelle on mainittu aiemmassa tutkimuksessa komission kaltaisten ylikansallisten instituutioiden legitimitetin eli

oikeutuksen vahvistaminen. Toisaalta aiemman tutkimuksen mukaan luottamus instituutioihin vahvistaa myös eurooppalaista identiteettiä (Verhaegen, Hooghe & Quintelier 2017, 173–174). Sen vuoksi koin tärkeäksi tarkastella myös Euroopan komission luotettavuutta rakentavia retorisia keinoja. Puhujan luotettavuutta rakentavia keinoja kutsutaan Aristoteleen retoriikassa ethos-keinoiksi. Myös Jokinen on puhunut retorisista keinoista, joilla voidaan vahvistaa puhujan luotettavuutta.

Yksi merkittävimmistä komission rooliin viittaavista tai sitä vahvistavista retorisista keinoista on aiemmin esittelemäni *liittoutumisasteen säätely*, jota käytettiin myös Euroopan yhtenäisyyteen vetoavana retorisenä keinona. Hieman samantyylinen keino on etäännyttäminen omista intresseistä. (Jokinen 1999, 133, 136.) Erityisesti Ursula von der Leyenin puheessa esiintyy runsaasti näitä retorisia keinoja. Sen lisäksi, että puheessa, kuten muussakin aineistossa, puhutaan vuorotellen “meistä” ja “komissiosta”, käyttää von der Leyen puheessaan ahkerasti minä-muotoa, esimerkiksi todetessaan, että “*minulle valinta on helppo. Haluan meidän ottavan rohkean askeleen yhdessä*”. Kyse on tietenkin elpymispaketista, mutta yhteistoiminta korostuu puheessa ja se on oikeastaan peruste sille, miksi jäsenmaat hyväksyisivät elpymispaketin ja samalla yhtenäisen toiminnan ja solidaarisuuden.

Euroopan komission asemaa vahvistetaan myös kielellisen tason retorisilla keinoilla. Konjunktioilla komissio osoittaa aineistossa, että se tiedostaa kompromissien ja talouteen liittyvien investointien mahdollisesti vaativan uhrauksia jäsenmailta, mutta hyödyt ovat haittoja suuremmat. Konjunktioita käytetäänkin erityisesti, kun puhe on talouteen liittyvistä seikoista, kuten edellisessä kappaleessa osoitin. Toisaalta aineistossa käytetään *vahvistusta*, kun puhe on komission “*erittäin vahvasta luottoluokituksesta*”. Tämä lisää mielikuvaa siitä, että komissio on vahva toimija, mikä voi kriisitilanteessa vahvistaa komission asemaa. Koronakriisin aikana oltiin jo ehditty odottaa komission toimenpiteitä ja vahvaa johtajuutta (Hannula 2020).

Euroopan komission suhdetta yleisöön kuvastaa erityisesti Ursula von der Leyenin puheessa toistuva yleisön suora puhuttelu, joka on retorinen keino, jolla voidaan rakentaa yleisön ja puhujan välistä suhdetta. Von der Leyen muun muassa kehottaa yleisöä, eli Euroopan parlamenttia tekemään “oikean päätöksen” yhteisen tulevaisuuden eteen. Lisäksi von der

Leyen kehottaa MEPejä suoraan asettamaan vanhat – ehkä aiempien talouskriisien synnyttämät – “ennakkoluulot sivuun ja löytämään yhtenäisen Euroopan voiman”.

5.7 Kansalaisten Eurooppa -ajattelun korostaminen

Yhtenä Euroopan unionin haasteena ja esteenä eurooppalaisen identiteetin synnylle on nähty olevan sen kansalaisten rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa EU:n päätöksentekoon sekä Euroopan yhdentymisen mieltäminen eliitin projektiksi (ks. esim. Risse 2010). Myös komissio on havainnut tämän “demokratiavajeen” ja sen vaikutukset yhdentymisen saamalle hyväksynnälle ja toiminut sen eteen, kuten esimerkiksi Bee tutkimuksessaan totesi. Bee on nimennyt tutkimuksessaan vuoden 2005 jälkeisen ajan *poliittiseksi ja osallistavaksi vaiheeksi*, jolloin komissio pyrki omassa toiminnassaan ottamaan kansalaiset mukaan unionin asioihin aiempaa aktiivisemmin. (Bee 2008, 445.) Kansalaisia osallistava ajattelu korostuu myös tässä aineistossa. Muun muassa komission tiedonannossa yksi alaluku on nimetty “4.3 Oikeudenmukainen ja osallistava elpyminen”, mikä korostaa kansalaiset huomioivan ajattelun olevan yhä komission asialistalla.

Kansalaisten roolia korostavassa retoriikassa ajatukset viedään tiedonannossa pois taloudellisesta, eliitin EU:sta kohti sosiaalisesti oikeudenmukaista ja tasa-arvoista EU:ta. Tämä ilmenee edellä mainitussa alaluvussa käytetyissä retorisisissa keinoissa, joissa on pitkälti kyse yleisön vastaanottokykyyn vaikuttavista pathos-keinoista. Kiinnostavaa on se, että erityisesti tiedonannon oikeudenmukaista ja osallistavaa elpymistä käsittelevä alaluku nostaa laajemminkin esiin kansalaisiin liittyviä seikkoja, eikä puhu ainoastaan poliittisesta osallistumisesta. Huomio on pääasiassa siinä, miten yhdessä toimiminen ja oikeudenmukainen elpyminen vahvistaisi heikossa asemassa olevien asemaa: luvussa puhutaan niin vanhuksista, nuorista kuin lapsistakin. Tällainen puhe on psykologisen tason vaikuttamista, sillä tiedonannon yleisö, EU:n instituutiot, oletettavasti pyrkivät vahvistamaan omien maidensa kansalaisten asemaa. Kielellisen tason retorisia keinoja tässä alaluvussa ovat erityisesti Jokisen listalta tutut *tosiasiapuhe* sekä *konsensuksella vakuuttaminen*, eli Kakkuri-Knuutilan listan *takaus*.

Ursula von der Leyenin puheessa kansalaisten osallisuutta korostavaa puhetta edustaa esimerkiksi psykologisen tason retoriikka ja puhe siitä, miten hän on “*aina halukas varmistamaan, että tällä talolla on täysi sanavalta unionia koskeissa merkittävässä*

päätöksissä”. Tämän voidaan tulkita tarkoittavan Euroopan parlamenttia, jossa puhe pidettiin. Näin ollen lause voisi viitata siihen, että kansalaisten äänestämällä, kansalaisten etua ajavilla edustajilla täytyy von der Leyenin mukaan olla mahdollisuus vaikuttaa unionin päätöksiin. Tämä voisi viitata parlamentin aseman vahvistamiseen Lissabonin sopimuksessa, kun EU:n “demokratiavajetta” paikattiin antamalla parlamentille aiempaa enemmän valtaa unionin päätöksenteossa. Näin pyrittiin vahvistamaan kansalaisten mahdollisuutta osallistua unionin toimintaan. (Brack & Costa 2018, 2.)

Aineistossa voidaan siis havaita retorisia keinoja, joilla korostetaan kansalaisten Eurooppaa paitsi poliittisessa, myös sosiaalisessa mielessä. Aineistossa vedotaan kansalaisten väliseen solidaarisuuteen ja rakennetaan kuvaa siitä, että eri jäsenmaiden kansalaisten toisiaan kohtaan tunteista solidaarisuudesta. Samalla aineistossa rakennetaan mielikuvaa siitä, että EU on ollut aina aiemminkin yhdessä toimiva ja solidaarinen, vaikka näin ei ole aina ollut. Sen osoittavat erilaiset ristiriidat kriisien aikana ja euroskeptiset asenteet. Tällainen puhe on kuitenkin omiaan vaikuttamaan yleisön käsityksiin siitä, millainen solidaarisuuden taso unionissa on. Kuten tutkimuskirjallisuudessa on todettu, ovat kriisit hyviä tilaisuuksia muuttaa vallitsevia narratiiveja ja kiihdyttää identiteetin muutosta (ks. esim. Risse 2010). Puhe solidaarisuudesta ja siitä, miten elpymisen tulee olla osallistavaa ja oikeudenmukaista on ennen kaikkea psykologisen tason vakuuttamista.

6 TULOKSET JA POHDINTA

Esittelen tässä luvussa tutkimuksen tulokset ja liitän ne osaksi aiempaa tutkimuskirjallisuutta ja keskustelua eurooppalaisesta identiteetistä. Lisäksi pohdin, mitä tutkielman tulokset kertovat eurooppalaisen identiteetin rakentumisesta ja mitä uutta retorinen analyysi tutkimusmenetelmänä toi eurooppalaisen identiteetin tutkimukseen.

Tämän tutkimuksen tarkoitus oli selvittää, *millaisilla retorisilla keinoilla Euroopan komissio rakentaa eurooppalaista identiteettiä viestinnässään Euroopan unionin yhteisestä elpymisvälineestä*. Vaikka aineiston päätarkoituksena on ollut vakuuttaa jäsenmaat ja niiden edustajat yhteisen elpymisvälineen tarpeellisuudesta, on aineistossa käytetty useita nimenomaan eurooppalaista identiteettiä vahvistavia tai rakentavia retorisia keinoja, sillä elpymispaketissa on kyse tärkeästä ja ennennäkemättömän suuresta yhteisestä investoinnista,

joka vahvistaa Euroopan unionin yhdentymistä. Yhdentymisen hyväksynnällä ja eurooppalaisen identiteetin tunteella on puolestaan havaittu aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa yhteys, jonka komissio on tiedostanut. Komissio on erilaisin toimenpitein pyrkinyt tietoisesti vahvistamaan kansalaisten kokemaa yhteenkuuluvuuden tunnetta ja kollektiivista identiteettiä taatakseen oikeutuksen yhdentymiselle. (Bee 2008, 446; Risse 2010, 56; Shore 2000, 16.)

Eurooppalaisen identiteetin konstruktivistista rakentumista koskevan kirjallisuuden mukaan identiteetit ovat neuvoteltavissa ja ne rakentuvat kanssakäymisessä (Risse 2010). Näin ollen suostuttelulla ja kanssakäymisessä käytetyllä retoriikalla on väliä, kun tarkastellaan eurooppalaisen identiteetin rakentumista. Tutkimuksen tulosten perusteella komission suostuttelussa ja käytetyssä retoriikassa nojataan klassisiin retorisiin keinoihin, joilla vahvistetaan erilaisia tekijöitä, joiden on aiemmassa tutkimuksessa katsottu vahvistavan eurooppalaista identiteettiä tai luovan kollektiivisia identiteettejä. Taloudellisen hyödyn, EU:n yhteisten arvojen ja rauhanrakennuksen ohella aineistossa nojataan kansallisidentiteeteistä tuttuihin narratiiveihin ja kansallistarinoihin, joilla jäsenvaltiot sidotaan osaksi EU:n menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta. Aineistossa vahvistetaan käsitystä siitä, keitä kuuluu ainutlaatuisen Euroopan unioniin ja sanoitetaan yhtenäisen rintaman merkitystä, kun vastassa on ryhmän ulkopuoliset "muut". Nämä "muut" ovat paitsi koronakriisi ja sen vaikutukset, myös nimettömäksi jäävät muut, jotka EU:n tulee kohdata vahvana maailmannäyttämöllä.

Aineistossa korostuivat tunteisiin vetoavat ja yleisön vastaanottokykyyn vaikuttavat pathos-keinot: aineistossa luotiin kuvaa poikkeuksellisesta tilanteesta, jossa pitää vetää yhtä köyttä, koronakriisi rinnastettiin menneiden sukupolvien kamppailuihin ja Euroopan unionin yhtenäisyyttä korostimme muun muassa me vastaan muut -asettelulla sekä erilaisin narratiivein. Niiden avulla komissio rakentaa aineistossa eurooppalaisuuden rajoja, korostaa ryhmän ulkopuolisista erottautumista ja vahvistaa ryhmän sisäistä samankaltaisuutta. Nämä ovat kaikki keinoja vahvistaa kollektiivista identiteettiä, kuten aiemmassa kirjallisuudessa on todettu (ks. esim. Risse 2010; Eder 2009).

Tunteisiin vetoavan retoriikan ohella aineistossa oli käytetty myös rationaalisuuteen vetoavia, oman argumentin perusteluun liittyviä logos-keinoja. Erityisesti talouteen tai EU:n taloudelliseen hyötyyn liittyvissä retorisissa keinoissa toistui auktoriteetteihin vetoaminen

sekä tosiasiapuhe, määrällistäminen ja takaus sekä konjunktiot. Ne osoittivat, että vaikka nyt vaaditaan kompromisseja, on lopullinen hyöty jokaiselle jäsenmaalle suuri. Muun muassa Guibernau (2010, 310–313) on kritisoinut eurooppalaista identiteettiä siitä, että EU:n taloudellisen merkityksen vuoksi eurooppalainen identiteetti voi heiketä silloin, kun unionia kohtaavat tätä hyötyä uhmaavat taloudelliset kriisit. Lichtensteinin ja Eildersin (2019, 603, 617) mukaan eurooppalaisen identiteetin kannalta erityisen kriittisiä ovat hetket, jolloin jäsenvaltiot joutuvat tekemään kompromisseja yhteisen hyvän eteen. Koronakriisin kohdalla kyse on muun muassa juuri taloudellisesta kriisistä, jolloin erilaiset rajoitukset ovat vaikuttaneet yksittäisten jäsenmaiden taloudelliseen tilanteeseen. Aineiston analyysi osoittaa, että komissio nostaa esiin unionin tuomat taloudelliset hyödyt sekä tavat, joilla yhteiset investoinnit toisivat turvaa ja loisivat “menestyksestä tulevaisuutta”, mutta unionin ytimeen nostetaan taloudellisen hyödyn lisäksi myös muita seikkoja, kuten jaetut arvot sekä yhteinen historia ja tulevaisuus.

Ethos-keinoja, eli puhujan luotettavuutta rakentavia keinoja käytettiin niin ikään ahkerasti. Erityisesti se korostui Ursula von der Leyenin puheessa, jossa säätelemällä liittoutumisastettaan von der Leyen yhtäältä rakensi komission auktoriteettia puhumalla komissiosta kolmannessa persoonassa ja toisaalta korosti sitä, että hän itse ja Euroopan komissio liittyvät tiiviisti koronakriisiin ja siitä elpymiseen. Sama ilmeni myös muualla aineistossa, kun komission ehdotuksesta puhuessa käytettiin kolmatta persoonaa, mutta puhuttiin siitä, miten korona vaikuttaa “meihin kaikkiin”. Aineiston vaikuttavuus perustuu erilaisten keinojen käyttöön: läpi aineiston toistuu Aristoteleen kolmijako ethos, pathos ja logos.

Aineistossa on käytetty erilaisia kansalliskertomusten kaltaisia narratiiveja ja nojaututtu kollektiiviseen muistiin ja yhteisiin käännekohtiin, joita on voimistettu ääri-ilmauksin. Esimerkki tällaisesta on puhe siitä, miten *olemme aina valinneet sen, että astumme yhdessä eteen päin*. Ylipäätään erilaisten narratiivien ja enemmän tai vähemmän yksityiskohtaisten tarinoiden kertominen näkyy aineistossa voimakkaasti. Aineistossa pyritään esittämään erilaisin keinoin, että eniten kärsineiden auttaminen auttaisi koko unionia ja tuodaan siten esiin hyötynäkökulmaa. Samalla kuitenkin rakennetaan tarinaa siitä, miten yhteinen tulevaisuus ja sen eteen kamppaileminen voisivat luoda unionille menestyksekkään tulevaisuuden. Kolmantena piirteenä aineistossa rakennetaan myös tietynlaisia “uhkakuvia” tai ainakin asetellaan EU jotain ulkopuolista tahoja vastaan. Näiden narratiivien luomisessa

komissio käyttää aineistossa suurta joukkoa erilaisia kielellisen ja psykologisen tason retorisia keinoja.

Aineiston osien välillä oli eroja: lehdistötiedotteessa hyödynnettiin selvästi vähiten tunteisiin vaikuttavia pathos-keinoja, kun taas von der Leyenin puheessa niitä oli suhteessa eniten. Määrällisesti niitä oli eniten tiedonannossa. Tämä voi selittyä osittain sillä, että lehdistötiedote oli lyhyin ja siinä keskityttiin kertomaan elpymisvälineen toiminnasta. Osasyys saattaa olla myös yleisössä: tiedonanto ja puhe oli osoitettu EU:n päätöksentekoon konkreettisesti osallistuville toimijoille, jotka oli saatava hyväksymään komission ehdotus. Toisaalta kuten Lichtenstein & Eilders (2019) ovat huomanneet, komission viestit eivät usein mene sellaisenaan läpi kansallisissa medioissa, joten on mahdollista, että komissio pyrki ensisijaisesti vakuuttamaan EU:n päätöksentekijöitä eurooppalaisesta identiteetistä.

Analyysin tulokset luovat kuvan siitä, että viestinnässä rakennetaan eräänlainen seisova pöytä, jossa on tarjolla erilaisia eurooppalaisen identiteetin rakennuspalikoita, joista kuulija voi valita ne, joihin samaistuu eniten. Ajatusta seisovasta pöydästä tukee se, että aineistossa käytettyjen retoristen keinojen kautta välittyy kuva siitä, että komissio on omaksunut kaikki Been määrittelemät vaiheet eurooppalaisen identiteetin sanoittamisessa (Bee 2008). Aineistossa kansallisidentiteettiä ei kielletä ja Eurooppa sekä eurooppalaisuus nostetaan eräänlaiseksi ulkopuoliseksi tekijäksi, jonka avulla huolehditaan jokaisesta “ihmisestä, alueesta ja jäsenmaasta”. Eurooppa kuvataan aineistossa ainutlaatuisena yhteisönä ja von der Leyen huudahtaa puheensa lopussa “Kauan eläköön Eurooppa!”, mutta edes näillä ei pyyhitä aineistossa pois jäsenmaiden merkitystä, vaan läpi aineiston puhutaan yhdessä toimimisesta ja “tilanteista eri puolilla Eurooppaa”. Tämä onkin kytköksissä tutkimuskirjallisuudessa yleisesti hyväksytyyn ajatukseen siitä, että eurooppalainen identiteetti ei ole kansallisidentiteetistä erillinen tai sitä korvaava (ks. esim. Risse 2010).

6.1 Tulokset osana keskustelua eurooppalaisesta identiteetistä

Tutkimuksen tulokset havainnollistavat sitä, miten komissio viestii kriisitilanteessa, jolloin eurooppalainen identiteetti paitsi on erityisen tärkeässä osassa, myös muuttuu normaalia tilannetta vauhdikkaammin (Risse 2010, 3, 89; Lichtenstein & Eilders 2019, 603). Kriisien kohdalla eurooppalaisen identiteetin painoarvo on normaalia suurempi, ja toisaalta kriisien on katsottu mahdollistavan integraation syventämisen (Castells 2017, 179, 182). Koronakriisi

eroaa aiemmista kriiseistä hieman, sillä korona voidaan nähdä unionin ulkopuoliseksi uhaksi. Kyse on silti talouteen liittyvästä kriisistä, jonka ratkaisuksi ehdotetussa elpymispaketissa on kyse jälleen Euroopan integraation syventämisestä ja epätasaisesti jaetuista varoista. Toisaalta taloudellisten apupakettien, kuten Marshall-avun kohdalla on havaittu muitakin motiiveja kuin taloudellisen avun tarjoamisen, ja on mahdollista, että näin on myös elpymispaketin kohdalla (Kunz 1997, 163–165). Näistä syistä elpymispakettiin liittyvän viestinnän tutkiminen eurooppalaisen identiteetin näkökulmasta oli merkityksellistä. Tulokset osoittavat, että komissio hyödyntää kriisitilanteen ja nojaa viestinnässä valinnoissaan moniin seikkoihin, joiden on aiemmassa tutkimuksessa havaittu vaikuttavan kollektiivisten identiteettien rakentumiseen.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että eurooppalaista identiteettiä pyritään edelleen rakentamaan komission toimesta. Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että Guibernaun esittämä ajatus eurooppalaisen identiteetin “epätunteellisuudesta” verrattuna kansallisiin identiteetteihin (Guibernau 2011, 310–313) ei välttämättä pidä paikkaansa, tai ainakin komissio pyrkii muuttamaan eurooppalaista identiteettiä tunteellisemmaksi. Komissio kuvaa EU:n merkitystä taloudellisen merkityksen ohessa monin muin keinoin: sosiaalisesta, osallistavasta, arvoihin liittyvästä ja menneisyyteen sekä tulevaisuuteen kytkeytyvästä näkökulmasta. Komissio rakentaa erilaisia narratiiveja, jotka kytkevät jäsenmaat toisiinsa yhteen historian jatkumoon, ja kerronnassa häivytetään aiempien kriisien aiheuttamia ristiriitoja. Tällainen kerronta on tyypillistä kansallisen identiteetin vahvistamisessa (ks. esim. Kuusisto 2003; Risse 2010), mutta nyt samanlainen kerronta on valjastettu eurooppalaisen identiteetin vahvistamiseksi.

Kollektiivisten identiteettien kannalta olennaisena on aiemmassa tutkimuksessa nähty “meidän ja muiden” määrittely, siis sen erottelu, ketkä kuuluvat “meidän” kollektiiviseen ryhmään ja ketkä ovat sen ulkopuolisia (Herrmann & Brewer 2004, 6; Delanty 2003, 77; Eder 2009, 428). Kuusisto (2003, 90) on todennut, että kollektiivista identiteettiä vahvistavia kertomuksia hyödynnetään erityisesti silloin, kun valmistaudutaan kohtaamaan vihamielinen toinen. Guibernau (2011, 311) on puolestaan kritisoinut eurooppalaista identiteettiä siitä, että yhteistä vihollista ei ole nimetty, kun taas Wellingsin ja Powerin (2015, 7) mukaan viholliseksi on ainakin aiempien sukupolvien toimesta määritelty 1900-luvun alkupuolen maailmansodat itsessään. Myös Kuusiston kirjoituksissa kyse on ollut sodassa toisen valtion kohtaamisesta, mutta tässä aineistossa samanlaisella kerronnalla valmistaudutaan “sotaan”

koronapandemiaa ja sen seurauksia vastaan, ja aineistossa uutta vihollista luodaan koronaviruksesta ja sen aiheuttamista vaikutuksista EU:n jäsenmaille.

Analyysin tulokset haastavat Guibernaun käsitystä eurooppalaisesta identiteetistä epätunteellisena identiteettinä, ja toisaalta täydentävät Wellingsin ja Powerin käsityksiä siitä, mikä on EU:n vihollinen. Koronapandemia vertautuu aineistossa aiempien sukupolvien suuriin kriiseihin, sotiin ja muihin kamppailuihin, ja samalla aineistossa vahvistetaan “me vastaan muut” -asettelua. Bee (2008, 436) on tutkimuksessaan havainnut eurooppalaisen identiteetin uudelleenmäärittelyä erilaisten kriisien aikana. Eder (2009, 433, 437) on puolestaan puhunut narratiivien avulla tapahtuvasta eurooppalaisuuden rajojen määrittelystä, jota tässä aineistossa tehdään paitsi korostamalla EU:n yhtenäisyyttä ja ainutlaatuisuutta ja pitkää yhteistä historiaa, myös hahmottelemalla EU:n ulkopuolelle jäävät muut. Koronakriisin lisäksi nämä “muut” jäävät aineistossa nimeämättä, mutta yhtä kaikki EU:ta asetellaan sitä vastaan korostamalla muun muassa EU:n strategista riippumattomuutta. Tällaisen “me vastaan muut” -asetelman korostamisen ohella EU:n kokonaisvaltaisen hyödyn korostaminen voisivat olla tällaisia seikkoja, joilla eurooppalaista identiteettiä määritellään uudelleen tutkimuksen tulosten perusteella.

Oshrin ja kumppaneiden (2016, 116–118) näkemystä eurooppalaisesta identiteetistä demokraattisten arvojen toteuttajana ei voida ainakaan tämän aineiston perusteella sulkea pois, sillä eurooppalaiset arvot kulkevat mukana läpi aineiston ja niitä korostetaan valitulla retoriikalla. Nämä valinnat perustuvat ajatukseen siitä, että yleisö jakaa samat ennakkoletukset eurooppalaisten arvojen sisällöstä ja merkityksestä. Ajatus kansalaisten osallistamisesta, joka on Been (2008) tutkimuksessakin läsnä, toistuu tässä aineistossa. Osallistava elpyminen on niin merkittävässä roolissa, että sille on omistettu oma alalukunsa, jossa nojataan myös eurooppalaisiin arvoihin. Lichtenstein ja Eilders (2019, 606) ovat ehdottaneet, että EU:n arvot kytkettäisiin mukaan eurooppalaisen identiteetin rakentumiseen kriisien kohdatessa yhdistämään eriävät intressit omaavat jäsenmaat. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella komissio on tehnyt juuri niin: aineistossa on korostettu unionin yhteisiä arvoja demokratiaa, solidaarisuutta ja rauhaa.

Been mukaan EU:n kohdatessa haasteita pyrkii komissio vahvistamaan yhteenkuuluvuuden tunnetta eri keinoin: toimenpitein ja narratiiveissaan (Bee 2008). Analyysin tulokset osoittavat, että elpymisvälinettä perustelevassa viestinnässä hetkellä, jolloin komissio vasta

teki ehdotuksen siitä, käytettiin viestinnässä hyvin paljon eurooppalaista identiteettiä ja unionin yhtenäisyyttä lisäävää retoriikkaa, puhetta yhteisestä tulevaisuudesta ja yhteisestä määrittävästä hetkestä. Keskusteluun siitä, onko eurooppalaisen identiteetin kohdalla kyse poliittisesta vai sosiaalisesta identiteetistä tämä tutkimus ei tuonut mitään varmoja vastauksia. Kansalliskertomusten tapaisten tarinoiden liittäminen elpymispakettia koskevaan viestintään ja runsas yhtenäisyyden korostaminen vihjaavat kuitenkin, että komissio pyrkii rakentamaan eurooppalaista identiteettiä myös sosiaalisiin identiteetteihin liitetyn samastumisen kautta. Lichtenstein & Eilders ovat kuitenkin todenneet, ettei poliittista ja sosiaalista identiteettiä ole syytä ajatella toisistaan erillisinä. (Lichtenstein & Eilders 2019, 605.) Tämän tutkimuksen tulosten perusteella voidaan ajatella, että komissio pyrkii siihen, ettei eurooppalaisessa identiteetissä olisi kyse puhtaasti rationaalisesta poliittisesta identiteetistä, vaan enemmän kansallisidentiteettien kaltaisesta tunteellisemmasta identiteetistä.

Aiemmassa tutkimuksessa on puhuttu siitä, että konstruktivistisen rakentumistavan mukaisesti erilaisille viesteille, kertomuksille ja symboleille altistuminen vahvistaa kollektiivisia identiteettejä (ks. esim. Risse 2010), mutta viestien eurooppalaista identiteettiä rakentavia, suostuttelevia piirteitä ei juuri ole tutkittu. Näiden suostuttelevien piirteiden analysoiminen on mahdollista retorisen analyysin avulla, sillä retoriikka on suostuttelua, suostuttelun analyysiä ja ajatus siitä, että kielenkäytöllä voidaan suostutella (Leach 2000; Beerman 2017, 2). Retoriikkaa poliittisessa puheessa on aiemminkin korostettu (ks. esim. Kuusisto 2003; Palonen & Summa 1996), mutta tämä tutkimus yhdisti retoriikan tutkimuksen komission viestintään ja eurooppalaiseen identiteettiin tavalla, jota en ole aiemmassa tutkimuksessa havainnut. Erityisen mielenkiintoiseksi tekee tämän tutkimuksen aineiston julkaisuajankohta koko unionia ravistelevan kriisin aikana.

Kuten Euroopan keskuspankin entinen pääekonomisti Otmar Issing (2020, 340) on koronaa kommentoivassa kirjoituksessaan todennut, voivat kriisit osoittautua mahdollisuuksiksi EU:lle. Elpymispaketti itsessään syventää integraatiota ja vahvistaa komission vaikutusvaltaa. Huomionarvoista on, että elpymispaketti hyväksyttiin kaikissa jäsenmaissa toukokuussa 2021 (EU:n neuvosto 2021). Tämä vahvistaa käsitystä siitä, että EU:n instituutioiden tekemät päätökset koetaan ainakin kansallisten päätöksentekijöiden silmissä oikeutetuiksi. Luottamus EU:n insituutioita kohtaan on nähty lähteeksi laajemmalle eurooppalaiselle identiteetille (Verhaegen, Hooghe & Quintelier 2017), ja sen vuoksi komission ehdotuksen hyväksyntä voidaan yhdistää eurooppalaisen identiteetin

vahvistumiseen. Toisaalta elpymispaketti vaati jäsenmailta kompromisseja ja yhteiseen hyvään investoimista myös omista eduista tinkimisen uhalla, mikä korosti tarvetta vakuuttaa aineiston yleisö jäsenmaiden välisestä yhtenäisyydestä. Koronakriisi loi komissiolle normaalitilanteesta poikkeavan retorisen tilanteen, jolloin jäsenmaat odottivat komissiolta paitsi ehdotuksia, myös viestintää. Elpymispaketista viestiessä koronakriisi toi mahdollisuuden sille, että komissio saattoi vedota tarpeeseen toimia yhtenäisenä rintamana. Aineistossa yhtenäisyyden tunnetta vahvistettiin vetoamalla jaettuihin arvoihin ja rakentamalla kansallistarinan veroista kertomusta menneisyydestä ja hälventämällä samalla vanhojen kiistojen aiheuttamia kaunoja.

Retorinen analyysi tarjosi mahdollisuuden tarkastella lähemmin, miten komissio pyrki suostuttelemaan yleisöään vahvistamaan eurooppalaisen identiteetin tunnetta. Tulokset paljastavat, että komissio ei rajannut perustelujaan yhteen osa-alueeseen, vaan aineistossa eurooppalaista identiteettiä rakennetaan hyvin kokonaisvaltaisesti. Käytettyjen retoristen keinojen laajuutta voidaan tulkita kolmella tavalla. Yhtäältä on mahdollista, että komissio on ottanut kaikki keinot käyttöönsä tässä poikkeuksellisessa tilanteessa ja halunnut tarjota jokaiselle yleisön jäsenelle jotain, mihin tarttua. Toisaalta voi olla, että komissio ei varsinaisesti tiedä, mikä on se seikka, joka vaikuttaa eniten eurooppalaisen identiteetin syntyyn. Kolmanneksi voidaan ajatella, että komissio pyrki tukeutumaan retoriikkaan laajalajaisesti, koska muun muassa Aristoteleen mukaan vaikuttavuus perustuu niin ethoksen, pathoksen kuin logoksen käyttöön argumentin pohjana.

Tämä tutkimus toimi eräänlaisena eurooppalaisen identiteetin rakentamisen tapaustutkimuksena, jonka tuloksiin vaikutti koronakriisi tilanteena. Tutkimuksen tulokset muodostivat ajankohtaisen katsauksen siihen, millaisten seikkojen komissio arvelee vahvistavan eurooppalaista identiteettiä: keskeisenä oli yhtenäisen rintaman muodostaminen vihollisen, eli koronaviruksen edessä, ja kansalliskertomuksiin verrattavan, jäsenmaat yhteen tarinaan sitovan narratiivin rakentaminen menneisyydestä, nykyisyydestä ja tulevaisuudesta. Voidaan ajatella, että komissio on hyödyntänyt kriisin tarjoaman hetken vahvistaa eurooppalaista identiteettiä korostamalla unionin yhtenäisyyttä ja samalla tarttunut mahdollisuuteen syventää yhdentymistä taloudellisen avun ohella.

7 LOPUKSI

Laadullisen tutkimuksen tekemiseen liittyy olennaisesti myös tutkimusprosessin ja tutkimuksen luotettavuuden arviointi. Tässä viimeisessä luvussa käsittelen vielä tutkimuksen luotettavuutta ja pohdin, miten hyvin tutkimukseni onnistui tavoitteissaan ja mitä haasteita tutkimusprosessissa ilmeni. Lopuksi esittelen ajatuksiani mahdollisesta jatkotutkimuksesta liittyen Euroopan komission viestintään ja eurooppalaisen identiteetin rakentamiseen.

7.1 Tutkimuksen luotettavuus ja rajoitteet

Tämän tutkielman tavoite oli selvittää ne retoriset keinot, joilla Euroopan komissio rakentaa eurooppalaista identiteettiä viestiessään EU:n yhteisestä elpymisvälineestä. Tutkimuksessa onnistuttiin löytämään tällaisia retorisia keinoja sekä liittämään tutkimuksen tulokset osaksi laajempaa keskustelua eurooppalaisesta identiteetistä. Näiltä osin tutkimuksen voidaan katsoa onnistuneen.

Tutkimuksen menetelmä, retorinen analyysi, oli tutkimuskysymyksen kannalta osuva. Retorisen analyysin avulla oli mahdollista eritellä erilaisia suostuttelemaan pyrkiviä, eurooppalaista identiteettiä rakentavia kielellisiä ja psykologisen tason keinoja aineistosta. Analyysin tekemiseen vaikuttivat aiemmassa, niin eurooppalaiseen identiteettiin kuin retoriikkaankin liittyvässä kirjallisuudessa esitetyt ajatukset ja teoriat. Hyödynsin aineiston analyysissä Jokisen ja Kakkuri-Knuutilan esittelemiä retoristen keinojen listoja, mikä osaltaan vaikutti siihen, millaisiin seikkoihin kiinnitin huomiota analyysiä tehdessä. Analyysissä tehtyihin valintoihin vaikutti myös aiempi tutkimuskirjallisuus eurooppalaiseen identiteettiin liittyen, sillä sen avulla pyrin hahmottamaan, millä tavoin aineistossa tehdyt valinnat mahdollisesti rakentavat eurooppalaista identiteettiä. Jokisen ja Kakkuri-Knuutilan listojen hyödyntämisen voidaan ajatella vahvistaneet analyysiä, sillä kuten Jokinen on todennut, että toivoo listan toimivan “analyttisen silmän herkistämisen harjoituksena” ja “virittävän analyysi-ideoita” (Jokinen 1999, 132).

Retorinen analyysi mahdollisti yksittäisten suostuttelevien piirteiden erottelun aineistosta ja samalla se toi esiin, miten moninaisesti eurooppalaista identiteettiä vahvistaviin seikkoihin komissio vetosi viestiessään elpymispaketista. Tutkimus ammensi aiemmasta tutkimuskirjallisuudesta, mutta samalla se lisäsi käsitystä siitä, miten komissio viestii yksittäisen kriisin kohdalla ehdottaessaan laajaa hyväksyntää ja taloudellisia investointeja vaativaa toimenpidettä.

Retoriseen analyysiin liittyy kuitenkin myös rajoitteita. Keskeisin rajoite liittyy analyysin yleistettävyyteen: retorinen analyysi ei tuota universaalia totuutta, vaan sen tuottama tieto liittyy aina vain siihen aineistoon, johon sitä on sovellettu. Tämä johtuu muun muassa siitä, että aineiston sisältöä on tarkasteltava myös suhteessa kulloiseenkin yleisöön. (Leach 2000.) Sen vuoksi tämän tutkimuksen tulokset kertovat vain siitä, miten komissio rakentaa eurooppalaista identiteettiä viestiessään pääasiassa muille EU-instituutioille. Kuten tulokset osoittivat, ulkoiseen viestintään tarkoitettun lehdistötiedotteen kohdalla esimerkiksi pathos-tason retorisia keinoja oli käytetty huomattavasti maltillisemmin. Tulosten perusteella ei siis voida ottaa kantaa muuhun komission elpymispakettia koskevaan viestintään tai komission kriisien aikaiseen viestintään tai toimenpiteisiin laajemmin. On mahdollista, että komissio hyödynsi erilaisia suostuttelukeinoja silloin, kun elpymispakettia ei ollut vielä hyväksytty verrattuna siihen, kun se oli hyväksytty. Toisaalta tulokset kertovat tarkkaa tietoa niistä retorisisista keinoista, joita komissio juuri näissä olosuhteissa käytti ja joihin viestinnässään nojasi.

Mikäli haluaisimme selvittää, millaisia suostuttelun keinoja komissio käytti viestinnässään elpymispaketista myöhemmissä vaiheissa, tulisi analyysi laajentaa suurempaan aineistoon, mikä ei tämän tutkimuksen kohdalla ollut mahdollista johtuen rajallisesta ajasta. Tämän tutkimuksen aineisto oli rajattu käsittämään vain elpymisvälinettä koskevaa viestintää, joka julkaistiin silloin, kun komissio esitti ehdotuksensa elpymispaketista. Aineiston osat eroavat kuitenkin toisistaan hieman niiden yleisön, foorumin tai luonteen takia, minkä vuoksi jokaista osaa oli mielekästä analysoida. Laajuudeltaan tutkimuksen aineisto oli sopiva maisterintutkielmaan. Laajempaa aineistoa voisi analysoida esimerkiksi sisällönanalyysin, diskurssianalyysin tai kehysanalyysin keinoin, mikäli haluaisimme tarkastella komission viestinnässä tehtävää eurooppalaisen identiteetin rakentamista laajemmin sen sijaan, että tarkastelisimme vain viestinnän suostuttelevia piirteitä.

Retorinen analyysi on varsin kokonaisvaltainen analyysitapa: siinä on otettava huomioon muun muassa yhteiskunnallinen konteksti, jossa viestintää tehdään sekä puhujan ja yleisön suhde. Toisaalta tutkijan käsitykset yhteiskunnallisesta tilanteesta ja tutkijan oma suhde tutkittavaan aiheeseen vaikuttavat tämän tyylisessä tutkimuksessa. Oman analyysini taustalla vaikuttivatkin käsitykseni siitä yhteiskunnallisesta tilanteesta, jossa komissio viesti sekä käsitykseni Euroopan komission ja muiden EU-instituutioiden välisistä suhteista. Lisäksi

analyysiäni ohjasi aiempi eurooppalaisen identiteetin tutkimus ja muiden tutkijoiden käsitykset eurooppalaisen identiteetin rakentumisesta. Tämä tutkimus pohjasi ajatukseen siitä, että Euroopan komission intresseissä on vahvistaa eurooppalaista identiteettiä ja ajaa koko unionin kollektiivista etua. Myös luvussa 3 esittelemäni ennako-oletukset vaikuttivat analyysissä tekemiini tulkintoihin.

Yksi laadullisen tutkimuksen ominaispiirteistä on tulkinnan subjektiivisuus (Juhila 2021). Se on tärkeä huomioida, kun pohditaan tutkimuksen luotettavuutta. Olen tässä tutkielmassa esitellyt omat ennako-oletukseni tutkimuksen aiheeseen ja aineistoon liittyen, esitellyt analyysin menetelmän ja sen etenemisen sekä eriteltyt teoriat, joihin nojaan analyysissäni. Jos tutkimus tehtäisiin uudelleen, on mahdollista, että päästäisiin melko lähelle samoja tuloksia. Kyseessä on kuitenkin laadullinen tutkimus, joten tulkintoihin ja analyysiin vaikuttaa tutkijan oma tausta ja tulkinta. Sen vuoksi on mahdollista, että aineistoa erilaisista lähtökohdista tarkasteleva tutkija päätyisi erilaisiin tuloksiin. Toisaalta aineiston kieli muodosti eräänlaisen haasteen: von der Leyenin puheen suullisessa versiossa oli osia ranskaksi, saksaksi ja englanniksi. Koska oma kielitaitoni rajoittuu saksaan ja Englantiin, voi olla, että myös ranskan hallitseva tutkija havaitsisi puheessa erilaisia seikkoja.

Tutkimuksen aineiston keskeisimmän tavoitteen voidaan ajatella olevan yleisön vakuuttaminen elpymispaketin tarpeellisuudesta ja saada yleisö hyväksymään komission aloite elpymispaketista. Sen vuoksi on mahdollista, että osa niistä keinoista, joiden olen tulkinnut vahvistavan tai rakentavan eurooppalaista identiteettiä on todellisuudessa tarkoitettu suostuttelemaan yleisö hyväksymään aloite. Kuitenkin on huomattava, että taloudellisia kompromisseja vaativien toimenpiteiden kohdalla eurooppalaisen identiteetin merkitys on erityisen korkea (esim. Lichtenstein & Eilders 2019, 603, 617), joten voidaan ajatella, että näitä kahta tavoitetta ei ole syytä tarkastella toisistaan erillisinä. Lisäksi on todettava, että retorisen analyysin tehtävä ei ole määrittellä, miksi puhuja on valinnut tietyt keinot, eikä siihen sen vuoksi voida tässä tutkielmassa ottaa kantaa. Samasta syystä tämän tutkimuksen perusteella ei voida pitävästi sanoa, oliko elpymispaketti toimenpiteenä tarkoitettu eurooppalaista identiteettiä voimistavaksi toimenpiteeksi. Aiemman tutkimuksen sekä tämän tutkimuksen aineistossa käytettyjen retoristen keinojen perusteella ei ole kuitenkaan syytä olettaa, että komissio ei olisi sitä ehdottaessaan pohtinut toimenpiteen eurooppalaista identiteettiä voimistavaa vaikutusta.

7.2 Mahdollinen jatkotutkimus

Vaikka retorinen analyysi ei sinällään tarjoa yleistettävää tietoa, vaan jokainen aineisto on analysoitava erikseen, viittaavat tämän tutkimuksen tulokset siihen, että Euroopan komissio hyödyntää viestinnässään monenlaisia retorisia keinoja, suostuttelun keinoja, joilla se vahvistaa tai rakentaa eurooppalaista identiteettiä. Tästä syystä olisikin tarpeen tarkastella muita komission viestintädokumentteja eri hetkissä, mikäli halutaan selvittää, miten Euroopan komissio rakentaa eurooppalaista identiteettiä viestinnässään laajemmin. Kuten Risse on todennut, kriisitilanteet mahdollistavat identiteettien nopeamman muuttumisen (Risse 2010, 3), joten vertailun vuoksi voisi olla hedelmällistä tarkastella, millaisia retorisia keinoja komission viestinnässä on normaalitilanteessa. Erilaisia eurooppalaista identiteettiä vahvistavia toimenpiteitä tehdään normaalioloissakin, kriisien ulkopuolella. Sen vuoksi voisi olla mielenkiintoista selvittää, millaista retoriikkaa on käytetty silloin, kun niitä on ehdotettu muille instituutioille.

Komission viestinnän analysoiminen ei vielä kerro siitä, miten tämä viestintä on otettu vastaan. Sen vuoksi voisi olla hedelmällistä tutkia komission viestintää vastaanoton näkökulmasta. Miten yleisö, eli esimerkiksi tämän aineiston kohdalla EU:n toimielimet, kansalliset ministerit ja valtionjohto, media ja MEPit suhtautuvat komission viestintään? Toisaalta vastaanoton näkökulmaa voisi tutkia tarkastelemalla, miten ja millaisina komission viestit menevät läpi kansallisissa medioissa tai millaisia reaktioita ne saavat sosiaalisessa mediassa. Vastaanoton näkökulma toisi tietoa siitä, onko tietynlaisella suostuttelulla, kielellisillä valinnoilla tai muiden retoristen keinojen käytöllä vaikutusta eurooppalaisen identiteetin tunteeseen. Se, miten komission eurooppalaista identiteettiä vahvistava puhe menee läpi kansallisissa medioissa voisi antaa viitteitä siitä, miten kansalaiset altistuvat tällaiselle puheelle ja siten eurooppalaisen identiteetin konstruktivistiselle rakentumiselle. Onkin mielenkiintoista pohtia, voidaanko komission viestinnällä vahvistaa massojen hyväksyntää EU:ta kohtaan tai massojen eurooppalaista identiteettiä. Tässä aineistossa suurin osa eurooppalaista identiteettiä vahvistavasta retoriikasta esitettiin viestinnässä, joka oli suunnattu eliitille.

Laajemmin ajateltuna sosiaalinen media on tämänhetkisessä mediamaisemassa merkittävässä roolissa, ja sitä on hyödynnetty EU:n instituutioiden toimesta. Esimerkiksi Euroopan

parlamentin Instagram-sivuilla on julkaistu reelsejä tai keloja⁴, joiden voidaan tulkita pyrkivän rakentamaan eurooppalaista identiteettiä. Olisi kiinnostavaa tutkia myös Euroopan unionin toimielinten sosiaalisen median sisältöjä eurooppalaisen identiteetin rakentamisen näkökulmasta. Retorista analyysiä ajatellen sosiaalinen media tarjoaisi mahdollisuuden tulkita yleisön reaktioita, sillä kommentit ovat usein julkisesti nähtävissä.

Vaikka eurooppalaista identiteettiä on tutkittu verrattain paljon, tarjoaa se yhä uudelleen aiheita jatkotutkimukselle. Unioni kohtaa uusia kriisejä ja uusia haasteita, jolloin eurooppalaisen identiteetin merkitys korostuu ja jolloin jäsenmaiden on tehtävä kompromisseja oman ja unionin kollektiivisen edun välillä.

LÄHTEET

Anderson, Benedict (1983). *Kuvitellut yhteisöt. Nationalismin alkuperän ja leviämisen tarkastelua*. Vastapaino. Tampere.

Bee, Cristiano (2008). The 'Institutionally Constructed' European Identity: Citizenship and Public Sphere Narrated by the Commission, *Perspectives on European Politics and Society*. 9:4, 431-450. DOI: 10.1080/15705850802416861

Beerman, Ruth (2017). Rhetoric. Teoksessa Allen, M. (toim.) *The SAGE Encyclopedia of Communication Research Methods*, SAGE Publications Inc. Thousand Oaks.

Berger, Peter & Luckmann, Thomas (2003). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Gaudeamus. Helsinki.

Brack, Nathalie & Costa, Olivier (2018). Introduction: The European Parliament at a crossroads. *The Journal of Legislative Studies*, 24:1, 1-10. DOI: 10.1080/13572334.2018.1444622

Bruter, Michael (2005). Winning Hearts and Minds. The Impact of News and Symbols on Civic and Cultural European Identity. *Comparative Political Studies*, Vol. 36 No. 10, 1148-1179. DOI: 10.1177/0010414003257609

Bruter, Michael (2008). 'Legitimacy, Euroscepticism & Identity in the European Union – Problems of Measurement, Modelling & Paradoxical Patterns of Influence', *Journal of Contemporary European Research*, Vol. 4, No. 4, pp. 273-285. Haettu <http://www.jcer.net/ojs.index.php/jcer/article/view/153/120>

Castells, Manuel (2017). Achilles' Heel: Europe's Ambivalent Identity. Teoksessa Castells, Bouin, Caraça, Cardoso, Thompson & Wieviorka (toim.) *Europe's Crises*. Polity Press.

⁴ Kelat (eng. *reels*) ovat Instagramin jaettavia, TikTok-videoiden kaltaisia erittäin suosittuja noin minuutin mittaisia videoita, joiden editoimisessa ja äänivalinnoissa hyödynnetään usein erilaisia kiertäviä trendejä. Euroopan parlamentin profiilissa keloja on hyödynnetty muun muassa esittelemään eri jäsenmaita, EU:n lippua ja Erasmus+-vaihtoa.

- Capello, Roberta & Perucca, Giovanni (2019). Cohesion Policy and European identity building: Trust as a mediating element. *Regional Science Policy & Practice*. 2019; 11: 637–653.
- Cederman, Lars-Erik (2001). National and Bounded Integration: What Would it Take to Construct a European Demos. *European Journal of International Relations*. 7(2). 139–174.
DOI: 10.1177/1354066101007002001
- Checkel, Jeffrey & Katzenstein, Peter (2009). The Politicization of European Identities. Teoksessa Checkel & Katzenstein (toim.) *European Identity*. Cambridge University Press. Cambridge.
- Conti, Nicolás, Marangoni, Francesco & Verzichelli, Luca (2020). Euroscepticism in Italy from the Onset of the Crisis: Tired of Europe? *South European Society and Politics*.
DOI: 10.1080/13608746.2020.1757885
- Delanty, Gerald (1997). Models of citizenship. Defining European identity and citizenship. *Citizenship Studies*. 1:3. 285–303.
- Delanty, Gerald (2003). Is There a European Identity? *Global Dialogue; Summer 2003; 5, 3/4; ABI/INFORM Global* pg. 76
- Eder, Klaus (2009). A Theory of Collective Identity. Making Sense of the Debate on a ‘European Identity’. *European Journal of Social Theory* 12 (4): 427–447. DOI: 10.1177/1368431009345050
- Eur-Lex (ei pvm). European Commission. Haettu 16.11.2020 osoitteesta https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/european_commission.html
- Euroopan komissio (ei pvm.). Euroopan elpymissuunnitelma. Haettu 24.11.2020 osoitteesta https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_fi
- Euroopan komissio (ei pvm.). Recovery and Resilience Facility – Grants allocation per Member State. Haettu 24.11.2020 osoitteesta https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/about_the_european_commission/eu_budget/recovery_and_resilience_facility.pdf
- Euroopan unioni (ei pvm.). Euroopan komissio. Haettu 2.2.2021 osoitteesta https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-commission_fi#kokoonpano
- Euroopan komissio (ei pvm.). Euroopan komission strategiaan ja politiikkaan liittyvät tehtävät. Haettu 2.2.2021 osoitteesta https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/what-european-commission-does/strategy-and-policy_fi
- Euroopan komissio (ei pvm.). Euroopan komission toiminta lainsäädännön tasolla. Haettu 2.2.2021 osoitteesta https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/what-european-commission-does/law_fi
- Euroopan komissio (2020). *The European Union. What it is and what it does*. Publications Office of the European Union. Luxembourg.
- Euroopan parlamentti (ei pvm.). Miten komission puheenjohtaja ja jäsenet nimitetään. Haettu 2.2.2021 osoitteesta <https://www.europarl.europa.eu/news/fi/faq/8/miten-komission-puheenjohtaja-ja-jasenet-nimitetaan>

Euroopan parlamentti (ei pvm.). Perusoikeudet EU:ssa. Haettu 27.8.2021 osoitteesta <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/fi/democracy-and-human-rights/fundamental-rights-in-the-eu>

Euroopan parlamentti (ei pvm.). The work of MEPs. Haettu 27.8.2021 osoitteesta <https://www.europarl.europa.eu/news/en/faq/11/the-work-of-meps>

Euroopan unionin neuvosto (31.5.2021). Kaikilta jäsenmailta vihreää valoa EU:n elpymisrahoitukselle. Haettu 21.9.2021 osoitteesta <https://www.consilium.europa.eu/fi/press/press-releases/2021/05/31/green-light-from-all-member-states-for-eu-recovery-spending/>

Fligstein, Neil (2009). Who are the Europeans and how does this matter for politics? Teoksessa Checkel, Jeffrey T. & Katzenstein, Peter J. (toim.) *European Identity*. Cambridge University Press. Cambridge.

Foster, Chase & Frieden, Jeffrey (2021). Economic determinants of public support for European integration, 1995–2018. *European Union Politics 2021, Vol. 22(2)* 266–292 DOI: 10.1177/1465116521994181

Guibernau, Montserrat (2011). The birth of a united Europe: on why the EU has generated a ‘non-emotional’ identity. *Nations and Nationalism 17 (2)*, 302–315. DOI:10.1111/j.1469-8129.2010.00477.x

Hannula, Tommi (27.4.2020). “EU-maat jättivät Italian yksin koronakriisin alussa, ja sen synnyttämä katkeruus uhkaa koko unionin tulevaisuutta”. *Helsingin sanomat*. Haettu 5.10.2020 osoitteesta <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006488251.html>

Herrman, Richard & Brewer, Marilyn B. (2004). Identities and Institutions: Becoming European in the EU. Teoksessa Richard K. Herrmann, Thomas Risse, Marilyn B. Brewer (toim.) *Transnational Identities: Becoming European in the EU*. Rowman & Littlefield Publishers, Inc. Lanham.

Hoffman-Lange, Ursula (2008). Studying Elite vs Mass Opinion. Teoksessa Wolfgang Donsbach & Micheal W. Traugott (toim.) *The SAGE Handbook of Public Opinion Research*. SAGE Publications. Lontoo.

Hooghe, Liesbet & Marks, Gary (2019). Grand theories of European integration in the twenty-first century, *Journal of European Public Policy*, 26:8, 1113-1133, DOI: 10.1080/13501763.2019.1569711

Issing, Otmar (2020). The COVID-19 crisis: A Hamilton moment for the European Union? *International Finance*. 2020; 23:340–347.

Jokinen, Arja (1999). Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa Jokinen, Juhila & Suoninen. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino. Tampere.

Juhila, Kirsi (2021). Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Haettu 12.6.2021 osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/>

Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (1991). *Puhetaito: Mitä mestaripuhujan tulee tietää*. Helsingin Kauppakorkeakoulun julkaisuja. D-140. Helsinki

Kakkuri-Knuuttilla, Marja-Liisa (1999). *Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelemisen ja vakuuttamisen taidot*. Tammer-Paino. Tampere.

Kakkuri-Knuuttilla, Marja-Liisa & Heinlahti, Kaisa (2006). *Mitä on tutkimus? Argumentaatio ja tieteenfilosofia*. Gaudeamus. Helsinki.

Kuhn, Theresa (2019). Grand theories of European integration revisited: does identity politics shape the course of European integration? *Journal of European Public Policy*, 26:8, 1213-1230, DOI: 10.1080/13501763.2019.1622588

Kunz, Diane (1997). The Marshall Plan Reconsidered: A Complex of Motives. *Foreign Affairs*, Vol. 76, No. 3, 162–170

Kuusisto, Riikka (2003). Poliittinen tarinankerronta ja sodan retoriikka. Teoksessa Huru & Väyrynen (toim.) *Kadonnutta poliittista etsimässä*. Kansainvälinen turvallisuus ja politiikka. Yliopistopaino. Helsinki.

Lane Bruner, M. (2005). Rhetorical Theory and the Critique of National Identity Construction, *National Identities*, 7:3, 309-327, DOI: 10.1080/14608940500201912

Lassen, Inger (2006). Is the press release a genre? A study of form and content. *Discourse Studies*. Vol 8(4): 503–530. DOI: 10.1177/1461445606061875

Latcheva, Rossalina, Datlet, Georg & Rossbacher, Eva (2012). The Concept of European Identity: Overused and Underspecified? Teoksessa Salzborn S., Davidov E. & Reinecke J. (toim) *Methods, Theories, and Empirical Applications in Social Sciences*. VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Leach, Joan (2000). Rhetorical Analysis. Teoksessa Bauer M. & Gaskell G. (toim.) *Qualitative Researching with Text, Image and Sound*. SAGE Publications Ltd. Lontoo.

Lichtenstein, Dennis & Eilders, Christiane (2019). Lost in uncertainty: How the Euro crisis affected European identity constructions in national media discourses. *The International Communication Gazette 2019*, Vol. 81(6–7–8) 602–622. DOI: 10-1177/1748048518814357.

Lähdesmäki, Tuuli (2012). Rhetoric of unity and cultural diversity in the making of European cultural identity. *International Journal of Cultural Policy* Vol 18, No. 1, January 2012, 59–75.

Mazzoni Davide, Albanesi Cinzia, Ferreira Pedro D., Opermann Signe, Pavlopoulos Vassilis & Cicognani Elvira (2018). Cross-border mobility, European identity and participation among European adolescents and young adults, *European Journal of Developmental Psychology*, 15:3, 324-339, DOI: 10.1080/17405629.2017.1378089

Michailidou, Asimina (2008). Democracy and New Media in the European Union: Communication or Participation Deficit? *Journal of Contemporary European Research*. Vol. 4, No. 4, 346–368.

Negri, Fedra, Nicoli, Francesco & Kuhn, Theresa (2021). Common currency, common identity? The impact of the Euro introduction on European identity. *European Union Politics 2021*, Vol. 22(1) 114–132. DOI: 10.1177/1465116520970286

Oshri, Odellia, Sheaffer, Tamir & Shenhav, Shaul R (2016). A community of values: Democratic identity formation in the European Union. *European Union Politics 2016*, Vol. 17(1) 114–137.

DOI: 10.1177/1465116515608957

Palonen, Heikki & Summa, Hilikka (1996). *Pelkkää retoriikkaa. Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Vastapaino. Tampere.

Pedersen, Thomas. (2008). *When Culture becomes Politics. European Identity in Perspective*. Aarhus Universitetsforlag.

Perelman, Chaïm (1996). *Retoriikan valtakunta*. Vastapaino. Tampere.

Puro, Jukka-Pekka (2008). *Retoriikan historia*. WSOY. Helsinki

Recchi, Ettore (2014). Pathways to European identity formation: a tale of two models. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 27:2, 119-133, DOI: 10.1080/13511610.2013.873709

Risse, Thomas (2010). *A Community of Europeans? Transnational Identities and Public Spheres*. Cornell University Press.

Scalise, Gemma (2015). The Narrative Construction of European Identity. Meanings of Europe 'from below', *European Societies*, 17:4, 593-614, DOI: 10.1080/14616696.2015.1072227

Schlesinger, Philip (1999). Changing Spaces of Political Communication: The Case of European Union. *Political Communication*, 16:3, 263-279, DOI: 10.1080/105846099198622

Seppänen, Janne & Väliverronen, Esa (2012). *Mediayhteiskunta*. Vastapaino. Tampere.

Shore, Chris (2000). *Building Europe. The Cultural Politics of European Integration*. Routledge.

Silverman, David (2013). *Doing Qualitative Research*. Sage Publications.

Smith, Anthony (1992). National Identity and the Idea of European Unity. *International Affairs*. 68: 55-76.

Smith, Anthony (1995). *Nations and Nationalism in a Global Era*. Polity Press. Cambridge.

Summa, Hilikka (1995). Retoriikka ja argumentaatioanalyysi yhteiskuntatutkimuksessa. Teoksessa Leskinen (toim.) *Laadullisen tutkimuksen risteysasemalla*. Kuluttajatutkimus.

Summa, Hilikka (1996). Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan. Burke, Perelman, Toulmin ja retoriikan kunnianpalautus. Teoksessa Summa, Hilikka & Palonen, Kari (toim.) *Pelkkää retoriikkaa*. Vastapaino. Tampere.

Verhaegen, Soetkin (2017). What to expect from European identity? Explaining support for solidarity in times of crisis. *Comparative European Politics (2018)* 16:871-904 DOI 10.1057/s41295-017-0106-x

Verhaegen, Soetkin, Hooghe, Marc, Quintelier, Ellen (2017). The effect of political trust and trust in European citizens on European identity. *European Political Science Review (2017)*, 9:2, 161-181 © European Consortium for Political Research doi:10.1017/S1755773915000314

Wellings, Ben & Power, Ben (2015). Euro-myth: nationalism, war and the legitimacy of the European Union. *National Identities Vol 18, 2016*. 157–177. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/14608944.2015.1011110>

Zachry, Mark (2009). Rhetorical analysis. Teoksessa Bargiela-Chiappini F. (toim.) *The Handbook of Business Discourse*. Edinburgh University Press.

Worldometer. Coronavirus updates. Haettu 20.10.2020 osoitteesta <https://www.worldometers.info/coronavirus/>

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuksen aineisto:

Euroopan komissio (27.5.2020) Euroopan h-hetki: korjaamalla ja kehittämällä parempaa seuraavalle sukupolvelle. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0456&from=FI>

Euroopan komissio (27.5.2020). Europe's moment: Repair and Prepare for the Next Generation. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0456&from=EN>

Euroopan komissio (27.5.2020) Speech by President von der Leyen at the European Parliament Plenary on the EU Recovery package. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_20_941

Euroopan komissio (27.5.2020) Lehdistötiedote: Europe's moment: Repair and Prepare for the Next Generation. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_940